

BANKA VE EKONOMİK YORUMLAR 9

AYLIK DERGİ
YIL : 34
EYLÜL 1997
•
250.000 LİRA

- 1996 YILINDA BANKALAR, MEVDUAT VE KREDİLER TÜRKİYE'DE BANKACILIK KESİMİNDEKİ GELİŞMELER

Dünden bugüne... Emlak Bankası !

1926 yılından bu yana, yüzbinlerce aileyi ev sahibi yapan **Emlak Bankası**, bugün de *İstanbul'da Bahçeşehir, Ataşehir, Sinanoba, Mimaroba, Mutlukent, Bizimkent; Ankara'da Bilkent, Konutkent, Elvankent, Etlik, Ümitkent; İzmir'de Gaziemir, Mavişehir* projeleriyle çağdaş Türk insanına yaraşan yaşamları sunmayı sürdürüyor.

Her türlü sosyal, kültürel ve ticari altyapıya sahip olmalarının yanı sıra, ekonominin en değerli yatırım aracı oluşlarıyla da her zaman yaşatan ve kazandıran **Emlak Bankası** projelerinde siz de yerinizi alın.

EMLAK BANKASI

BANKA VE EKONOMİK YORUMLAR

EYLÜL 1997 • YIL: 34 • SAYI: 9 • 250.000 LİRA (KDV DAHİL)

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş. Adına

İmtiyaz Sahibi

BÜLEND ÇORAPÇI

Yazı İşleri Müdürü

DR. ÖZTİN AKGÜÇ

Danışma Kurulu Başkanı

ŞİNASİ ÇELİKKOL

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Asaf Savaş Akat • Dr. Öztin Akgüç • Prof. Dr. Erdoğan Alkin • Prof. Dr. Güven Alpay • Dr. Orhan Altan • Tevfik Altınok • Prof. Dr. Mustafa A. Aysan • Prof. Dr. Ömer Faruk Batirel • Dr. Metin Berk • Prof. Dr. Ünal Bozkurt • Prof. Dr. Kenan Bulutoğlu • Prof. Dr. Nasuhi Bursal • Yavuz Canevi • Ege Cansen • Haluk Ceyhan • Mehmet Gün Çalıka • Özer U. Çiller • Bulend Çorapçı • Ahmet Demirel • Zeki Döşlüoğlu • Necdet Durakbaşı • A. Aydın Dündar • Gazi Erçel • Kaya Erdem • Tarhan Erdem • Oktay Ersoy • Prof. Dr. Cumhuriyet Ferhan • Prof. Dr. Atilla Gönenli • Prof. Dr. Emre Gönenay • Doç. Dr. Seyfettin Gürsel • Prof. Dr. Zeyyat Hatiboğlu • Erhan İşil • Prof. Dr. Haluk A. Kabaalioğlu • Prof. Dr. Müh. Kemal Kafalı • Adnan Başer Kafaoglu • Y. Doç. Dr. Ahmet S. Kalın • A. Nazif Keyman • Prof. Dr. Yıldırım Kılıç • Prof. Dr. Tamer Koçel • Kemal Kurdaş • Prof. Dr. Kemal Kurtuluş • Prof. Dr. Erol Manisalı • Prof. Dr. Orhan Morgül • Prof. Dr. Erdoğan Moroğlu • Ziya Nebioğlu • Ergin Nengil • Alp Orçun • Rahmi Önen • Prof. Dr. İsmail Öztaşlan • M. Celâlettin Özgen • Ertan Özgür • Tunçay Özilhan • Selâhattin Özmen • Ertuğrul İhsan Özal • Prof. Dr. Ergun Özsunay • Prof. Dr. Merih Paya • Prof. Dr. Reha Porroy • Prof. Dr. Dündar Sağlam • Halit Soydan • Prof. Dr. Mehmet Şükür Tekbaş • Osman N. Torun • Fikret M. Tuncer • Nezih Tunçşiper • Prof. Dr. Gül G. Turan • Doç. Dr. Şeref Türen • Prof. Dr. T. Güngör Uras • İbrahim Ülkem • Dr. Cüneyt Ülsever • A. Doğan Yalın • Mehmed Tarık Yaşa • Doç. Dr. Göksel Yücel • Prof. Dr. Ahmet Yüksel

Yazı Kurulu

Dr. Öztin Akgüç • Doç. Dr. Seyfettin Gürsel • Prof. Dr. Merih Paya • Prof. Dr. Dündar Sağlam • Doç. Dr. T. Güngör Uras

Genel Yayın Yönetmeni

MUSTAFA BARIŞ

BU SAYIDA

Dr. Öztin Akgüç

1996 Yılında Bankalar, Mevduat ve Krediler Türkiye'de Bankacılık Kesimindeki Gelişmeler 3

Ekonomik Göstergeler (İç) 42

Doç. Dr. Mehmet Bolak

Sermaye Piyasası..... 43

Şansel Aldemir

Rasyonel Beklentiler Teorisinin Makro Ekonomik Analiz Üzerindeki Etkileri 51

Ekonomik Göstergeler (Dış) 56

Yrd. Doç. Dr. Sefer Gümüş

Hindistan İle Dış Ticaretimiz ve İhracatımızın Arttırılmasına Yönelik Önlemler 57

Dr. Yıldırım Kılıç

Ayın Ekonomik Olayları 61

Abone Formu 64

Oyak Sigorta

850 milyar sermayesi,
Ordu Yardımlaşma
Kurumu, Türkiye Emlak
Bankası ve Fransa'nın
büyük sigorta şirketi
Axa'nın ortaklığıyla
daha güçlü...

Müşteri mutluluğunu
temel alan ve değişen
müşteri beklentilerini
etkin bir biçimde
karşılatabilecek
yepyeni organizasyon
yapısıyla
daha çağdaş...

6 Bölge Müdürlüğü,
449 acentesi, 390 Emlak
Bankası şubesi,
eğitilmiş, genç ve uzman
kadrosuyla
daha dinamik...

*ve istikrarlı
büyüme ilkesiyle zirveye
daha yakın...*

Daha...

OYAK SİGORTA

Genel Müdürlük: Mecidiye Mebusan Cad.

Oyak İş Hanı, No: 81 80040 Salıpazarı-İSTANBUL

Tel: (212) 252 60 20 Faks: 249 48 28

Ankara: (312) 232 20 30 Faks: 232 17 24

İzmir: (232) 464 33 00 Faks: 463 39 97

Adana: (322) 457 19 65 Faks: 457 45 10

Bursa: (224) 250 40 60 Faks: 250 40 62

Samsun: (362) 234 15 55 Faks: 230 20 42

Antalya: (242) 247 49 00 Faks: 242 47 68

Bankacılık

Dr. ÖZTİN AKGÜÇ

1996 Yılında Bankalar, Mevduat ve Krediler

I. GENEL ÇİZGİLERİYLE GELİŞMELER

1996 yılında ülkemizde bankacılık alanında ki gelişmeler şöyle özetlenebilir:

(i) 1996 yılında ülkemizde faaliyette bulunan banka sayısı, T.C. Merkez Bankası dahil, bir önceki yıla göre 69 olarak değişmemiştir. Gerçi 1995 yılında kurulan İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş. (Takasbank) 1996 yılında faaliyete geçmişse de, Birleşik Yatırım Bankası'nın faaliyeti durdurulduğundan, banka sayısında bir değişme olmamıştır.

(ii) 1996 yılında yurtiçi banka şube sayısı (TCMB dışında) bir önceki yıla göre 201 artarak 6.422'ye yükselmiştir. Bu sayıya ulusal bankaların yurtdışındaki şube sayısı (20) ve TCMB'nin şubeleri eklendiğinde, toplam şube sayısı 6.463'e yükselmektedir.

1989-1994 yılları arasında bankaların yurtiçi şube sayılarında belirgin bir azalma eğilimi gözlenmiş; ancak 1995 yılından itibaren bankaların yurtiçi şube sayıları yeniden artış eğilimi içine girmiştir. Nitekim 1995 yılında 134 ar-

tan yurtiçi banka şube sayısı, 1996 yılında da 201 artmıştır.

Yurtiçi banka şube sayısı içinde (TCMB dışında) kamusal sermayeli ticaret bankalarının payı bir önceki yıla göre % 46.2'den % 45.0'a gerilerken, özel sermayeli bankaların payı % 52.0'dan % 53.4'e yükselmiş, yabancı sermayeli bankaların payı her iki yılda da % 1.7 ve % 1.6 olarak belirgin bir değişme göstermemiştir. Bazı küçük ve orta çaplı bankaların pazar paylarını artırmak amacıyla yeni şube açmaya yönelmeleri, bankaların TL kaynaklarını artırma çabaları, son iki yılda yurtiçi banka şube sayısında yeniden artışa yol açmıştır.

(iii) Bankalarda çalışanların sayısında 1990 yılından sonra gözlenen azalış eğilimi, 1995 yılında yön değiştirmiştir; bu yön değiştirme 1996 yılında da sürmüştür. Gerçekten bankalarda çalışanların sayısı (TCMB dışında) bir önceki yıla göre 3.360 kişi, başka bir değişle % 2.32 oranında artarak 148.153'e yükselmiştir. 1995 yılında özellikle küçük ve orta çaplı bankaların şube sayısında artış, bankalarda personel artışının en önemli nedenini oluşturmuştur.

Bu gelişmeye karşın bankalarda çalışanların sayısı (TCMB dışında) 1990 yılında ulaştığı 154.089 kişi düzeyinin % 3.9 oranının altında bulunmaktadır. 1996 yıl sonu itibarıyla bankalarda çalışanların % 50.9'u kamusal sermayeli, % 46.9'u özel sermayeli ulusal, % 2.2'si yabancı sermayeli bankalarda çalışmaktadır. Banka grubları itibarıyla çalışanların dağılımı ise % 95.9 ticari bankalar, % 4.1 kalkınma ve yatırım bankaları şeklindedir.

Bir önceki yıla göre banka çalışanları içinde kamusal sermayeli bankaların payı % 53.8'den % 50.9'a gerilerken, özel sermayeli ulusal bankaların payı % 44.0'dan % 46.9'a yükselmiş, yabancı bankaların payı ise % 2.2 olarak değişmemiştir. Bu gelişmede bazı küçük ve orta çaplı özel bankaların hızlı büyüme stratejilerinde etkili olmuştur. Bankalarda çalışanlar içinde yüksek öğrenim görmüş olanların sayısı ve oranı hızla artmaktadır. TCMB dışında, 1988 yılında banka çalışanlarının % 19.5'i yüksek ve lisans üstü öğrenim görmüş olanlardan oluşurken, bu oran 1996 yılı sonunda % 35.0'e yükselmiştir.

(iv) Türkiye bankacılık sistemi hemen tüm ülkelerde gözleendiği gibi oligopolistik bir yapıya sahiptir. Sistemde çok sayıda banka bulunmasına karşın, az sayıda banka mevduat ve kredi pazarlarında önemli paya sahip bulunmaktadır. Nitekim 1996 sonu itibarıyla de en fazla mevduata sahip beş banka (sırasıyla T.C.Ziraat bankası, T. İş Bankası, T. Halk Bankası, Emlak Bankası ve Yapı ve Kredi Bankası) toplam mevduatın % 52.4'ne sahip bulunmakta, sözü edilen bankaların ticaret bankalarının toplam kredileri içindeki payı da % 45.5 olmaktadır. Bir önceki yıla göre beş büyük bankanın toplam mevduat içindeki payı % 52.8'den % 52.4'e gerilerken, toplam krediler içindeki payı daha belirgin olarak % 56.2'den % 45.5'e gerilemiştir.

(v) 1996 yılında kamusal sermayeli bankaların toplam mevduat (DTH'lar dahil) içindeki payı, bir önceki yıla göre, hafifçe % 43.3'den % 43.0'a gerilerken; ticaret bankaları grubunda krediler içindeki payı belirgin biçimde % 44.1'den % 39.1'e düşmüştür. Kamusal sermayeli bankaların, kalkınma ve yatırım bankaları

dahil, toplam banka kredileri içindeki payı % 43.4 olmaktadır.

TL mevduat daha çok kamusal sermayeli bankalarda toplanmaktadır. 1996 sonu itibarıyla kamusal sermayeli ticaret bankalarının TL mevduat içindeki payı % 59.6 olurken, yabancı para mevduat (döviz tevdiat hesapları-DTH'lar dahil) içindeki payı % 26.2 düzeyinde kalmaktadır.

(vi) 1996 yılında ülkemizde faaliyette bulunan yabancı banka sayısı 21 olarak görülmektedir. Gerçekte Osmanlı Bankası A.Ş. ve Site Bank (Chemical Bank) 1996 yılında ulusal banka statüsü olmalarına ve Türkiye'de şube düzeyinde faaliyette bulunan Saudi American Bankası'nın İstanbul şubesi Saudi American Bank T.A.Ş. (Ulusal Bank T.A.Ş.) şekline dönüşmüş olmasına karşın, T. Bankalar Birliği'nin yayınlarında yabancı bankalar grubunda yer almışlardır. Gerçekte Türkiye'de yabancı banka sayısı 1996 sonunda 18'e inmiştir. Yabancı bankaların 1996 sonu itibarıyla toplam mevduat içindeki payı % 2.5, ticaret bankaları kredileri içindeki payı da % 1.4'dür. Bir önceki yıl bu paylar sırasıyla % 2.7 ve % 2.1 düzeyinde idi. Verilerin ortaya koyduğu gibi yabancı bankaların Türkiye mevduat ve kredi pazarında payı düşük olup, azalma eğilimi göstermektedir. Gerçekten bu paylar, yukarıda sözü edilen üç ulusal bankanın da mevduat ve kredi rakamlarını içerdiğinden, daha yüksek görünmektedir.

(vii) 1980 sonrasında bankalarımızın dışa açılma çabalarına karşın, dışa açılma nicelik açısından belli bir boyuta ulaşamamıştır. 1996 yılında ulusal bankalarımızın yabancı ülkelerdeki şubelerinin toplam mevduat içindeki payı % 6.9, krediler içindeki payı da % 9.9'dur. Bu paylar bir önceki yıl sırasıyla % 7.6 ve % 9.3 düzeyinde idi. Kaldı ki bu tutara bankalarımızın yurtdışı şubeleriyle ana merkezlerinin birbirlerini karşılıklı fonlamaları da etkili olmaktadır.

(viii) Bankalarımızın yeni veya ortak girişim şeklinde banka kurma veya mevcut bankaların sermayelerine katılma yolu ile dışa açılma politikalarını 1996 yılında da sürdürmüşlerdir. 1996 sonu itibarıyla ulusal bankalarımızın yurtdışındaki bankalara iştirakleri bir önceki yıla

göre 36'dan 48'e yükselmiştir. Bu bankaların 5'i Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde 7'si de Türkiye Cumhuriyetlerindedir. Bankalarımızın uluslararası mali piyasalarda yer almak, uluslararası piyasalarda ve Türkiye Cumhuriyetleri ile yakın ilişkiler kurma politikalarını, yurtdışında kurulu bankalara ortak olma, yurtdışında banka oluşturma, ortak girişimlerde bulunmalarında etkili olmaktadır.

(ix) 1996 yılında bankaların varlıkları cari fiyatlarla % 118.4 oranında artarak 8.959.111 milyar TL'ye yükselmiştir. Bir önceki yıl ise bankacılık sektörünün (TCMB dışında) varlıkları % 104.4 arasında artmıştı. 1996 yıl sonu itibariyle bankaların TL varlıklarının payı, bir önceki yıla göre hafifçe % 56.6'dan % 55.4'e gerilerken, yabancı para varlıklarının payı % 43.4'den % 44.6'ya yükselmiştir. Banka varlıklarının banka grupları arasında dağılımı % 94.0 ticaret bankaları, % 6.0 yatırım ve kalkınma bankaları şeklindedir. Ticaret bankaları varlıkları içinde kamusal sermayeli bankalar % 40.7 düzeyinde paya sahipken, özel sermayeli bankaların payı % 56.1'e yükselmektedir. Yabancı sermayeli bankaların payı ise % 3.2'dir. 1996 yılında bankaların toplam varlıkları USD bazında % 22.0 oranında artarak 68.4 milyar USD'den 83.3 milyar USD'e yükselmiştir.

(x) 1996 yılında toplam mevduat (DTH'lar ve bankalar mevduatı dahil) bir önceki yıla göre, cari fiyatlarla % 130.6 oranında artarak 6.145.516 milyar TL'ye yükselmiştir. Bir önceki yıl ise toplam mevduatta artış oranı cari fiyatlarla % 109.0 oranında olmuştur. Toplam mevduatta artış hızı cari fiyatlarla bir önceki yıla göre daha yüksek düzeyde gerçekleşmiştir.

1996 yılında yabancı para mevduat, TL mevduattan daha yavaş artmıştır. Cari fiyatlarla yabancı para mevduat % 112.2 oranında artarak 3.114.720 milyar TL'ye yükselirken, TL mevduatı % 153.1 oranında artarak 3.030.796 milyar TL olmuştur. Bir önceki yıl ise cari fiyatlarla TL mevduatı % 111.1 oranında artarken, DTH'lar reel devalüasyonun etkisiyle % 207.3 oranında artmış idi. 1996 yılında cari fiyatlarla TL mevduatı bir önceki yıla göre daha hızlı artarken, yabancı para mevduatı belirgin bir değişime göstermiştir.

Mevduat rakamları belli bir andaki mevduat, stoku gösterdiğinden, bir hesap dönemi ile sınırlı dönemsel bir tutar olmadığından, başka bir deyişle akış olmadığından, yıllık fiyat artış hızı esas alınarak, mevduat artışını enflasyon etkisinden arındırarak reel artış hızını hesaplamak bir ölçüde yanıltıcı olduğundan, incelememizde mevduat ve kredi stok tutarlarının, ilgili o yıldaki fiyat artış hızı esas alınarak düzeltilmesinden kaçınılmıştır.

(xi) 1996 yılı sonunda bankaların (TCMB dışında) özkaynakları, (ödenmiş sermaye + yedek akçeler + değer artış fonları - dönem ve geçmiş yıl zararları), dönem kârından özkaynaklara eklenecek tutar hariç, bir önceki yıla göre cari fiyatlarla % 115.2 oranında artarak 540.572 milyar TL'ye yükselmiştir. Dönem net kârı ve geçmiş yılların kârları bu tutara eklendiğinde 1996 sonu itibariyle bankaların özkaynakları 799.271 milyar TL'ye yükselmektedir. Dönem kârı hariç, banka özkaynaklarının, USD bazında 1996 yıl sonunda ulaştığı boyut 5.0 milyar USD'dir. Bu tutar bir önceki yıla göre % 24.3 oranında artış ifade etmektedir.

1996 yıl sonu itibariyle bankaların özkaynaklarının yapısı % 53.9 ödenmiş sermaye, % 31.1 yeniden değerlendirme fonları ve % 15.0 yedek akçeler (zararlar indirildikten sonra) şeklinde olmaktadır. Bankaların özkaynak bileşimi bir önceki yıla göre değişmiş, değerlendirme fonlarının payı % 36.6'dan % 31.1'e gerilerken, yedek akçelerin payı % 9.1'den % 15.0'e yükselmiştir.

Banka özkaynakları, 1996 yılında cari fiyatlarla 1995 yılı artış hızı % 101.9'un üstünde artış göstermiştir. Öz kaynak artış hızı ticaret (mevduat) bankaları grubunda % 111.3 oranında olurken, kalkınma ve yatırım bankaları grubunda % 175.6'ya yükselmiştir.

Ticaret bankalarında banka grupları itibariyle 1996 yılında özkaynak artış hızı farklıdır. Bu grupta özkaynakları en hızlı artan bankalar, önceki yılda olduğu gibi yabancı sermayeli bankalardır. Ancak yabancı sermayeli bankalarda özkaynak artış hızı cari fiyatlarla bir önceki yıla göre % 183.3'den % 130.2'ye gerilerken, özel sermayeli bankalarda sırasıyla % 112.5 ve

% 112.1 olarak hemen hemen değişmemiş, kamusal sermayeli ticaret bankalarında % 66.5'den % 106.6'ya yükselmiştir. 1996 yılında banka özkaynaklarında bir önceki yıla göre daha hızlı artış kamusal sermayeli bankalardan kaynanmıştır.

Kalkınma ve yatırım bankaları grubunda 1995 yılında cari fiyatlarla % 158.0 oranında özkaynaklarda artış hızı 1996 yılında % 175.6'ya yükselmiştir.

Bu grupta kamusal sermayeli yatırım ve kalkınma bankalarında % 240.0 düzeyinde yükselirken, özel sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarında % 78.7 gibi düşük düzeyde kalmıştır.

1996 yılında bankaların özkaynakları cari fiyatlarla net varlık tutarına yakın hızda arttığından, bankalarda özkaynak varlık toplamı oranı, 1995 yılında % 6.1 iken, 1996 yılında da % 6.0 olmuştur. Özkaynak + Dönem Net Kârı / Varlık toplamı oranı da, 1996 yılında bir önceki yıla göre % 8.9 olarak değişmemiştir. Bankalarda Özkaynak + Dönem Net Kârı / Varlık Toplamı oranı 1990 yılında % 10.2 oranına kadar yükselmişse de, yeniden değerlemeye karşın izleyen yıllarda bu düzeyini koruyamamıştır.

Ticaret (mevduat) bankalarının net varlık toplamı 1996 yılında cari fiyatlarla bir önceki yıla göre % 121.5 oranında özkaynaklardan hafifçe de olsa daha hızlı arttığından, söz konusu bankalar grubunda Özkaynak/Varlık Toplamı oranı, 1995 yılında % 6.2 iken, 1996 yılında % 5.9'a gerilemiştir. Dönem net kârı ile birlikte, Özkaynak + Dönem Net Kâr/Varlık Toplamı oranında 1995 yılında % 9.1 iken 1996 yılında % 8.7'e gerilemiştir.

Mali yapıya ilişkin oranlar, 1996 yılında bankaların mali yapısının bir önceki yıla göre, belirgin bir değişiklik göstermediğini, hatta belirli bir ölçüde bozulduğunu ortaya koymaktadır. Oranlar bankalarda, özel sermayeli bankalar ile kamusal sermayeli bankalarda farklı ölçülerde olmakla beraber, Özkaynak yetersizliği sorununun sürdüğünü göstermektedir. Gerçekten Özkaynak/Varlık Toplamı oranı, kamusal sermayeli ticaret bankalarında % 4.0 düzeyinde iken, özel sermayeli ticaret bankalarında

% 7.1 düzeyinde olmaktadır. Dönem Net Kârı + Özkaynaklar / Varlık Toplamı oranı, kamusal sermayeli ticaret bankalarında % 4.7 düzeyinde kalırken, özel sermayeli ticaret bankalarında % 11.3 kadar yükselmektedir, kamusal sermayeli ticaret bankalarında özkaynakların önemli bölümünün, % 46.7'sinin değerlendirilmesinden oluşması, özkaynak yetersizliğini daha çok belirgin hale getirmektedir.

(xii) 1996 yılında yabancı para mevduatın TL mevduattan daha yavaş artması, toplam mevduatın TL ve yabancı para olarak dağılımını değiştirmiştir; yabancı para mevduatın toplam mevduat içindeki payı % 55.1'den % 50.7'ye gerilerken, TL mevduatın payı % 44.9'dan % 49.3'e yükselmiştir. TL'nin sürekli değer yitirmesi, vadesiz TL mevduata düşük faiz uygulanması, Türkiye'de toplam mevduatın bileşimini etkilemekte, birikimlerin DTH olarak bankalara yatırılmasında etkili olmaktadır. Yabancı para mevduatın ulusal para mevduatının üstünde olmaz, olağan bir durum olarak nitelendirilemez.

(xiii) 1996 yılında DTH dışı mevduat cari fiyatlarla genelde % 157.9 oranında artmış olmakla birlikte, mevduat türleri itibarıyla artış hızları farklı olmuştur. Anılan yıl resmi kuruluşlar mevduatı cari fiyatlarla % 349.9 oranında artışla en hızlı artan mevduat türü olurken, resmi kuruluşlar mevduatını % 178.0 oranında artışla bankalar mevduatı, % 153.0 oranında artışla tasarruf mevduatı, % 134.8 oranında artışla ticari kuruluşlar mevduatı, % 125.7 oranında artışla diğer mevduat ve % 62.0 oranında artışla da mevduat sertifikası izlemiştir.

1996 yılında mevduat türlerinde artış hızları bir önceki yıla göre farklılık göstermiştir. 1995 yılında cari fiyatlarla en hızlı artan mevduat türü % 254.9 oranında artışla bankalar mevduatı olmuş, bu mevduat türünü % 109.7 oranında artışla tasarruf mevduatı, % 92.6 oranında artışla bankalar mevduatı, % 86.6 oranında artışla ticari kuruluşlar mevduatı, % 78.1 oranında artışla diğer mevduat izlemiştir. 1996 yılında cari fiyatlarla bankalar mevduatı dışında diğer mevduat türlerinin artış hızları bir önceki yıla göre yükselmiştir.

(xiv) 1996 yılında mevduat türleri itibarıyla artış hızlarının farklı oluşu, yalnız mevduat toplamının TL ve yabancı para olarak dağılımını değil, DTH dışı mevduatın bileşimini (kompozisyonunu) de değiştirmiştir.

1996 sonu itibarıyla DTH dışında mevduatın yapısı (bileşimi, kompozisyonu) tasarruf mevduatı % 52.6, ticari kuruluşlar mevduatı % 14.4, diğer mevduat % 12.9, bankalar mevduatı % 14.8, resmi kuruluşlar mevduatı % 5.0 ve mevduat sertifikası binde 3 şeklindedir.

1996 yılında bir önceki yıla göre DTH dışı mevduat içinde bankalar mevduatının payının % 13.2'den 14.8'e ve resmi kuruluşlar mevduatının payı da % 2.8'den % 5.0'a yükselirken, tasarruf mevduatının payı % 52.8'den hafifçe % 52.6'ya, ticari kuruluşlar mevduatının payı % 15.6'dan % 14.4'e diğer mevduatın payı % 14.5'den % 12.9'a, mevduat sertifikasının payı da binde 5'den binde 3'e gerilemiştir. Mevduat toplamı içinde çok düşük pay taşıyan mevduat sertifikası uygulamasına son verilmiştir.

Bankalar mevduatında 1995 yılında artış gerçekçi olmadığından, artış hızı büyük boyutlu gözükmiştir.

(xv) İzlenen faiz politikası ve enflasyon beklentisi mevduatın TL ve yabancı para olarak dağılımının yanısıra mevduatın vade yapısında etkilemektedir. 1996 yıl sonu itibarıyla toplam mevduatın % 26.3'ü vadesiz, % 73.7'si ise bir ay ve daha uzun vadeli. 1995 yılında ise toplam mevduatın % 25.2'si vadesiz, % 74.8'i ise bir ay ve daha uzun süreli mevduat şeklinde idi. 1980'li yılların başlarından beri bankalardaki vadesiz mevduatın toplam mevduat içindeki payı genelde azalma eğilimi göstermektedir.

Enflasyon ve faizlerin oynaklığı, vadeli mevduatın daha çok kısa sürelerde yoğunlaşmasına neden olmakta ve süreler genelde kısalmaktadır. 1996 yıl sonu itibarıyla vadeli mevduatın dağılımı; 1 ay vadeli mevduat % 22.9, 3 ay vadeli mevduat % 41.0, 6 ay vadeli mevduat % 21.3, 1 yıl vadeli mevduat % 14.8 şeklindedir. Mevduatın yaklaşık üçte ikisi 1 ve 3 aylık vadeli hesaplarda toplanmıştır. Bir önceki yıla göre 1 ay vadeli mevduatın payı %

23.0 ve % 22.9 olarak hemen hemen değişmezken, 3 ay vadeli mevduatın payı % 42.1'den % 41.0'a gerilerken, 6 ay vadeli mevduatın payı % 19.5'den % 21.3'e yükselmiştir. 1 yıl vadeli mevduatın payı her iki yılda sırasıyla % 14.6 ve % 14.8'dir. Geçen yıl vadeli mevduatta; 3 aylık vadeli mevduata 6 aylık vadeli mevduata kaymalar olmuştur. Enflasyonun hızlı, faiz riskinin yüksek olduğu dönemlerde, riskten kaçınmak veya korunmak için birikimlerin kısa süreli hesaplarda toplanması doğaldır. Enflasyonun uzun süreli fon sunumu (arzi) üzerindeki olumsuz etkisi, bankacılık sektörümüzde de gözlenmektedir.

Faiz farklılığının mevduatın vade dağılımı üzerindeki etkisi tasarruf mevduatında daha belirgindir. 1996 yılında tasarruf mevduatının vade dağılımı 1995 yıl sonu ile karşılaştırıldığında, 1 ay vadeli mevduatın payı % 18.5'den % 19.8'e, 6 ay vadeli mevduatın payı % 24.7'den % 26.0'a yükselirken, 3 ay vadeli mevduatın payı % 42.0'dan hafifçe % 43'e, 1 yıl ve daha uzun süreli mevduatın payı da % 6.8'den % 4.6'ya gerilemiştir. Bir yıl vadeli ve daha uzun süreli mevduatın payı giderek azalma eğilimi göstermektedir. Tasarruf mevduatının vadeli ve vadesiz dağılımı ise % 7.7 vadesiz, % 92.3 vadeli şeklindedir.

(xvi) T.C. Merkez Bankası'nın bankalara açmış olduğu krediler (Reeskont ve avan kredileri) 1996 yılında cari fiyatlarla dahi azalma göstermiş, değişme göstermemiş, 1995 yıl sonunda 12.249 milyar TL iken 1996 yılı sonunda 7.688 milyar TL olmuş, reel olarak azalmıştır. Bir önceki yıl TCMB'nin bankacılık kesimine açmış olduğu krediler cari fiyatlarla değişme göstermemiş idi.

TCMB'nin bankacılık kesimine açmış olduğu reeskont ve avans kredileri, izlenen para politikasına ve ekonominin kredi talebine göre değişmekte; düzenli bir gelişme göstermemektedir. Gerçekten 1990 yılında TCMB'nin bankalara açmış olduğu krediler önemli boyutta artış ve çıkışlar göstermiştir. TCMB'nin bankacılık sektörüne açmış olduğu krediler cari fiyatlarla 1990 yılında % 81.6 oranında arttıktan sonra 1991 yılında azalmış, 1992 ve 1993 yıllarında sırasıyla % 91.8 ve % 104.0 gibi büyük boyut-

larda artış göstermiş, 1994 yılında % 30.3 oranında gerilemiş, 1995 yılında da bir önceki yıla göre hemen hemen değişme göstermemiş, 1996 yılında yeniden % 37.2 arasında azalmıştır.

1996 yılında TCMB önceki yıllardan farklı olarak özellikle Eximbank'a kabul finansmanı kapsamında reeskont olanağı sağlamıştır. Türkiye'de kabul (acceptance) piyasası gelişmiş olduğundan, TCMB döviz üzerinden düzenlemiş yurtdışındaki muteber bankalarca kabul edilmiş poliçe ve senetleri de reeskonta kabul etmektedir.

TCMB'nin bankacılık sektörüne açmış olduğu krediler yıllar itibarıyla dalgalandırmakla beraber genel eğilim, TCMB kredilerinin banka kaynakları içindeki payının azalması yönündedir. Gerçekten 1990 yılında TCMB kredilerinin banka kaynakları içindeki payı % 2.7, 1996 yılında binde 3 gerilemiştir. Bu gelişmede kuşkusuz TCMB'nin izlediği para politikasının yanı sıra bankalar arası para piyasasının oluşması da etkili olmuştur.

1996 yılında da ekonomideki canlanmanın sürmesi banka kredilerine yansımış; banka kredileri bir önceki yıl düzeyinde artış göstermiştir. Banka kredilerindeki gelişmeler, ekonomideki genel eğilimleri yansıtan bir göstere olmaktadır.

Ticaret (mevduat) bankaları olarak nitelendirilen bankaların kredileri 1996 yılında cari fiyatlarla % 124.1 oranında artarak 3.477.620 milyar TL'lik bir boyuta ulaşmıştır. Ticaret bankaları kredilerinde artış hızı bir önceki yıla göre cari fiyatlarla % 124.4 ve % 124.1 olarak değişme göstermiştir. Kalkınma ve yatırım bankalarının kredilerinde artış hızı ise % 99.7 düzeyinde olmuştur. Kalkınma ve yatırım bankaları kredilerinin 1995 yıl sonunda ulaştığı boyut 191.537 milyar TL'dir. 1996 yılında kalkınma ve yatırım bankaları kredilerinde artış hızında cari fiyatlarla bir önceki yıla göre srasıyla % 97.8 ve % 99.7 olmuş, belirgin bir değişiklik göstermemiştir. 1996 yılında bir önceki yılda olduğu gibi ticaret bankaları kredileri kalkınma ve yatırım bankaları kredilerinden daha hızlı artmıştır.

1996 yılında banka grupları itibarıyla kredilerde artış hızlarının farklı oluşu, toplam banka kredilerinin ticaret bankaları ile kalkınma ve yatırım bankaları arasındaki dağılımını değiştirmiştir. Tüm banka kredileri içinde ticaret bankaları kredilerinin payı % 89.7'den % 90.1'e yükselirken, kalkınma ve yatırım bankalarının payı % 14.0'dan % 9.9'e gerilemiştir.

(xvii) 1996 yılında bankaların açmış olduğu krediler mevduattan daha yavaş artmıştır. Ticaret bankalarının kredileri % 124.1 oranında artarken mevduatta artış hızı % 130.6 olmuştur. 1996 yılında bankalar döviz pozisyonu açıklarını TL kaynaklarını kullanarak bir ölçüde de olsa daraltmışlardır.

Kredilerin mevduattan çok daha yavaş artması sonucu ticaret bankalarında Kredi/Mevduat oranı % 58.2'den % 56.6'ya gerilemiştir. Bu düzey, 1993 yılında ulaşılan Kredi/Mevduat oranı % 71.2'nin çok gerisindedir.

1996 yılında ticaret bankalarında krediler net varlık toplamından daha hızlı artmış olduğundan, söz konusu bankaların varlık yapıları bir ölçüde değişmiş, Krediler/Toplam Varlık oranı % 40.8'den hafifçe % 41.2'ye yükselmiştir. Son yıllarda bankaların vermiş oldukları nakit kredilerin toplam varlıklar içindeki payı azalış eğilimi göstermekle beraber, 1995 yılında banka kredilerinde hızlı artış, bu eğilime ters yönde gelişmeye yol açmış 1996 yılında da bankalarda Krediler/Toplam Varlık oranı az da olsa yükselmiştir.

(xviii) 1996 yılında bankaların döviz pozisyonunda açık bir önceki yıla göre azalarak, 3.1 milyar USD'den 2.5 milyar USD'e gerilemiştir. 1996 yılında bankalarda mevduatın kredilerden daha hızlı artması, kredi artış hızının bir önceki yıla göre değişmesi, kur riski kaygısı, 1996 yılında bankaların döviz pozisyon açıklarının bir ölçüde de olsa daralmasına olanak vermiştir. 1996 yılında da açık pozisyonu olan bankalar, özel sermayeli ulusal bankalardır. Kamusal sermayeli ticaret bankalarının 0.1 milyar USD düzeyinde de kalsa net döviz pozisyonları vardır. Daha açık bir deyişle döviz varlıkları döviz yükümlülüklerinden daha fazladır.

(xix) Bankaların varlıkları oranında son yıllarda Menkul Değerler Cüzdanı önemli yer tutmaya başlamıştır. Ancak Menkul Değerler Cüzdanının banka varlıkları içindeki payı 1995 yılında % 10.6 düzeyinde iken, bu pay 1996 yılında hızlı bir artışla % 15.2'ye yükselmiştir. Bankaların Menkul Değerler Cüzdanının önemli bir bölümü Hazine bonoları ile Devlet tahvilleri, başka bir deyişle Devlet İç Borçlanma Senetleri (DİBS) oluşturmaktadır. 1996 yılında DİBS'ler, bankaların Menkul Değerler Cüzdanının yaklaşık üçte ikisinin, bankaların toplam net varlıklarının da % 9.4'nü oluşturmaktadır. Bir önceki yıl ise DİBS'ler bankaların net varlıklarının yaklaşık % 7.1'ini oluşturmaktaydı. 1996 yılında DİBS'lerin bankaların net varlıklar içindeki payı, bir önceki yıla göre yükselmiştir.

(xx) 1996 yılında bankaların birleştirilmiş net kârları (dönem zararları indirildikten sonra) bir önceki yıla göre cari fiyatlarla % 142.9 oranında artarak 254.563 milyar TL'ye yükselmiştir. Bir önceki yıl ise banka kârları cari fiyatlarla % 227.8 oranında artmış idi. 1995 yılında reel olarak % 73.9 oranında artan banka kârlarının 1996 yılında reel artış hızı yavaşlayarak % 37.3 olmuştur. (Banka kârlarında yıllık reel değişmeler hesaplanırken DiE-TEFE'ye göre yıllık ortalama fiyat artışları esas alınmaktadır.) Son yıllarda banka kârları en hızlı artışı 1995 yılında göstermiş olduğundan 1996 yılındaki yavaşlama doğaldır.

Banka kârları düzenli bir gelişme göstermemekte 1986-1996 döneminde banka kârlarında yıllık artış hızı cari fiyatlarla en yüksek 1995 ve en düşük 1989 yılı olmak üzere, % 227.8 ile % 13.2 oranında dalgalanma göstermiş bulunmaktadır. Banka kârları ile ekonominin büyüme hızı arasında yakın bir ilişki gözlenmektedir. Gerçekten ekonominin hızla büyüdüğü 1990, 1992, 1993, 1995 ve 1996 yıllarında banka kârları hızla artarken, büyüme hızlarının çok düşük veya eksi olduğu yıllarda, örneğin 1989, 1991 ve 1994 yıllarında banka kârları da azalmıştır.

1996 yılında banka kârlarının reel olarak önemli boyutta artması, bankaların kârlılık oranlarını da olumlu yönde etkilemiştir. Bankaların özsermaye (veya özkaynak) kârlılık oranı

(Dönem Net Karı/Dönem Sonu Özkaynak Tutarı) % 41.7'den % 47.1'e yükselmiştir. 1996 yılında banka kârları cari fiyatlarla % 142.9 oranında artarken özkaynak (özsermaye) artışının % 115.2 oranında oluşu, özkaynak kârlılığını artırmıştır. T. Bankalar Birliği'nin yıllık ortalama özkaynak (özsermaye) tutarını göz önünde tutarak yaptığı hesaplama göre de, 1996 yılında özkaynak kârlılığı % 55.8'den % 64.3'e yükselmiştir. Bu kârlılık oranı da son dönemlerde gerçekleşen en yüksek kârlılık düzeyidir. 1996 yılında önce bankalarda en yüksek ortalama özkaynak kârlılığı % 55.8 olarak 1995 yılında gerçekleşmiş idi.

Bankalarda 1996 yılında da kârlılık oranları önceki yıllarda olduğu gibi banka grupları itibariyle farklı olmuştur. Ticaret (mevduat) bankalarının dönem net kârı, bir önceki yıla göre, cari fiyatlarla % 137.5 oranında artarak 234.360 milyar TL'ye yükselmiştir. Ticaret bankalarında reel kâr artışı (TEFE yıllık ortalama fiyat artışına göre) % 34.3'dür. Ticaret bankaları genelinde özkaynak kârlılığı, 1995 yılına kıyasla, yıl sonu özkaynak tutarına göre, % 41.8'den % 47.0'ye ortalama özkaynak tutarına göre de % 55.7'den % 63.8'e yükselmiştir.

Ticaret bankaları içinde önceki yıllardan farklı olarak 1996 yılında kârlılığı en yüksek bankalar grubu, özel sermayeli bankalar olmuştur. Önceki yıllarda yabancı sermayeli bankalar en kârlı grubu oluştururken, sıralama 1996 yılında değişmiştir.

Özel sermayeli ticaret bankalarının dönem net kârları bir önceki yıla göre, cari fiyatlarla % 121.1, reel olarak da % 25.0 oranında artarak 198.436 milyar TL'ye yükselmiştir. Özel ticaret bankalarının özkaynak kârlılık oranı da, yıl sonu özkaynak tutarına göre % 56.4'den % 58.8'e, ortalama özkaynak tutarına göre de % 76.8'den % 80.0'e yükselmiştir.

Yabancı sermayeli bankalarda özkaynak kârlılığı, yıl sonu özkaynak tutarına göre % 56.5, ortalama özkaynak tutarına göre de % 78.8'dir. Yabancı sermayeli ticaret bankalarında özkaynak kârlılığı, bir önceki yıla göre yıl sonu özkaynağına oranla % 66.3'den % 56.5'e ortalama özkaynak tutarına oranla da %

98.0'dan % 78.8'e gerilemiştir. Son yıllarda yabancı sermayeli ticaret bankalarında özkaynak kârlılığı hızlı bir düşüş göstermektedir.

Kamusal sermayeli ticaret bankaları 1996 yılında 22.643 milyar TL kâr açıklamışlardır. Söz konusu bankaların 1996 yılında dönem net kârları bir önceki yıla göre, cari fiyatlarla % 905.4, sabit fiyatlarla da % 568.0 oranında artmıştır. Kamusal sermayeli ticaret bankaları, 1996 yılında dönem net kâr en hızlı artan banka grubu olmuştur. Kamusal ticaret bankalarının 1996 yılında özkaynak kârlılığı, dönem sonu özkaynak tutarına göre % 16.4, ortalama özkaynak tutarına göre de % 22.1 düzeyindedir. Kamusal sermayeli ticaret bankalarında bir önceki yıl özkaynak kârlılığı, yıl sonu özkaynak tutarına göre % 3.2 ve ortalama özkaynak tutarına göre de % 4.0 gibi çok düşük düzeylerde bulunmaktaydı.

Kalkınma ve yatırım bankaları 1996 yılında grup olarak 20.203 milyar TL kâr sağlamıştır. Bu bankalar grubu genelinde özkaynak kârlılığı, dönem sonu özkaynak tutarına göre % 48.2, ortalama özkaynak tutarına göre de % 70.7 olmuştur.

Kalkınma ve yatırım bankaları grubunda kamusal sermayeli bankalar 1996 yılında 3.072 milyar TL kâr sağlamışlardır, dönem net kârları, bir önceki yıla göre cari fiyatlarla % 258.7, reel olarak % 102.8 oranında artmıştır. Buna göre kamusal sermayeli bankaların özkaynak kârlılığı, 1996 yılında, yıl sonu özkaynak tutarına göre % 42.1, ortalama özkaynak tutarına göre de % 65.0 olmuştur. Bir önceki yıl bu oranlar sırasıyla % 39.8 ve % 59.3 düzeyinde idi.

Özel sermayeli kalkınma ve yatırım bankaları (yabancı sermayeli küçük çaplı üç banka dahil) 1996 yılında 7.131 milyar kâr elde etmiştir. Bu bankalar grubunun dönem net kârı, bir önceki yıla göre, cari fiyatlarla %186.7 oranında, reel olarak da % 62.1 oranında artmıştır. Söz konusu bankalar grubunun özkaynak kârlılığı, 1995 yılına kıyasla, yıl sonu özkaynak tutarına göre % 41.0'dan % 65.8'e, ortalama özkaynak tutarına göre de % 56.4'den % 84.8'e yükselmiştir.

(xxi) 1996 yılında bankaların varlık kârlılığı (Dönem Net Kâr/Toplam Varlık) da bir önceki yıla göre artmıştır. 1996 yılında banka kârlılarının % 142.9 oranında artarken banka net varlıklarının % 118.4 oranında artması, bankaların varlık kârlılığının, yıl sonu varlık tutarına göre % 2.6 dan % 2.8'e, ortalama varlık tutarına göre de % 3.4'den % 3.9'a yükselmesine yol açmıştır.

1996 yılında da, önceki yıllarda olduğu gibi, varlık kârlılığı banka grupları arasında farklıdır. Ticaret bankaları grubunda varlık kârlılığı, yıl sonu varlık toplamına göre % 2.8, ortalama varlık tutarına göre de % 3.8'dir. Kalkınma ve yatırım bankaları grubunda ise varlık kârlılığı, yıl sonu varlık toplamına göre, % 3.7, ortalama varlık toplamına göre de % 4.8'dir. Özkaynak kârlılığından farklı olarak 1996 yılında varlık kârlılığı, kalkınma ve yatırım bankalarında ticaret bankalarından daha yüksektir.

1996 yılında da ticaret bankaları grubunda varlık kârlılığı en yüksek olan bankalar yabancı ticaret bankalarıdır. Bu bankalarda 1996 yılında varlık kârlılığı, yıl sonu varlık toplamına göre % 5.0, ortalama varlık tutarına göre de % 6.9'dur. Yabancı ticaret bankaları 1996 yılında da varlık kârlılığı en yüksek banka grubunu oluşturmakla beraber; varlık kârlılığı 1995 yılına kıyasla gerilemiş, yıl sonu varlık toplamına göre % 5.7'den % 5.0'a, ortalama varlık toplamına göre de % 8.1'den % 6.9'a düşmüştür.

Özel sermayeli ticaret bankalarında varlık kârlılığı, yıl sonu varlık toplamına göre % 4.2 olarak değişmezken, ortalama varlık toplamına göre de % 5.7'den hafifçe % 5.8'e yükselmiştir. Varlık kârlılığı kamusal sermayeli ticaret bankalarında 1995 yılında yılsonu varlık toplamına göre binde 1.4, ortalama varlık toplamına göre binde 2 iken, bu oranlar 1996 yılında sırasıyla binde 7 ve binde 9'a yükselmiştir.

1996 yılında kamusal sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarında varlık kârlılığı, yıl sonu varlık toplamına göre, % 3.2, ortalama varlık toplamına göre % 4.1'dir. Özel sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarında ise bu oranlar sırasıyla % 5.3 ve % 7.0'ye yükselmektedir.

Paranızı harcarken bile işletin.

Garanti'de bir E.L.M.A. Hesabı açtırın. Günlük nakit ihtiyacınızı belirleyin. Hesabınızdaki nakit fazlasını işletmek için şu yatırım ürünlerinden birini, veya birden fazlasını seçin: Dolar, Mark, Garanti Yatırım Fonları... Paranız, para kazanmaya başlasın.

Belirlediğiniz günlük nakit miktarını aşmanız mı gerekti? Sorun değil, aşabilirsiniz. Aştığınız kadarı, seçtiğiniz yatırımdan otomatik olarak hesabınıza aktarılacak.

E.L.M.A. Hesabı'nı

açtırdıktan sonra, dilerseniz kira, elektrik, telefon, su, doğalgaz faturası, taksit ve diğer düzenli ödemeleriniz de sizin yerinize hesabınızdan yapılacak. Ayrıca, hesabınızda yapılan tüm işlemleri ve yatırımlarınızın durumunu gösteren bir ekstre, her ay adresinize postalanacak.

E.L.M.A. Hesabı paranızı, sizin seçimlerinize göre otomatik olarak yönetecek. Siz, harcarken bile işleteceksiniz. Böyle bir hesabınız olsun istemez misiniz?

**E.L.M.A.
HESABI**

GARANTİ

Başka bir arzunuz?

(xxii) Açıklanan bilançolara göre 1996 yıl sonu itibarıyla bankaların takipteki kredileri tutarı 76.087 milyar TL'dir. Takipteki kredilerin % 60.7'si, 46.210 milyar TL'lik bölümü için karşılık ayrılmış olup, takipteki kredilerin net tutarı 29.877 milyar TL'dir. Bu verilere göre bankaların takipteki alacakları, cari fiyatlarla bir önceki yıla göre, brüt olarak % 58.0, net olarak da % 43.1 oranında artmıştır. Takipteki krediler, kredilerden ve bankaların varlık toplamından daha yavaş artmış olduğundan, 1996 yılında Takipteki Krediler/Krediler Oranı % 2.8'den % 2.0'ye, Takipteki Krediler/Varlık Toplamı Oranı da % 1.2'den binde 8'e gerilemiştir. Kaldı ki takipteki kredilerin % 60.7'si için de karşılık ayrılmış bulunmaktadır. Bu oranlara bakıldığında bankacılık sektörünün donuk veya batık kredi sorunu olmadığı izlenimi edinilmektedir. Ancak banka bilançolarında gösterilen Takipteki Alacaklar tutarının gerçekçiliği ve bunlar için ayrılan karşılıkların yeterliliği tartışma konusudur. Türkiye bankacılık sisteminin boyutu kesin olarak bilinmeyen bir donuk veya batık veya tahsili gecikmiş kredi sorunu vardır. Bilançolarda gösterilen Takipteki Alacaklar tutarı, gerçek boyutu yansıtmamaktadır.

(xxiii) Bankaların vergi yükü asgari Kurumlar Vergisi uygulaması ve bazı vergi istisnalarının daraltılması nedeniyle 1991 yılından sonra artış göstermiş, 1996 yılında ise yeniden

gerilemiştir. Vergi Karşılığı/Vergi Öncesi Kâr (Dönem zararı indirilmeden), oranı 1990-1996 yılları arasında sırasıyla % 10.0, % 8.0, % 14.3, % 16.4, % 21.4, % 23.0 olmuş, 1996 yılında ise % 20.4'e gerilemiştir.

II. SAYISAL BİLGİLER VE DEĞERLENDİRMELER

Türkiye Bankalar Birliği'nin «Bankalarımız 1996» isimli 202 no.lu yayını ile TCMB'nin «1996 Yıllık Raporu»ndan yararlanarak, 1996 yılında bankacılık alanında gelişmeler aşağıdaki bölümde ayrıntılı ve sayısal olarak açıklanmıştır.

A. Kurumsal Gelişmeler

1 – Türkiye'de Faaliyette Bulunan Bankalar

1996 yıl sonu itibarıyla ülkemizde faaliyette bulunan banka sayısı 69 olup, TCMB ile birlikte bu sayı 70'e yükselmektedir. Ülkemizde faaliyette bulunan bankalar niteliklerine ve sermaye gruplarına göre Tablo 1'de gösterildiği şekilde ayrıma tabi tutulabilir.

TABLO 1
Türkiye'de Faaliyette Bulunan Bankalar (1996 Sonu İtibarıyla)

Bankalar	Sayı
– Emisyon Bankası	1
T.C. Merkez Bankası	
– Ticaret (Mevduat) Bankaları	56
• Ulusal Bankalar	38
• Kamusal Sermayeli Bankalar	5
• Özel Sermayeli Bankalar	32
• Yabancı Sermayeli Bankalar	18
– Kalkınma ve Yatırım Bankaları	13
• Ulusal Bankalar	
• Kamusal Sermayeli Bankalar	3
• Özel Sermayeli Bankalar	7
• Yabancı Sermayeli Bankalar	3
Toplam	70

1996 yılı sonunda ülkemizde faaliyette bulunan bankalar işlevlerine göre, biri emisyon bankası (Merkez Bankası), 56'sı ticaret ve mevduat bankası, 13'ü de kalkınma ve yatırım bankası türündedir. Mülkiyet açısından TCMB dahil 9'u kamusal sermayeli banka, 40'i özel sermayeli ulusal banka, 21'i yabancı sermayeli bankadır.

Osmanlı Bankası A.Ş. ve Chemical Bank A.Ş. (Sitebank A.Ş.)'nin hisse senetlerinin el değiştirmesi sonucu yabancı banka statüsünden özel sermayeli banka şekline dönmüşlerse de 31.12.1996 tarihi itibarıyla Türkiye'de kurulmuş yabancı bankalar grubunda yer almışlardır. Chemical Bank A.Ş.'nin ünvanı 26.3.1997 tarihinde Sitebank A.Ş. olarak değişmiştir.

1995 yılında kurulmuş olan kalkınma ve yatırım bankaları grubunda yer alan İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş. (Takasbank) 1996 yılında faaliyete geçmiştir. Kalkınma ve yatırım bankaları grubunda yer alan Birleşik Yatırım Bankası A.Ş.'nin menkul değerlere ilişkin faaliyetleri ise 1996 yılında durdurulmuştur.

1985 yılında ülkemizde şube açarak faaliyette bulunan merkezi Suudi Arabistan'da (Riyad) bulunan Saudi American Bankası'nın İstanbul şubesi, Bakanlar Kurulunun 21.8.1996 gün ve 96/8500 sayılı kararı ile Türkiye'de kurulmuş banka statüsüne dönüştürülmüş, anılan kararname ile Saudi American Bank Türk Anonim Şirketi'nin kurulması kararlaştırılmıştır. Anılan bankanın ünvanı 31 Ocak 1997 tarihinde Ulusal Bank T.A.Ş. olarak değiştirilmiştir. Bu şekilde Türkiye'de şube açan yabancı bankalar grubunda bulunan Saudi American Bankası'nın İstanbul şubesi, özel sermayeli ulusal banka kimliğine dönüşmüştür.

2 - Şube Sayısı

1996 yılında yurtiçi banka şube sayısı (TCMB dışında) bir önceki yıla göre 201, % 3.2 oranında artarak 6.422'ye yükselmiştir. Bankaların yurtdışındaki şubeleri ile TCMB'nin şubelerinde dikkate alındığında şube sayısı 6.463'e ulaşmaktadır.

Yurtiçinde faaliyette bulunan şubelerin % 99.6'sı ticaret bankalarına ait bulunmaktadır. Ticaret (mevduat) bankalarının 1996 sonu itibarıyla yurtiçi şubelerinin dağılımı da; % 53.4 özel sermayeli ulusal bankalar, % 45.0 kamusal sermayeli bankalar ve % 1.6 yabancı sermayeli bankalar şeklindedir.

1970-1996 döneminde banka şube sayısındaki gelişmeler Tablo II'de verilmiştir.

TABLO II
Banka Şube Sayısındaki Gelişmeler
(1970 - 1996)

Yıllar	Şube Sayısı	Yıl İçinde Açılan Şube Sayısı	Artış Oranı (%)
1970	3210	262	8.8
1971	3427	217	6.8
1972	3682	255	7.4
1973	4023	341	9.3
1974	4425	402	10.0
1975	4605	180	4.1
1976	4835	230	5.0
1977	5238	403	8.3
1978	5484	247	4.7
1979	5769	284	5.2
1980	5975	206	3.6
1981	6265	290	4.8
1982	6375	110	1.7
1983	6284	(91)	(1.4)
1984	6226	(58)	(0.9)
1985	6292	66	1.1
1986	6372	80	1.3
1987	6441	69	1.1
1988	6552	111	1.7
1989	6617	65	1.0
1990	6584	(33)	(0.5)
1991	6501	(83)	(1.3)
1992	6228	(273)	(4.2)
1993	6250	22	0.4
1994	6126	(124)	(2.0)
1995	6261	135	2.2
<u>1996</u>	<u>6463</u>	<u>202</u>	<u>3.2</u>

Egebank'ta rakibiniz yok!

Egebank'ta yarış var, ama sizin rakibiniz yok...
Çünkü Egebank'taki yarış, hizmet yarışı.
Bu yarışta, tüm Egebank çalışanları,
size en iyi hizmeti vermek için çalışır.
Her şey sizin mutlu olmanız,
istediğiniz hizmeti hızla almanız için yapılır.
Egebank'taki yarıştan her zaman siz kazançlı
çıkarsanız, birincilik ipini siz göğüslersiniz.
Egebank'ın tüm Türkiye'ye yayılmış
şubelerinden biri size çok yakın.
Gelin, bugün konuşalım.
İyi hizmet için kendisiyle yarışan bir bankada,
daha mutlu olduğunuzu göreceksiniz.

EGEBANK
çözüm merkezi

Banka şube sayısı inceleme döneminde 1990 yılına değin, 1983 ve 1984 yılları dışında, artış eğilimi gösterdikten sonra, anılan yıldan itibaren azalmaya başlamış 1994 yılında sayı olarak 6126 düzeyine indikten sonra 1995 yılında % 2.2 1996 yılında da % 3.2 oranında artmıştır. 1995 ve 1996 yıllarındaki artışa karşın yıl sonu itibariyle şube sayısı 1988 düzeyine dahi ulaşmamıştır. Son yıllarda bankaşube sayısında azalış, (i) bankaların artan maliyetler karşısında daha rasyonel şube açma politikaları izlemeleri, (ii) mevduatın pahalı bir kaynak halini alması nedeniyle şube bankacılığının eski çekiciliğini yitirmesi (iii) büyük bankaların yurt çapında örgütlenmelerini hemen hemen tamamlamış olmaları, (iv) güneydoğu bölgesinde yaşanan olaylar, (v) elektronik bankacılığa geçiş sonucu şube anlayışının değişmesi ve ATM'lerin yaygınlaşarak sayılarının 4 bini aşması ile açıklanabilir.

Bazı küçük ve orta çaplı bankaların hızla büyüme stratejisini izlemeleri, kaynak olarak mevduata dönüş eğilimi, 1995 ve 1996 yıllarında şube sayısında artışa neden olmuştur. Ancak yukarıda açıklanan nedenler geçerliliğini koruduğundan, şube sayısında önemli bir artış beklenmektedir.

T. Bankalar Birliği «Bankalarımız 1996» başlıklı yayınında şubelerin iller ve bölgelere göre dağılımını vermediğinden, Banka Şubelerinin Bölgeler Arası Dağılımı tablosu bu yılki incelememizde yer almamıştır. Böyle olmakla banka şubelerinin Marmara, Ege ve Ortakuzey gibi gelişmiş yörelerde yoğunlaştığı gözlenmektedir. Üç büyük ilimizdeki (İstanbul, Ankara, İzmir) şube sayısının toplam yurtiçi şube sayısının % 40.0'ni aştığı hesaplanmaktadır.

B. Banka Kaynakları

Ticaret bankalarının ana kaynağını mevduat (Döviz Tevdiat Hesapları ve mevduat sertifikaları dahil) oluşturmakla beraber, banka kaynakları arasında özkaynaklar, TCMB kredileri, dış krediler, bankalararası para piyasasından (interbank) sağlanan fonlar da yer almaktadır. 1992 yılında bu kaynaklara VDMK (Varlı-

ğa Dayalı Menkul Kıymetler) de eklenmiştir. Bankaların başlıca kaynaklarında 1996 yılında gözlenen gelişmeler aşağıda açıklanmıştır.

1 – Özkaynaklar

Ülkemizde bankaların özkaynakları toplamı (TCMB dışında) ayrıntısı Tablo. III'de gösterildiği gibi, 1996 yıl sonu itibariyle 540.572 milyar TL'ye yükselmiştir. TCMB'de dahil edildiğinde bankacılık sisteminin özkaynakları toplamı 549.854 milyar TL'ye ulaşmaktadır.

1996 yılında banka özkaynakları (TCMB dışında) bir önceki yıla göre cari fiyatlarla % 115.2 oranında artış göstermiştir. Bir önceki yıl ise bankaların özkaynak artışı % 101.9 düzeyinde idi. 1996 yılında fiyat artış hızının bir önceki yıldan farklı olmamasına karşın, özkaynak artış hızı cari fiyatlarla daha yüksek düzeyde gerçekleşmiştir.

1996 yıl sonu itibariyle bankaların özkaynak yapısı veya oluşumu % 53.9 ödenmiş sermaye, % 31.1 yeniden değerlendirme fonları ve % 15.0'da (zararlar indirildikten sonra) yedek akçeler şeklindedir. Bankaların özkaynak yapısı bir önceki yıla göre çok belirgin olmasa da değişmiştir. 1995 yılında bankaların özkaynak yapısı, % 54.3 ödenmiş sermaye, % 36.6 değerlendirme fonları, % 9.1 yedek akçeler şeklinde idi. 1996 yılında özkaynaklar içinde ödenmiş sermayenin payı hafifçe, değer artış fonlarının payı daha belirgin bir şekilde gerilerken yedek akçelerin payı artmıştır.

Ticaret bankaları grubunun özkaynakları 1996 yılında bir önceki yıla göre cari fiyatlarla % 111.3 oranında artarak 498.652 milyar TL'ye yükselmiştir. Bir önceki yıl ise ticaret bankalarının özkaynakları cari fiyatlarla % 99.1 oranında artmış idi. Ticaret bankaları grubunda özkaynak artış hızı, yabancı, özel ve kamusal sermayeleri bankalarda farklı olmuştur. 1996 yılında bu grupta özkaynak artışı en hızlı, % 130.2 oranında artışla yabancı sermayeli bankalarda olurken, özkaynak artış hızı özel sermayeli bankalarda % 112.1, kamusal sermayeli bankalarda da % 106.60 oranında kalmıştır. 1996 yılında bir önceki yıla göre özkaynak artış hızı, yabancı sermayeli bankalarda % 183.3'den %

130.2'ye gerilerken özel sermayeli bankalarda % 112.5 ve % 112.1 olarak hemen hemen değişmemiş kamusal sermayeli bankalarda % 66.4'den % 106.6'ya yükselmiş . Kamusal sermayeli bankalarda 1994 ve 1995 yıllarında özkaynak artışı yavaşlarken bankacılık sisteminde 1996 yılında özkaynak artışının bir önceki yıla göre hızlanmış, bu da kamusal sermayeli bankalardan kaynaklanmıştır.

1996 yıl sonu itibarıyla ticaret bankalarının özkaynak yapısı, % 51.5 ödenmiş sermaye, % 31.6 değerleme fonları ve % 16.9 yedek akçeler şeklindedir. Ticaret Bankaları grubunda, özkaynaklar içinde ödenmiş sermayenin payı değişmezken, değerlendirme fonlarının payı azalırken, yedek akçelerin payı artmıştır. Ancak bu yapı banka grupları itibarıyla farklıdır. Kamusal sermayeli ticaret bankalarında özkaynak yapı-

TABLO III
Bankaların Özkaynakları (Milyar TL)
(1994 Sonu İtibarıyla)

Bankalar	Ödenmiş Sermaye	Yedek Akçeler	Değerleme Fonları	Dönem Zararı	Geçmiş Yıl Zararı	Özkaynak Toplamı
A. Ticaret Bankaları						
- Kamusal Sermayeli	54.001	19.522	64.362	-	-	137.885
- Özel Ulusal Sermayeli	184.309	63.474	89.496	-	-	337.279
- Yabancı Sermayeli	18.345	2.964	3.898	934	785	23.488
Ticaret Bankaları Toplamı	256.655	85.960	157.756	934	785	498.652
B. Kalkınma ve Yatırım Bankaları						
- Kamusal Sermayeli	23.764	2.657	7.804	2.422	4.322	31.081
- Özel Ulusal Sermayeli	6.636	920	1.123	28	228	8.423
- Yabancı Sermayeli	912	143	1.509	65	83	2.416
Kalkınma ve Yatırım Bankaları Toplamı	34.912	3.720	10.436	2.515	4.633	41.920
C. Bankalar Toplamı	291.567	89.680	168.192	3.449	5.418	540.572
D. T.C. Merkez Bankası	25	2.761	6.496	-	-	9.282
Genel Toplam	291.592	92.441	174.688	3.449	5.418	549.854

Notlar: (1) 1996 yılı dönem kânnandan yedek akçelere eklenecek bölüm özkaynaklara dahil edilmemiştir.

(2) Karşılıklar, serbest karşılık niteliğinde de olsa özkaynaklara dahil edilmemiştir.

(3) Dağıtılmamış geçmiş yıl kârları, özkaynak tutarına dahil değildir.

(4) Yedek akçeler Bankalar Kanununa göre ayrılan muhtemel zarar karşılıklarını da içermektedir.

si, % 39.2 ödenmiş sermaye, % 46.7 değerlendirme fonları ve % 19.1 yedek akçeler şeklindedir. Buna karşı özel sermayeli bankalarda 1996 sonu itibariyle özkaynak yapısı % 54.6 ödenmiş sermaye, % 26.6 değerlendirme fonları ve % 18.8 yedek akçeler şeklindedir. Özel sermayeli bankaların genelde kârli oluşu, yedek akçelerin özkaynaklar içinde % 18.8 düzeyinde bir paya sahip olmasına olanak vermektedir. Oranlar özel sermayeli bankaların özkaynak yapısının daha sağlıklı olduğunu göstermektedir. Kamusal sermayeli bankalarda özkaynak yetersizliğinin yanısıra, özkaynak yapısı da, değerlendirme fonları özkaynağın önemli bir bölümünü oluşturduğundan, daha sağlıklı bulunmaktadır.

1995 yılına göre gerek özel sermayeli ticaret bankalarının gerek kamusal sermayeli ticaret bankalarının özkaynak yapısı, değerlendirme fonlarının payının azalması ve yedek akçelerin payının yükselmesi nedeniyle 1996 yılında daha sağlıklı hâle gelmiştir. Özkaynak yapısında değişime kamusal sermayeli bankalarda, birikmiş zararlar nedeniyle yedek akçeler, negatif bir değer taşırken, 1996 yılında özkaynaklar içinde yedek akçelerin payı eksi % 2.9'dan % 14.1'e yükselmiştir.

Yabancı ticaret bankalarının özkaynak yapısı, 1996 sonu itibariyle, % 78.1 ödenmiş sermaye, % 12.6 değerlendirme fonları ve % 9.3 yedek akçeler şeklindedir.

Yabancı bankalar özellikle 1980 yılından sonra ülkemizde gelmiş olduklarından ve kârlarının önemli bir bölümünü ana merkezlerine transfer ettiklerinden, söz konusu bankalarda yeterli bir yedek akçe birikimi olmamıştır. Ayrıca, dar mükellef olan, ülkemizde şube açarak faaliyette bulunan yabancı bankaların, 1992 öncesinde yeniden değerlendirme hakları da olmadığından, büyük boyutlu değer artış fonları da oluşmamıştır. Bununla beraber son yıllarda yabancı bankaların özkaynak yapısında değişime gözlenmektedir.

Kalkınma ve yatırım bankalarının 1996 yılında özkaynakları bir önceki yıla göre cari fiyatlara % 118.2 oranında artarak 41.920 milyar TL'ye yükselmiştir. Anılan yılsonu itibariyle

bu grup bankaların özkaynakları içinde ödenmiş sermayenin payı % 83.3 değerlendirme fonlarının payı % 8.9 olup, birikmiş zararlar nedeniyle yedek akçelerin özkaynaklara katkısı % 7.8 gibi sınırlı düzeydedir. Değerleme fonları, zaman zaman ödenmiş sermayeye eklendiğinden, bankacılık sistemimizde değerlendirme fonlarının payı, bilançolarda gözükenden daha yüksektir.

2 – Mevduat

Ticaret bankalarında son yıllarda genel eğilim, kaynak yapısı içinde mevduatın payının azalması yönünde olmakla beraber, 1994 yılında yaşanan ekonomik bunalım bu eğilimi değiştirmiş, ticaret bankalar kaynakları içinde mevduatın payı anılan yıl % 68.7'ye, 1995 de de % 70.1'e yükselmiş 1996 yılında da % 68.6 olmuştur..

a) Mevduatta Gelişmeler (Genel Olarak)

1996 yıl sonunda genel mevduat hacmi, başka bir değişle TL mevduat ile yabancı para mevduat toplamı, bir önceki yıl sonuna göre, cari fiyatlarla % 130.6 oranında artarak 6.145.516 milyar TL'lik bir boyuta ulaşmıştır. Mevduatta gelişmeler 1985-1996 dönemi itibariyle karşılaştırmalı olarak Tablo IV de verilmiştir.

1996 yılında mevduatta gözlenen gelişmeler şöyle özetlenebilir:

i) 1996 yılında mevduatta artış, cari fiyatlarla bir önceki yıla göre hızlanmıştır. Toplam mevduat cari fiyatlarla 1995 yılında % 109.0 oranında artmış iken, artış hızı 1996 yılında % 130.6 olmuştur.

ii) 1996 yılında TL mevduatla artış hızı cari fiyatlarla bir önceki yıla göre % 105.1'den % 153.1'e yükselirken, yabancı para mevduatta artış hızı sırasıyla % 113.8 ve % 112.2 olarak belirgin bir değişiklik göstermemiştir. 1996 yılında yabancı para mevduat TL mevduattan daha yavaş arttığından mevduatın TL ve yabancı para dağılımı sınırlı ölçüler içinde de kalsa değişmiştir. 1995 yılına göre toplam mevduat

at içinde yabancı para mevduatın payı % 55.1'den % 50.7'ye gerilerken TL mevduatın payı % 44.9'dan % 49.3'e yükselmiştir.

iii) 1996 yılında DTH dışında mevduat türlerinde de artış hızları farklı olmuştur. Anılan yıl en hızlı artan mevduat türü, cari fiyatlarla % 349.9 oranında artışla resmi kuruluşlar mevduatı olmuş; resmi mevduatı sırasıyla % 172.0 oranında artışla bankalar mevduatı, % 153.0 oranında artışla tasarruf mevduatı, % 134.8 oranında artışla ticari kuruluşlar mevduatı, % 125.7 oranında artışla diğer mevduat izlemiştir. Önceki yıllarda olduğu gibi 1996 yılında da en yavaş artan mevduat türü, % 62.0 oranında artışla mevduat sertifikası olmuştur. Mevduat sertifikası uygulaması, bankalara belli büyüklüğün üstünde mevduat hesapları için kimlik tespit etme yükümlülüğü getirilmiş olduğu için 1996 yılında kaldırılmıştır.

(iv) 1996 yılında, bir önceki yıla göre bankalar mevduatı akışında diğer mevduat türünün artış hızları yükselmiştir. Resmi mevduatta artış hızı % 92.6'dan % 349.9'a, tasarruf mevduatında % 109.7'den % 153.0'a, ticari kuruluşlar mevduatında % 86.8'den % 134.8'e, diğer mevduatta % 78.1'den % 125.7'ye yükselir-

ken, bankalar mevduatında % 254.9'dan % 172.0'ye gerilemiştir.

(v) 1996 yılında döviz tevdiat hesaplarında artış hızı önceki yıllardan farklı olarak TL mevduat artış hızından yavaş olmuştur. 1996 yılında DTH'lar cari fiyatlarla % 108.5 oranında artarak 2.851.131 milyar TL'ye yükselmiştir.

(vi) 1996 yılında mevduat türleri itibariyle artış hızlarının farklı oluşu, mevduatın bileşimini (kompozisyonu) değiştirmiştir. Toplam mevduat içinde tasarruf mevduatının payı % 25.7'den % 28.2'ye, bankalar mevduatının payı % 6.7'den % 7.9'a, ticari kuruluşlar mevduatının payı % 7.6'dan % 7.7'ye, resmi kuruluşlar mevduatının payı % 1.4'den % 2.7'ye yükselirken, diğer mevduatın payı hafifçe % 7.0'dan % 6.9'a, DTH'ların payı ise belirgin bir şekilde % 51.3'den % 46.4'e gerilemiştir.

(vii) 1996 yılında DTH dışında mevduatın bileşiminde (kompozisyonu) değişmiş, bankalar mevduatının payı % 13.8'den % 14.8'e, resmi kuruluşlar mevduatının payı % 2.8'den % 5.0'a yükselirken, tasarruf mevduatının payı hafifçe % 52.8'den, % 53.6'ya gerilerken, ticari kuruluşlar mevduatın payı % 15.6'dan % 14.4'e, diğer mevduatın payı da % 14.5'den % 12.9'a gerilemiştir.

TABLO IV
Toplam Mevduatta Gelişmeler (Milyar TL) 1985-1996

Yıllar	Tasarruf Mevduatı	Mevduat Sertifikası	Ticari Kuruluşlar Mevduatı	Resmi Kuruluşlar Mevduatı	Bankalar Mevduatı	Diğer Mevduat	Döviz Tevdiatı	Toplam Mevduat
1985	4.187	668	1.912	886	780	380	1.154	9.967
1986	5.753	787	3.192	1.325	1.654	523	2.593	15.828
1987	6.929	1.392	5.179	2.237	2.036	792	5.598	24.163
1988	12.711	1.251	6.529	1.486	3.263	3.732	9.411	38.383
1989	22.831	1.978	9.628	1.699	4.263	7.836	14.170	62.405
1990	32.569	2.382	14.597	3.519	6.838	12.874	22.538	95.317
1991	57.388	3.396	21.716	3.151	8.226	20.765	54.032	168.694
1992	90.906	3.709	36.247	6.613	20.433	35.079	112.502	305.490
1993	123.430	3.064	56.864	12.592	78.407	55.649	214.960	544.966
1994	326.652	4.633	108.315	19.123	50.305	105.526	660.559	1.275.114
1995	684.910	6.917	202.144	36.841	178.516	187.984	1.367.624	2.664.936
1996	1.733.118	11.207	474.832	165.742	485.498	424.188	2.851.131	6.145.516

(viii) 1985 - 1996 döneminde toplam mevduatta yıllık artış hızı düzenli olmamış, cari fiyatlarla en düşük 1987 ve en yüksek 1994 yılı olmak üzere % 52.7 ile % 134.0 arasında değişmiştir. Fiyat artış hızı, ekonominin büyüme hızı ve izlenen faiz-kur politikaları mevduat artış hızı üzerinde etkili olmuştur.

(ix) Toplam mevduatın mevduat türleri itibariyle bileşiminde 1985-1996 döneminde "Tablo V"de izleneceği gibi değişiklik göstermiştir.

Mevduatın ana gruplar itibariyle bileşimi 1985-1995 dönemi itibariyle incelendiğinde, döviz tevdiatının payının 1996 yılı dışında sürekli artış göstererek 1985 yılında toplam mevduat içinde % 11.6 düzeyinde olan payının 1995 yılında % 51.3 yükseldiğini ancak, bu payın 1996 yılında % 46.4'e gerilediği görülmektedir. TL'nin sürekli değer yitirisi, bankaların vadesiz TL hesaplarına düşük faiz uygulamaları, kısa süreli parasal birikimlerin dövize çevrilererek bankalara yönelmesine neden olmaktadır. Bankalarda yabancı para ile olan mevduatın ulusal para ile olan mevduattan daha fazla olması, bankacılık sisteminin bir özelliğini oluşturmaktadır.

1985-1996 döneminde toplam mevduat içinde payı artan diğer bir mevduat türü Diğer

Kuruluşlar Mevduatı veya kısaca Diğer Mevduat olmuştur. Diğer mevduatın toplam mevduat içindeki payı 1985 yılında % 3.8 düzeyinde iken bu pay 1995 yılında % 6.9 olmuştur. Bu artışı büyük ölçüde sağlayan tanım değişikliğidir. Gerçekten 1985 yılında mevduat tasnifine ayrı bir mevduat türü olarak dahil edilen, sosyal güvenlik kurumları mevduatı yanısıra dernek, tesis, vakıf, sendika ve birliklerin, noterlerin, apartman yöneticilerinin, yabancı elçilik ve konsoloslukların TL mevduatını da içeren diğer kuruluşlar mevduatı (diğer mevduat) özellikle 1988 yılında tanım değişikliği yapılarak, sosyal güvenlik kurumları mevduatının resmi mevduattan çıkarılarak bu türe dahil edilmesinden sonra hızlı bir gelişme göstermiştir. 1985 yılında diğer kuruluşlar mevduatının toplam mevduat içindeki payı % 3.8 düzeyinde iken, özellikle 1988 yılındaki tanım değişikliği nedeni ile büyük sıçrama yapmış ve 1990 yılında % 13.5'e kadar yükseldikten sonra sürekli gerileme göstererek 1996 yılında % 6.9'a inmiştir.

Tasarruf mevduatının toplam mevduat içindeki payı, 1980 sonrası genelde düşme eğilimi göstermiş, 1985 yılında % 42.0 düzeyinde olan pay 1996 yılında % 28.2'ye gerilemiş bazı yıllardaki göreceli yükselişler bu genel eğilimi değiştirmemiştir.

TABLE V
Mevduatın Ana Grupları İtibariyle Bileşimi (%)
(1985 - 1996)

Yıllar	Tasarruf Mevduatı	Mevduat Sertifikası	Ticari Kuruluşlar Mevduatı	Resmi Kuruluşlar Mevduatı	Bankalar Mevduatı	Diğer Mevduatı	Döviz Tevdiatı
1985	42.0	6.7	17.2	8.9	7.8	3.8	11.6
1986	36.3	5.0	20.2	8.4	10.4	3.3	16.4
1987	28.7	5.8	21.4	9.3	8.4	3.3	23.1
1988	33.1	3.3	17.0	3.9	8.5	9.7	24.5
1989	36.6	3.2	15.4	2.7	6.8	12.6	22.7
1990	34.2	2.5	15.3	3.7	7.2	13.5	23.6
1991	34.0	2.0	12.9	1.9	4.9	12.3	32.0
1992	29.8	1.1	11.9	2.2	6.7	11.5	36.8
1993	22.6	0.6	10.4	2.3	14.4	10.2	39.5
1994	25.6	0.4	8.5	1.5	3.9	8.3	51.8
1995	25.7	0.3	7.6	1.4	6.7	7.0	51.3
1996	28.2	0.2	7.7	2.7	7.9	6.9	46.4

Mevduat sertifikası, toplam mevduat içinde payı en hızlı düşen mevduat türünü oluşturmuştur. 1985 yılında % 6.7 düzeyinde olan pay 1996 yılında binde 3'e değin gerilemiştir. Mevduat sahiplerinin kimliklerinin tespiti gereği, 1996 yılından itibaren mevduat sertifikasının mevduat türleri arasından çıkarılmasına yol açmıştır.

Ticari kuruluşlar mevduatının toplam mevduat içindeki payı 1985 yılında % 19.2 düzeyinde iken, 1987 yılında % 21.4'e kadar yükseldikten sonra genelde düşüş göstererek 1996 yılında % 7.7'ye inmiştir.

Resmi kuruluşlar mevduatının payı 1985 yılında % 8.9 düzeyinde iken, 1996 yılında % 2.7'ye değin gerilemiştir. Bu gerileyişle, 1987 yılından sonra sosyal güvenlik kurumları mevduatının, tanım değışikliği yapılarak, resmi mevduattan diğeri kuruluşlar mevduatına aktarılması etkili olmuştur.

Mevduat türleri içinde en oynak mevduat türü bankalar mevduatı olup, söz konusu mevduatın toplam mevduat içindeki payı % 14.4 ile % 3.9 arasında değışime göstermiş, 1996 yılında % 7.9 olmuştur.

(x) DTH'lar dışında mevduatın ana türler itibariyle bileşimi de (kompozisyonu) 1985-1996 döneminde Tablo VI da izleneceği gibi değışime göstermiştir.

Tasarruf mevduatının DTH dışı mevduat içindeki payı 1985-1996 döneminde % 53.2 ile % 37.3 arasında değışmiş, 1985 yılında % 47.5 iken 1996 yılında % 52.6'ya yükselmiştir. Tasarruf mevduatı, aşağıdaki bölümlerde daha ayrıntılı olarak açıklandığı gibi, düzenli gelişme gösteren bir mevduat türü olmayıp, artış hızları cari fiyatlarda önemli ölçüde dalgalanma göstermektedir. Son yıllarda, bu dalgalanmanın büyük boyutlu olduğu gözlenmektedir. Tasarruf mevduatının yıllık artış hızları cari fiyatlarda 1985-1995 döneminde en düşük 1987 ve en yüksek 1994 yılları olmak üzere % 21.1 ile % 164.6 arasında dalgalanmıştır. Fiyat artış hızı izlenen faiz politikası, alternatif yatırım araçlarının getirisi, tasarruf mevduatının, yıllar itibariyle tasarruf mevduat artış hızını etkilemektedir.

1985-1996 döneminde DTH dışı mevduat içinde payı hızla azalan mevduat türü, mevduat sertifikası olmuştur. Mevduat sertifikasının DTH dışında mevduat içindeki payı 1985 yılında % 7.6 düzeyinde iken 1996 yılında binde 3'e değin gerilemiştir. Aslında bankaların çıkarmış ol-

TABLO VI
DTH Dışında Mevduatın Ana Türler İtibariyle Bileşimi (%)
(1985 - 1996)

Yıllar	Tasarruf Mevduatı	Mevduat Sertifikası	Ticari Kuruluşlar Mevduatı	Resmi Kuruluşlar Mevduatı	Bankalar Mevduatı	Diğeri Kuruluşlar Mevduatı
1985	47.5	7.6	21.7	10.1	8.8	4.3
1986	43.5	6.0	24.1	10.0	12.5	3.9
1987	37.3	7.5	27.9	12.0	11.0	4.3
1988	43.9	4.3	22.5	5.1	11.3	12.9
1989	47.4	4.1	20.0	3.5	8.8	16.2
1990	44.8	3.3	20.0	4.8	9.4	17.4
1991	50.0	3.0	18.9	2.8	7.2	18.1
1992	47.1	1.9	18.8	3.4	10.6	18.2
1993	37.4	0.9	17.2	3.8	23.8	16.9
1994	53.2	0.7	17.6	3.1	8.2	17.2
1995	52.8	0.5	15.6	2.8	13.8	14.5
1996	52.6	0.3	14.4	5.0	14.8	12.9

duğu bir menkul değer olan mevduat sertifikası bankalar için önemli bir kaynak oluşturmamıştır. Mevduat sertifikası ülkemizde kullanımı gelişmeyen bir finansal araç olmuştur. 1992 yılından itibaren repo işlemlerinin yasallaşması, bankaların Varlığa Dayalı Menkul Kıymet çıkarılmaları, mevduat sertifikaları için ikinci pazarın gelişmemiş olması, aracilar eliyle para piyasalarında pazarlama olanağının bulunmaması, Veraset ve İhtikal Vergisi'nden kaçınma dışında vergi avantajının olmaması, ülkemizde mevduat sertifikasının gelişmesini sınırlayan etkenler olmuş, 1996 yılında da uygulamadan kaldırılmıştır.

Ticari kuruluşlar mevduatının (ticari mevduatın) DTH dışı mevduat içindeki payı azalma eğilimi göstermektedir. 1980'li yılların başlarında Türkiye'de toplam mevduatın yaklaşık üçte birini ticari mevduat oluşturanın, bu oran 1985 yılında % 21.7'ye, 1996 yılında da % 14.4 düzeyine değin gerilemiştir. Ekonominin büyüme hızı ile birlikte enflasyon oranı, ticari mevduatın artış hızını belirleyen en önemli etkenler olarak görülmektedir. Ayrıca son yıllarda repo işlemlerinin yaygınlaşması, firmaların geçici fon fazlalarını repo işlemleriyle veya doğrudan Hazine Bonolarına yatırarak değerlendirmeleri, 1987 yılından bu yana kuşkusuz ticari mevduat artış hızını frenleyen diğer etmenler olmaktadır.

Ticari mevduat yıl sonlarında yapay işlemlerle kabank gösterilmeye elverişli mevduat türüdür. Bankalarımız genellikle yıl sonlarında ticari mevduatı kabank göstermektedirler. Ancak, bu işlem her yıl sistematik bir şekilde yinelenendiğinden, genel eğilimi fazla etkilememektedir.

Ülkemizde düzenli gelişme göstermeyen bir mevduat türü de bankalar mevduatıdır. 1970'li yıllarda bankalar mevduatı artış hızını belirleyen en önemli etken, bankalar mevduatı şeklinde ülkemize gelen Döviz Çevrilebilir Türk Lirası Mevduat Hesapları (DÇM'ler) olmuştur. Son yıllarda böyle bir etken söz konusu olmadığı halde, bankalar mevduatı artış hızı, oldukça geniş aralık içinde değişmektedir. Bankalar mevduatının yıllık artış hızı 1985-1996 döneminde eksi % 35.8 ile artı % 287.3 arasında değişmiş, 1994 yılında cari fiyatlara dahi

azalış gösterirken, 1995 yılında en hızlı artan mevduat türü olmuştur. İnceleme döneminde bankalar mevduatının cari fiyatlara hızlı arttığı yıl 1993 yılıdır.

Bankalar mevduatı artış hızını belirleyen üç etkenden söz edilebilir: (i) Bankaların dış kaynak kullanımları, (ii) bankalararası (interbank) piyasasının gelişmesi, (iii) bankaların karşılıklı mevduat yaparak yıl sonlarında mevduatlarını yüksek gösterme eğilimleri ve denetim-gözetim organlarının saptadıkları bazı ras-yoları yasal düzeyde tutturma çabaları.

Bankaların kullandıkları dış kredilerin bir bölümünü, bankalar mevduatı hesabından göstermeleri olasıdır. Bu nedenle bankalar mevduatı artış hızını, bir ölçüde de olsa, yine bankalarca kullanılan dış kaynakların etkilediği söylenebilir.

1986 yılından bu yana TCMB'nin gözetim ve denetimindeki bankalararası para piyasasının gelişmesi, fon fazlası olan bankaların diğer bankalara mevduat olarak yatırma yerine, fon fazlalarını bu piyasada kısa süreli olarak satma olanağı sağlamıştır. Bankalararası para piyasasının gelişmesi, kuşkusuz bankalar mevduatını etkilemekte, Bankalararası Para Piyasası'nda işlemleri, bilançolarda ayrıca yer almaktadır. TCMB gözetimindeki Bankalararası Para Piyasası'nda faiz haddinin zaman zaman denetim altında tutulması, bazı kısıtlamamalar getirilmesi de, bankalar mevduatını etkilemektedir.

Bankalar mevduatı da yıl sonlarında yapay işlemlerle kabank gösterilmeye elverişli mevduat türüdür. Bankalar yıl sonlarında, karşılıklı mevduat yaparak, mevduat toplamlarını yüksek gösterebilmektedirler. Türkiye'de konsolide mevduat hesaplanırken çift sayımı önlemek için, yurt içinde bankaların birbirlerine yaptıkları mevduatın elimine edilmesi gerekir.

1985-1996 döneminde bankalar mevduatının DTH dışında mevduat içindeki payı, en yüksek düzeyine % 23.8 olarak 1993 yılında yükselmiş, en düşük düzeyine ise % 7.2 olarak 1991 yılında inmiştir.

Resmi mevduat 1980'li yılların başlarında TL mevduat içinde % 10.0 dolayında pay taşı-

ken 1988 yılında tanım değişiklikleri yapılarak, sosyal güvenlik kurumları mevduatının diğer kuruluşlar mevduatı (diğer mevduat) kapsamına alınması üzerine, toplam mevduat içindeki payı önemli boyutta azalmış 1995'te % 2.8'e değin geriledikten sonra 1996 yılında % 5.0'e yükselmiştir.

T.C. Merkez Bankası Yasası'na göre; "Hazine ve katma bütçeli idarelerle, özel idare ve hedyelere ait paraların, kurulu olduğu yerde Merkez Bankası şubelerine, kurulu bulunmadığı yerlerde de muhahirlerine yatırılması" zorunlu bulunmaktadır. (1211 sayılı Kanun m. 41) Bu nedenle de resmi mevduat, daha çok T.C. Merkez Bankası'nı muhahiri T.C. Ziraat Bankası'nda toplanmaktadır. Nitekim 1996 so-

nu itibariyle de resmi mevduatın önemli bölümü T.C. Ziraat Bankası'nda toplanmış bulunmaktadır.

1985 yılında mevduat tasnifine ayrı bir mevduat türü olarak eklenen diğer kuruluşlar mevduatının (diğer mevduatın), 1985 yılında TL mevduat içindeki payı % 4.3 düzeyinde iken, tanım değişikliği ile sosyal güvenlik kurumları mevduatının bu türe eklenmesi sonucu DTH dışı mevduat içindeki payı hızlı artış göstererek 1992 yılında % 18.2 kadar yükseldikten sonra gerileyerek 1996 yılında % 12.9'a inmiştir.

(xi) Mevduatın kaynağı veya kurumsal sektörler itibariyle dağılımı «Tablo VII»de verilmiştir.

TABLO VII
Mevduatın Kurumsal Sektörler İtibariyle Dağılımı (%) (1990-1996)

Kurumsal Sektörler	1990	1992	1993	1994	1995	1996*
Kamu Sektörü Mevduatı	14.1	8.9	8.3	6.3	5.6	7.5
Merkezi Yönetim	9.6	5.4	5.2	3.8	2.8	4.4
Kamu Girişimleri						
(Mali Olmayan)	3.0	2.5	2.1	1.7	2.0	2.3
Yerel Yönetimler	1.5	1.0	1.0	0.8	0.8	0.8
Mali Kurumlar Mevduatı	7.2	6.3	14.4	3.6	7.0	7.3
Bankalararası Mevduat	6.1	5.7	13.8	3.0	6.6	6.8
Diğer Mali Kuruluşlar						
Mevduatı	1.1	0.6	0.6	0.6	0.4	0.5
Özel Sektör Mevduatı	77.6	84.8	75.1	86.9	83.1	82.0
Tasarruf Mevduatı (Gerçek						
Kişiler)	34.4	30.5	23.4	27.0	26.8	29.8
Özel Girişimler (Ticari						
Kuruluşlar)	11.0	8.6	7.7	6.5	5.2	3.8
Diğer Kurumlar	7.3	8.4	7.6	6.3	5.8	5.3
Yurtiçi Yerleşiklerin						
Yabancı Para Mevduatı						
(Yurtiçi)	22.4	34.2	35.8	46.7	45.0	42.9
Mevduat Sertifikası	2.5	1.3	0.6	0.4	0.3	0.2
Yurtdışı Mevduat	1.1	1.8	2.2	3.2	4.3	3.2
T O P L A M	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak : T.C. Merkez Bankası 1996 Yıllık Rapor, s. 176, Tablo: 33-A.

Not: 1996 yılı rakamları Kasım sonu itibariyledir.

1996 Kasım ayı sonu itibarıyla mevduatın kurumsal sektörler arasında dağılımı veya kaynağı % 8.20 özel sektör, % 7.5 (sosyal güvenlik kurumları da dahil) kamu sektörü, % 7.5, mali sektör % 7.3 ve % 3.2 yurtdışı şeklindedir. Özel sektör mevduatı, gerçek kişilere ait tasarruf mevduatı, ticari kurumlar mevduatı, yurtiçinde yerleşik kişilerin yabancı para mevduatı, kâr amacı gütmeyen kurumların mevduatı ve mevdat sertifikalarını kapsamaktadır. Kamu sektörü mevduatı da, sosyal güvenlik kurumları mevduatı, bütçeye ait hesaplar, bütçe dışı fonlar, mali olmayan kamu girişimlerinin ve yerel yönetimlerin mevduatını içermektedir. Mali kurumlar mevduatı, esas itibarıyla bankalar mevduatından oluşmaktadır.

Mevduatın kurumsal sektörler itibarıyla dağılımı 1990-1996 gibi daha geniş bir zaman aralığında incelendiğinde, mevduat içinde özel sektörün payının arttığı, % 77.6'dan % 82.0'ye yükseldiği, buna karşı kamu sektörü mevduat payının % 14.1'den % 7.5'e gerilediği mali kurumlar mevduatının payının da % 7.2 ve % 7.3 olarak hemen hemen değişmediği görülmektedir. Ancak, 1996 yılına ilişkin rakamlara Kasım ayı sonu itibarıyledir. Yıl sonu itibarıyla bu payların bir ölçüde değişmesi olasıdır. Ancak, bu değişimin genel eğilimi etkilemesi beklenmemektedir. Tablonun ortaya koyduğu gibi, özel kesim mevduatı içinde yurtiçinde yerleşiklerin yabancı para mevduatı payı son yıllarda bir ölçüde gerilemekle beraber artmakta, özel girişimlerin mevduatı ise görece olarak azalmaktadır. Söz konusu dönemde yurt içinde yerleşik kişilerin yabancı para mevduatının toplam mevduat içindeki payı % 22.4'den % 42.9'a yükselmiş bulunmaktadır.

(xii) 1996 sonu itibarıyla toplam mevduatın vade yapısı, % 26.3 vadesiz mevduat, % 16.9 bir ay vadeli mevduat, % 30.2 üç ay vadeli mevduat, % 15.7 altı ay vadeli mevduat, % 10.9 bir yıl ve daha uzun süreli vadeli mevduat şeklindedir. Mevduatın vade yapısı bir önceki yıla göre belirgin bir değişime göstermemiş, değişimler sınırlı boyutlar içinde kalmıştır. Bir önceki yıla göre vadesiz mevduatın payı % 25.2'den % 26.3'e yükselirken vadeli mevduatın payı % 74.5'den % 73.7'ye gerilemiştir.

Enflasyon ve faizlerin oynaklığı, vadeli mevduatın daha çok kısa sürelerde yoğunlaşmasına neden olmaktadır. Son yıllarda vadeli mevduat özellikle 3 ay vadeli hesaplarda toplanmaktadır. 1996 yıl sonu itibarıyla vadeli mevduatın dağılımı; 1 ay vadeli % 22.9, 3 ay vadeli % 41.0, 6 ay vadeli % 25.3, 1 yıl ve daha uzun vadeli % 14.8 şeklindedir. Bir önceki yıla göre vadeli mevduatın vade dağılımı hemen hemen değişmemiş, hafifçe üç aylık mevduattan 6 aylık mevduata kayma olmuştur. Bununla birlikte vadeli mevduatın yaklaşık üçte ikisi bir ve üç ay vadeli toplanmıştır. Benzer vade dağılımı DTH'larda gözlemlenmektedir. 1996 yıl sonu itibarıyla DTH'ların vade dağılımı; % 25.2 vadesiz, % 12.9 bir ay vadeli, % 32.3 üç ay vadeli, % 10.1 altı ay vadeli, % 19.5 bir yıl ve bir yıldan daha uzun vadeli şeklindedir.

(xiii) Mevduatın bölgelerarası dağılımı ve bu dağılımda 1970-1996 dönemindeki değişimler "Tablo VIII'de izlenebilir.

1996 yılında mevduatın bölgelerarası dağılımı bir önceki yıla göre değişmiş, Marmara Bölgesi'nin payı belirgin, Ortakuzey bölgesinin payı da sınırlı şekilde artarken, diğer bölgelerin payları azalmıştır. Tablo VIII'de izlenebileceği gibi, bir önceki yıla göre, toplam mevduat içinde Marmara Bölgesi'nin payı % 44.7'den % 47.7'ye, Ortakuzey Bölgesi'nin payı da % 21.8'den % 22.5'e yükselirken Ege Bölgesi'nin payı % 13.4'den % 12.5'e, Akdeniz Bölgesi'nin payı % 7.3'den % 6.5'e, Karadeniz Bölgesi'nin payı % 4.7'den % 4.0'e, Ortaküney Bölgesi'nin payı % 4.4'den % 3.6'ya, Ortadoğu Bölgesi'nin payı % 2.0'dan % 1.7'ye, Güneydoğu Bölgesi'nin payı binde 9'dan binde 8'e, Kuzeydoğu'nun payı da yine binde 8'den binde 7'ye gerilemiştir.

Mevduatın bölgelerarası dağılımı 1970-1996 dönemi gibi daha geniş bir zaman boyutu içinde incelendiğinde, Marmara Bölgesi'nin payının % 39.1'den + 47.7'ye; Akdeniz Bölgesi'nin payının yükseldiği; buna karşı kalkınmada gerice yöreler olarak nitelendirilebilecek bölgelerin paylarının azaldığı görülmektedir. 1970 yılında Kuzeydoğu, Güneydoğu, Ortadoğu ve Ortaküney bölgelerinin toplam mevduat içindeki payı % 10.9 iken, bu oran 1996

sonunda % 6.8'e değin gerilemiştir. Karadeniz Bölgesi'nin toplam mevduat içindeki görelî payında düşüş daha dikkat çekici boyutlarda olmuş; bu bölgenin toplam mevduat içindeki payı 1970-1996 döneminde, % 7.9'dan % 4.0'e gerilemiştir. Bu dönemde Ege Bölgesi'nin payı da % 13.5'den % 12.5'e inmiştir. Akdeniz Bölgesinin payı bu dönemde % 6.5 olarak değışiklik göstermezken, Ortakuzey Bölgesinin payı da sırasıyla % 22.1 ve % 22.5 olarak belirgin değışiklik göstermemiştir. "Tablo VIII" ölkemizde mevduat dağılımı açısından dengesizliğin uzun sürede azalmadığını, tersine artarak sürdürüğünü ortaya koymaktadır.

(xiv) Türk bankacılık sisteminin yurt dışına açılma çabalarına karşın, ulusal bankalarımızın yurt dışındaki 20 şubesinin topladığı mevduat 1996 yıl sonu itibarıyla 423.846 olmuştur. Kuzey Kıbrıs dahil dış ölkelerde toplanan mevduatın toplam mevduat içindeki payı % 6.9 düzeyinde olup, bir önceki yıl düzeyi olan % 7.6'ya göre gerilemiştir. Yurtdışı şubelerinin mevduatı esas itibarıyla bankalar mevduatı ile DTH'lardan oluşmaktadır.

b) Tasarruf Mevduatında Gelişmeler

Toplam mevduatın iki ana ögesini tasarruf mevduatı ile DTH'lar oluşturduğundan, bu iki mevduat türüne ilişkin daha ayrıntılı bilgi verilmiştir.

1996 yılı sonu itibarıyla toplam mevduat içinde % 28.2, DTH dışı mevduat içinde % 52.6 paya sahip olan tasarruf mevduatında gelişmeler ana hatları ile şöyle özetlenebilir.

(i) Tasarruf mevduatı, cari fiyatlarla 1996 yılında % 153.0 oranında artarak yıl sonunda (mevduat sertifikası hariç) 1.733.118 milyar TL'ye yükselmiştir. Bir önceki yıl ise tasarruf mevduatında artış oranı % 109.7' idi. 1996 yılında tasarruf mevduatında artış hızı, bir önceki yıla göre belirgin bir şekilde yüksek olmuştur. Tasarruf mevduatında gelişmeler düzenli olmakta, önemli dalgalanmalar göstermektedir.

Gelişmeler tasarruf mevduatının, izlenen döviz kuru ve faiz politikalarından etkilendiği özellikle vadeli mevduatın, faize ve alternatif yatırım araçlarının getirisine karşı duyarlı olduğunu göstermektedir.

(ii) 1996 yılında da vadeli ve vadesiz tasarruf mevduatındaki artış hızları farklı olmuş, vadeli mevduat % 154.0 oranında artarken, vadesiz tasarruf mevduatında artış hızı daha yavaş % 141.4 olmuştur. Bir önceki yılda da vadeli tasarruf mevduatı % 115.4 oranında artarken, vadesiz mevduatta artış hızı % 61.2 düzeyinde kalmış idi.

(iii) Vadeli ve vadesiz tasarruf mevduatında gelişme hızlarının az da olsa farklı oluşu, tasarruf mevduatının vade bileşimini etkilemiş; vadeli tasarruf mevduatının payı % 91.9'dan % 92.3'e yükselirken, vadesiz tasarruf mevduatının payı % 8.1'den % 7.7'ye gerilemiştir. Tasarruf mevduatının vadeli vadesiz ayrımı ve tasarruf mevduatının vade yapısında 1970-1996 döneminde görülen değışikmeler «Tablo IX»da gösterilmiştir.

TABLO VIII
Mevduatın Bölgearası Dağılımı (%)

Bölgeler	1970	1980	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Ortakuzey	22.1	20.8	23.6	23.5	25.7	26.5	25.5	26.6	23.7	22.3	21.8	22.5
Ege	13.5	12.9	12.8	13.0	12.8	12.5	13.2	13.3	12.0	13.8	13.4	12.5
Marmara	39.1	44.9	42.2	42.8	42.0	42.3	40.8	39.7	45.2	42.0	44.7	47.7
Akdeniz	6.5	7.2	7.3	7.0	6.5	6.1	6.7	6.9	6.2	7.5	7.3	6.5
Kuzeydoğu	1.8	1.5	1.1	1.1	1.2	1.0	1.0	1.0	1.0	1.0	0.8	0.7
Güneydoğu	1.4	1.2	0.8	1.0	1.0	1.1	1.1	1.1	1.1	1.0	0.9	0.8
Karadeniz	7.9	5.6	5.8	5.3	5.0	4.7	5.2	5.0	4.7	5.2	4.7	4.0
Ortadoğu	3.3	2.2	2.1	2.1	2.0	2.0	2.2	2.2	2.1	2.3	2.0	1.7
Ortağney	4.4	3.7	4.1	4.2	3.8	3.8	4.3	4.2	4.0	4.9	4.4	3.6

«Tablo X», tasarruf mevduatının vade yapısının son yıllarda ne kadar dramatik bir değişim geçirdiğini ortaya koymaktadır. Vadesiz tasarruf mevduatının tasarruf mevduatı içindeki payı 1970'li yıllarda % 70.0 dolayında iken, bu pay 1996 yılında % 7.7 olarak bankacılık tarihimizdeki en düşük düzeyine inmiştir. Buna karşın vadeli tasarruf mevduatının tasarruf mevduatı içindeki payı, 1970'li yıllarda % 30.0 dolayında iken, 1996 yılında % 92 düzeyini de aşmıştır.

(iv) 1995 yılında tasarruf mevduatının bölgelerarası dağılımında bir önceki yıla göre değişme olmuş, Marmara Bölgesinin payı belirgin, Ortakuzey Bölgesi'nin payı sınırlı bir biçimde artarken diğer bölgelerin payları azalmıştır. gerçekten bir önceki yıla göre tasarruf mevduatı içinde Marmara Bölgesi'nin payı % 43.8'den % 47.4'e, Ortakuzey Bölgesinin payı da % 13.3'den % 13.7'ye yükselirken, Ege Bölgesi'nin payı % 10.6'dan % 9.8'e, Karadeniz Bölgesi'nin payı % 5.4'den % 4.7'ye, Ortaküney Bölgesi'nin payı % 2.7'den % 2.4'e, Ortadoğu Bölgesi'nin payı % 2.2 den % 1.9'a, Kuzeydoğu ve Güneydoğu Bölgeleri'nin payları da sırasıyla % 1.1 ve % 1.0'dan binde 9'a gerilemiştir.

(v) Tasarruf mevduatının bölgelerarası dağılımı ve dağılımın 1970-1996 döneminde göstermiş olduğu eğilimler, «Tablo X»da izlenebilir.

1970-1996 döneminde tasarruf mevduatının bölgelerarası dağılımındaki gelişmeler incelendiğinde, Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerinin paylarının arttığı, diğer bölgelerin paylarının azaldığı görülmektedir. Gerçekten 1970-1996 döneminde Marmara Bölgesi'nin payı % 37.1'den % 47.4'e, Ege Bölgesi'nin payı % 15.6'dan % 18.3'e, Akdeniz Bölgesi'nin payı % 7.3'den % 9.8'e yükselmiş; buna karşılık kalkınmada gerice olarak nitelendirilebileceğimiz bölgelerin payı giderek azalma eğilimi

göstermiştir. Gerice veya kalkınmada öncelikli yöre olarak nitelendirilebilecek dört bölgenin (Kuzeydoğu, Güneydoğu, Ortadoğu, Ortaküney) toplam tasarruf mevduatı içindeki payları 1970 yılında % 12.4 düzeyinde iken, 1996 yılında «Tablo X»da gösterildiği gibi % 6.1'e düşmüştür. «Tablo X», ülkemizde bölgelerarası dengesizliklerin diğer bir göstergesini oluşturmaktadır.

Tasarruf mevduatı içindeki payı dramatik biçimde azalan bölgelerden biri de, Türkiye'nin gelişmiş yöreleri arasında yer alan Ortakuzey bölgesidir. Ortakuzey Bölgesi'nin tasarruf mevduatı içindeki payı 1970-1996 döneminde % 18.0'dan % 13.7'ye düşmüştür. Bu düşüşte, mevduata ilişkin tanım değişiklikleri önemli bir etkidir. Nitekim bu bölgenin toplam mevduat içindeki payı, diğer kuruluşlar ve resmi mevduatın Ankara'da uygulanması nedeniyle tasarruf mevduatındaki payına göre belirgin bir değişme göstermektedir.

Tasarruf mevduatındaki gelişmeler incelenirken, 1985 yılından itibaren mevduat sertifikası ile diğer kuruluşlar mevduatının, tasarruf mevduatı kapsamı dışında gösterildiği dikkate alınmalıdır.

(vi) Tasarruf mevduatının büyüklük ve hesap adetleri itibarıyla 1996 yılında dağılım «Tablo XI» de verilmiştir.

«Tablo XI», tasarruf mevduatının hesaplar itibarıyla dağılımındaki dengesizliği ortaya koymaktadır. Sayı itibarıyla hesapların % 89.3'nün toplam tasarruf mevduatının ancak % 7.4'ne sahip olmasına karşılık, tasarruf mevduatının % 92.6'sı hesap sahiplerinin yaklaşık % 10.7'sine ait bulunmaktadır.

1995 yılı sonu itibarıyla tutarı 10 milyon TL ve daha az hesap sayısı 28.273.424 olup, toplam hesap sayısının % 78.9'nu oluşturması-

TABLE IX
Tasarruf Mevduatının Vade Dağılımı (%)

Mevduat Türü	1970	1980	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Vadeli Tas.	32.8	46.6	78.2	85.2	85.2	83.8	87.3	86.6	84.2	89.4	91.9	92.3
Vadesiz Tas.	67.2	53.4	21.8	14.8	14.8	16.2	12.7	13.4	15.8	10.6	8.1	7.7

na karşın toplam tasarruf mevduatının ancak % 2.0'sine sahip bulunmaktadır. 10 milyon TL'yi aşkın tasarruf mevduatı hesap sayısı ise 7.566.919 olup, toplam hesap sayısının yaklaşık % 21.1'ni oluşturmasına karşılık toplam tasarruf mevduatının % 98.0'ne egemen bulunmaktadır. Hesap sahiplerinin % 1.8'nin hesap başına mevduat tutarı 500 milyon TL ve üstündedir. Bu grup, sayılarının sınırlı olmasına karşın, toplam tasarruf mevduatının içinde % 57.0'lik paya sahip bulunmaktadır.

Mevduat gruplarının, toplam mevduat ve hesap adedi içindeki paylarının karşılaştırılması, mevduatın bireyler arasında dağılımındaki dengesizliği göze çarpıcı biçimde ortaya koymaktadır. Kaldı ki, yukarıdaki ayırım, hesap adetleri itibariyledir. Yüksek geliri bir mudinin, birden fazla büyük tutarda hesabı da olabilir. Tablo, hesap adedine göre değil de mudi sayısına göre düzenlenebilseydi, mevduatın dağılımındaki çarpıklığın boyutu daha çarpıcı biçimde görülebilecekti. Yıllar itibariyle karşılaştırmalar tasarruf mevduatının hesaplar arasındaki dağılımındaki dengesizliğin giderek arttığını ortaya koymaktadır. Mevduatın giderek daha büyük bölümü yüksek tutarlar gruplarında toplanmaktadır. Bu gelişmede kuşkusuz gelir dağılımının bozulmasının yanısıra yüksek düzeyde süre gelen enflasyon da etkili olmaktadır.

c) Döviz Tevdiat Hesaplarında Gelişmeler

1984 yılına kadar banka kaynakları arasında yer almayan Döviz Tevdiat Hesapları (DTH'lar), 1983 yılı sonunda Türk parasının kıymetinin korunmasına ilişkin yeni düzenlemeler

sonucu, Türkiye'de yerleşik kişilere de DTH açma olanağının tanınmasıyla hızlı artış göstermiştir. 1983 yılı sonunda 30,7 milyar TL olan DTH'lar, 1996 yıl sonunda 2.851.131 milyar TL'ye toplam mevduatın % 41.4 düzeyine ulaşmıştır. Ancak 1996 yılında DTH'lar TL mevduattan daha yavaş arttığından, toplam mevduat içindeki payı % 51.3'den % 46.4'e gerilemiştir. DTH'larda yıllar itibariyle gelişmeler "Tablo IV" de verilmiştir. DTH'ların 1996 sonu itibariyle % 44.1'i Marmara, % 15.7'si Ortakuzey ve % 10.5'i Ege Bölgesi'nde toplanmıştır. DTH'lar içinde üç gelişmiş bölgenin payı % 70.0'i aşmış bulunmaktadır. Bankaların yurtdışı şubelerindeki DTH'ların toplam DTH'lar içindeki payı da % 11.1'dir. DTH'larda, TL mevduatı olduğu gibi, büyük bankalarda (T.C. Ziraat, T. İş Bankası, Yapı ve Kredi, Akbank) toplanmıştır.

d) Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler

Bankaların kaynak sağlamak amacıyla yararlandıkları araçlardan biri olan Varlığa Dayalı Menkul Kıymetler (VDMK), 1992 yılında Sermaye Piyasası Kanunu'nda yapılan düzenlemeden sonra, banka kaynakları arasında yer almaya başlamıştır. Başlangıçta dispoñibilite yükümlülüğüne tabi olmayan ve mevduat sayılmadığı içinde mevduat munzam karşılığı ayrılmayan VDMK'lar, başlangıçta maliyet açısından mevduata göre daha çekici bir kaynak oluşturmuşlardır. Bankaların çıkarmış olduklarından VDMK'ların tutarı 1992 yılında 14.480 milyar TL iken bu tutar sırasıyla 1993 yılında 52.756 milyar TL, 1994'de 42.299 milyar olmuş ve 1995 yılında 113.928 milyar TL'ye kadar

TABLO X
Tasarruf Mevduatının Bölgeler İtibariyle Dağılımı (%) (1970-1996)

Bölgeler	1970	1980	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
Ortakuzey	18.0	16.1	14.4	13.6	13.4	13.2	13.4	13.6	13.2	13.3	13.3	13.7
Ege	15.6	16.8	18.6	18.7	18.9	18.9	19.0	20.1	21.0	19.8	19.9	18.3
Marmara	37.1	40.4	41.9	43.2	44.1	45.2	44.5	42.4	40.6	43.3	43.8	47.4
Akdeniz	7.3	7.4	8.7	9.0	8.8	8.5	9.0	9.7	9.7	10.5	10.6	9.8
Kuzeydoğu	2.1	2.0	1.6	1.4	1.4	1.3	1.3	1.4	1.6	1.2	1.1	0.9
Güneydoğu	1.5	1.4	1.3	1.3	1.2	1.3	1.3	1.3	1.4	1.2	1.0	0.9
Karadeniz	9.6	8.1	7.0	6.4	6.2	5.9	6.0	6.1	6.6	5.5	5.4	4.7
Ortadoğu	3.7	3.2	2.8	2.7	2.5	2.5	2.4	2.4	2.7	2.3	2.2	1.9
Ortagüney	5.1	4.6	3.7	3.7	3.5	3.2	3.1	3.0	3.2	2.9	2.7	2.4

ulaşmıştır. Ancak VDMK'lar dispoñibilite ykmllg kapsamina alindigindan maliyet açısından çekiciliğini yitirmiş ve bankaların 1996 yılında çıkarılmış oldukları VDMK 41.629 milyar TL'ye gerilemiştir.

e) T.C. Merkez Bankası'nın Bankacılık Sektörüne Açmış Olduğu Krediler

1996 yılı sonu itibariyle TCMB'nin bankacılık sektörüne açmış olduğu reeskont ve avans krediler toplamı (İDT'lere sanayici senetleri karşılığı verilen krediler hariç) 7.688 milyar TL olmuştur. TCMB'nin bir önceki yıl bu kapsamda açmış olduğu kredilerin toplamı 12.249 milyar TL idi. Buna göre TCMB'nin bankalara açmış olduğu reeskont ve avans kredileri 1996 yılında birnceki yıla göre cari fiyatlarla dahi % 37.2 oranında azalış göstermiştir. 1995 yılı sonrası TCMB'nin bankacılık sektörüne açmış olduğu krediler önemli ölçüde daralmıştır.

TCMB'nin bankacılık sektörüne açmış olduğu krediler, izlenen para politikasına, uygulanan para programına göre iniş, çıkış, dalgalanma göstermektedir. Ancak, genel eğilim TCMB kredilerinin banka kaynakları arasındaki payının azalması yönündedir. Bu eğilim, 1996 yılında daha da belirginleşmiştir. TCMB kredilerinin toplam banka kaynakları içindeki payı, 1991 yılında % 1.5 düzeyinde iken 1996 yılında binede 1'e değin düşmüştür. Bu paya TCMB'nin bankalara sağlamış olduğu yabancı para kaynakları da eklendiğinde binde 3 olmaktadır.

1990 yılından itibaren TCMB'ya yönelik iskonto politikası izlemeye başlamış, bu politikanın da etkisiyle TCMB'nin banka kaynakları içindeki payı giderek azalmıştır.

TCMB'nin bankacılık kesimine açmış olduğu kredilerin sektörel dağılımı da, izlenen politikalara göre, değişmeler göstermektedir. 1990 yılından itibaren TCMB'nin bankacılık sektörüne açmış olduğu krediler arasında ticaret sektörüne yönelik ağırlık kazanmaya başlamış ve krediler içindeki payı 1996 Kasım sonunda hemen hemen % 100 yükselmiştir.

Son yıllarda TCMB kredileri içinde orta vadeli sanayi kredilerinin payı giderek azalmaktadır. TCMB, 1989 yılı sonlarından itibaren bankacılık sektörüne uzun süreli kredi tahsisine son vermiştir. Bu politika 1996 yılında da sürmüştür. TCMB'nin bankacılık kesiminin geçici likidite ihtiyaını karşılamaya yönelik reeskont politikası izlemesi, kısa süreli ticari senetleri reeskonta kabul etmesi, TCMB kredilerinin sektörel dağılımını da değiştirmiştir.

TCMB, yurtdişındaki muteber bir bankanın ödeme garantisini içeren kredili veya kabul kredili ihracata ilişkin senetlerle amir bankaca kabul edilmiş gayri kabul-rücu vadeli akrediflerin iskontosuna dayalı olarak TCMB; döviz üzerinden düzenlenmiş vadelerine en çok 120 gün kalan poliçelerin reeskontu karşılığı bankalara kabul finansman olanağı sağlamaktadır. Ayrıca TCMB, Türk Eximbank tarafından garanti edilen vadeli ihracat alacakları içinde kabul finansmanı kapsamında reeskont olanağı sağlamaktadır.

C. Banka Kredileri

1 - Genel Gelişim

Toplam banka kredileri (kalkınma ve yatırım bankaları kredileri dahil) TCMB'nin dolaysız

T A B L O X I
Tasarıf Mevduatının Hesaplara Dağılımı (%) (1996)

Hesap Grubu (TL)	Tutar		Hesap Sayısı		
	Milyar TL	Pay (%)	Sayı	Pay (%)	
0 -	10.000.000	33.798	2.0	28.273.424	78.9
10.000.000 -	25.000.000	35.492	2.0	2.100.748	5.9
25.000.001 -	50.000.000	59.375	3.4	1.618.822	4.5
50.000.001 -	100.000.000	99.976	5.8	1.328.771	3.7
100.000.001 -	500.000.000	516.899	29.8	1.865.924	5.2
500.000.001 -	+	987.578	570	652.654	1.8
Toplam	1.733.118	100.0		33.058.431	100.0

kredileri hariç) 1996 yılında cari fiyatlarla % 121.4 oranında artarak 3.860.068 milyar TL'ye yükselmiştir. Banka kredileri, 1995 yılında da cari fiyatlarla % 121.2 oranında artmış idi. Artış hızının ortaya koyduğu gibi, 1996 yılında banka kredilerindeki artış hızı, bir önceki yıla göre değişiklik göstermemiştir. Banka kredilerinde artış hızı, 1970-1996 döneminde cari fiyatlarla en yüksek artış hızına 1996 yılında ulaşmıştır. 1996 yılından önce banka kredilerin de yıllık en yüksek artış hızı 1995 yılında % 121.2 olarak gerçekleşmiştir.

Ticaret bankaları olarak gruplandırılan bankaların kredilerinde artış hızı 1996 yılında kalkınma ve yatırım bankaları kredilerindeki artış hızından daha hızlı olmuştur. Gerçekten 1996 yılında ticaret bankalarının kredileri cari fiyatlarla % 124.1 oranında artarken, kalkınma ve yatırım bankaları kredilerindeki artış hızı % 99.7 oranında olmuştur. Bir önceki yılda da ticaret bankaları kredilerindeki artış hızı % 12.4 olarak kalkınma ve yatırım bankaları kredilerindeki artış hızı % 97.8'in üstünde gerçekleşmiş idi. Ancak 1995 yılında ticaret bankaları kredilerinde artış hızı cari fiyatlarla olsa büyük bir sıçrama göstererek % 78.5'den % 124.4'e yükselirken, kalkınma ve yatırım bankaları kredilerinde artış hızı ise yavaşlamış, % 112.6'dan da % 97.8'e gerilemişti.

Banka kredilerinde gelişmeler daha geniş bir zaman aralığında incelendiğinde, "Tablo XII'de izlenebileceği gibi, 1970 yılından bu yana banka kredilerinde artış hızı düzenli bir gelişme göstermemiş; artış hızı cari fiyatlarla % 121.4 ile % 13.4 arasında değişmiştir. Cari fiyatlarla banka kredilerinde artış hızının yıllar arasında bu denli büyük dalgalanma göstermesinde kuşkusuz yıllar itibarıyla fiyat artış hızlarının farklı olması da etkili olmuştur. Ancak banka kredilerinde artış hızı cari fiyatlarla da düzenli olmayıp, yıllar itibarıyla önemli boyutta iniş ve çıkışlar göstermektedir.

Banka kredilerinde artış hızı 1986 yılında % 77.0 düzeyinde iken 1988 yılında % 48.3'e gerilemiş, 1996 yılında ise en yüksek düzeyi olan % 121.4'e ulaşmıştır.

1996 sonu itibarıyla Türkiye'nin kredi sto-

ku (tüm banka kredileri + TCMB'nin kamu kesimine açmış olduğu dolaysız krediler) bir önceki yıla göre cari fiyatlarla % 118.5 oranında artarak 4.233.264 milyar TL olmuştur. 1995 yılında kredi stokunun cari fiyatlarla % 106.5 oranında arttığı dikkate alındığında 1995 yılında kredi stokunda genişlemenin de bir önceki yıldan daha hızlı olduğu görülmektedir. 1996 yılında kredi stokunda bir önceki yıla göre hızlı artış esas itibarıyla TCMB'nin kamu kesimine açmış olduğu doğrudan kredilerden kaynaklanmıştır. 1995 yılında TCMB'nin kamu kesimine açmış olduğu krediler cari fiyatlarla % 92.8 oranında artarak 373.196 milyar TL olmuştur. 1994 yılında ise TCMB'nin kamu kesimine açmış olduğu doğrudan krediler % 30.6 oranında artmış idi.

2 - Banka Kredilerinin Banka Grupları Arasında Dağılımı

1996 yılı sonu itibarıyla banka kredilerinin banka grupları arasındaki dağılımı "Tablo XIV" de verilmiştir.

1996 yılı sonu itibarıyla toplam banka kredilerinin % 90.1'i ticaret veya mevduat bankalarınınca, ancak % 9.9'u kalkınma ve yatırım bankalarınınca sağlanmıştır. 1995 yılında ticaret bankaları kredilerinde artış hızı % 124.1, kalkınma ve yatırım bankaları kredileri artış hızı % 99.7'den daha hızlı olduğundan, ticaret bankalarının toplam banka kredileri içindeki payı % 89.0'dan % 90.1'e yükselirken, kalkınma ve yatırım bankalarının payı % 11.0'dan % 9.9'a gerilemiştir.

Ticaret bankaları grubunda 1996 yılı sonu itibarıyla kredilerin bankalar arasındaki dağılımı % 38.9 kamusal sermayeli bankalar, % 59.1 özel sermayeli bankalar, % 2.0 yabancı sermayeli bankalar şeklindedir. Kredilerin banka grupları arasındaki dağılımı bir önceki yıla göre değişiklik göstermiş; kamusal sermayeli bankaların payı hafifçe % 44.1'den % 38.9'a geri-lerken özel sermayeli bankaların payı % 53.8'den % 59.1'e yükselmiş yabancı sermayeli bankaların payı da sırasıyla % 2.1 ve % 2.0 olarak hemen hemen aynı kalmıştır.

TABLO XIII
Banka Kredileri (1970 - 1996) (Milyar TL)

Yıllar	Ticaret Bankaları Kredileri	Kalkınma ve Yatırım Bankaları Kredileri	Toplam Banka Kredileri	Artış Oranı (%)	TCMB Dolaysız Krediler	Genel Kredi Stoku
1970	35	17	52	-	8	60
1971	-	-	59	13.9	12	71
1972	53	19	72	22.6	13	85
1973	70	24	94	30.6	14	108
1974	93	35	128	35.6	22	150
1975	133	49	182	43.0	22	204
1976	180	75	255	39.9	62	317
1977	224	103	327	28.6	120	447
1978	284	88	372	13.4	124	496
1979	428	114	542	45.9	214	756
1980	800	143	943	74.0	367	1.310
1981	1.402	214	1.616	71.3	496	2.112
1982	1.929	321	2.250	39.3	578	2.828
1983	2.552	433	2.985	32.6	645	3.630
1984	3.287	631	3.918	31.3	565	4.483
1985	5.803	704	6.507	66.1	931	7.438
1986	10.026	1491	11.517	77.0	1.265	12.782
1987	16.397	2313	18.710	62.4	2.170	20.800
1988	23.783	3.968	27.751	48.3	3.164	30.915
1989	39.856	6.191	46.047	65.9	4.771	50.878
1990	70.595	9.439	80.034	73.8	3.753	83.787
1991	115.243	15.508	130.751	63.4	18.454	149.205
1992	206.483	25.049	231.532	77.1	42.584	274.116
1993	388.154	45.553	433.707	87.3	82.936	516.643
1994	693.027	96.826	789.853	82.1	148.208	938.601
1995	1.552.148	191.538	1.743.686	121.2	193.521	1.937.207
1996	3.477.620	382.448	3.860.068	121.4	373.196	4.233.264

1996 yılında bir önceki yıla göre kamusal sermayeli ticaret bankalarının toplam krediler içindeki payı % 39.2'den % 35.1'e gerilerken, özel sermayeli bankaların payı % 47.9'dan % 53.3'e yükselmiş, yabancı sermayeli bankaların payı da % 1.9 ve % 1.7 olarak belirgin bir değişime göstermemiştir.

Kalkınma ve yatırım bankaları grubunda, 1995 yıl sonu itibarıyla kamusal sermayeli bankaların (İller Bankası, T. İhracat Kredi Bankası, Eximbank, T. Kalkınma Bankası) bu grub bankaların kredileri içindeki payı, bir önceki yıla göre % 85.3'den % hafifçe 83.9'a gerilerken, özel sermayeli ulusal bankaların payı % 14.3'den % 14.8'e, yabancı bankaların payı da binde 8.0'den % 1.3'e yükselmiştir. Görülüyor ki 1996 yılında kalkınma ve yatırım bankaları gru-

bunda kredilerin bankalararası dağılımı bir önceki yıla göre belirgin bir değişiklik göstermemiştir. Bu grupta kamusal sermayeli bankaların krediler içindeki payı ağırlıklı olarak 1996 yılında da sürmüştür.

1996 yılında tüm banka kredilerinin banka grupları arasındaki dağılımı, bir önceki yıla göre, özel sermayeli ulusal bankalardan yana değişime göstermiştir. 1996 yılında tüm banka kredileri içindeki kamusal sermayeli bankaların payı % 48.6, özel bankaların payı % 49.5'den % 54.7'ye yükselmiş, yabancı bankaların payı % 1.9 olarak değişmemiştir.

1996 yılında da kamusal sermayeli bankaların kredi piyasasındaki ağırlıkları, bir önceki yıla göre azalsa da sürmüştür.

3 – Banka Kredilerinin Sektörel Dağılımı

Banka kredilerinin 1996 sonu itibariyle sektörel dağılım, önceki yıllarla karşılaştırmalı olarak "Tablo XV"de verilmiştir.

Banka kredilerinin sektörel dağılımı 1986 yılı başından itibaren uygulamaya konulan tek düzen hesap planına göre verilmektedir. Bu tarz değişikliği nedeni ile 1986'dan önceki yıllarla sağlıklı karşılaştırmalar yapmak olanağı kalmadığından, 1986 yılı başından itibaren bu konuda yeni bir seri düzenlenmektedir. 1989 yılı sonrasında, büyük bölümü T. Kalkınma Bankası tarafından verilen turizm kredileri ihtisas kredileri içinde gösterilmeye başlanmıştır. 1996 yılında, daha önceki yıllarda işletme kredileri başlığı altında gösterilen krediler de, diğer krediler alt bölümde gösterilmeye başlanmış, ayrıca kalkınma ve yatırım bankaları kredilerinin de sektörel dağılımı verilmeye başlanmıştır.

1996 yılında banka kredilerinin ihtisas kredileri, ihtisas kredileri dışında kalan krediler, kalkınma ve yatırım bankaları kredileri olarak

ayrımı, turizm kredilerinin ihtisas kredileri içinde gösterildiği de dikkate alınarak, incelendiğinde, 1995 yılına göre ticaret bankalarının açtığı ihtisas kredilerinin payının % 25.3'den % 23.2'ye gerilediği, ihtisas dışı kredilerin payının % 64.1'den % 67.2'ye yükseldiği görülmektedir. Kalkınma ve yatırım bankaları kredilerinin payı da % 10.6'dan % 9.6'ya gerilemiş bulunmaktadır.

1996 yılında ihtisas kredileri içinde yer alan tarım kredilerinin payı % 18.8'den % 17.3'e mesleki (küçük esnaf ve sanatkar kredileri) kredilerin payı da % 2.7'den % 1.9'a konut (gayri menkul) kredilerin payı % 3.2'den % 2.0'ye gerilemiş, toplam krediler içinde önemli yere sahip olmayan diğer ihtisas kredilerinin payları belirgin bir değişime göstermemiştir. Kalkınma ve yatırım bankalarının kredileri de ihtisas ve ihtisas dışı olarak bölümlendiğinde, ihtisas kredilerinin toplam krediler içindeki payı % 23.7 olmaktadır.

1996 yılında ihtisas kredileri dışında kalan kredilerin sektörel dağılımı da önceki yıllara göre bir ölçüde değişmiştir. ticaret bankaları-

TABLO XIV
Kredilerin Banka Grupları Arasında Dağılımı (1996)

Banka Grupları	Tutar (Milyar TL)	Toplam İçinde %	Grup İçinde %
A. Ticaret (Mevduat) Bankaları	3.477.620	90.1	100.0
– Kamusal Sermayeli	1.353.394	35.1	38.9
– Özel Ulusal Sermayeli	2.056.533	53.3	59.1
– Yabancı Sermayeli	67.693	1.7	2.0
B. Kalkınma ve Yatırım Bankaları	382.448	9.9	100.0
– Kamusal Sermayeli	320.723	8.3	83.9
– Özel Ulusal Sermayeli	56.559	1.5	14.8
– Yabancı Sermayeli	5.166	0.1	1.3
C. TOPLAM	3.860.068	100.0	
– Kamusal Sermayeli	1.674.117	43.4	
– Özel Ulusal Sermayeli	2.113.092	54.7	
– Yabancı Bankalar	72.859	1.9	

nın vermiş olduğu ihracat kredilerinin toplam krediler içindeki payı % 21.7'den % 25.7'ye işletme kredilerini de içeren diğer kredilerin payı % 13.3'den % 38.6'ya yükselirken yatırım kredilerinin payı da % 3.6'dan % 2.7'ye gerilemiştir.

Ticaret bankalarının vermiş olduğu yatırım kredilerinin toplam krediler içindeki payında düşüş eğilimi, 1994 yılında bir ölçüde yön değiştirmiş olmasına karşın, 1996 yılında da sürmüştür.

Kalkınma ve yatırım bankalarının kredileri, daha çok dışsattım ve yatırım finansmanına yönelik olduğu için, gerçekte tüm banka kredileri içinde dış satım kredileri ile yatırım kredilerinin payı, "Tablo XV" de verilen oranların üstünde bulunmaktadır. Gerçekten kalkınma ve yatırım bankalarının kredilerinin sektörel dağılımı da dikkate alındığında ihracat kredilerinin payı % 27.6'ya, yatırım kredilerinin toplam krediler içindeki payı da % 3.2'ye yükselmektedir.

Banka kredilerinin sektörel dağılımı 1986 - 1996 gibi daha geniş bir zaman boyutunda

incelendiğinde, ihtisas dışı kredilerin payı yükselirken, ihtisas kredileriyle kalkınma ve yatırım bankaları kredilerinin paylarının çok belirgin olmasına da azaldığı gözlemlenmektedir. Gerçekten ticaret bankaları kredileri içinde ihtisas dışı kredilerinin payı % 60.5'den % 67.2'ye yükselirken, ihtisas kredilerinin payı % 26.5'den % 23.2'ye, kalkınma ve yatırım kredilerinin payı da % 13.0'den % 9.6'ya gerilemiştir. Kalkınma bankalarının kredilerinde ihtisas ve ihtisas dışı olarak ayrıldığında 1996 yılı itibarıyla ihtisas kredilerinin payı % 23.7, buna karşı ihtisas dışı kredilerin payı % 66.3 olmaktadır.

4 - Banka Kredilerinin Vade İtibarıyla Dağılımı

1996 sonu itibarıyla bankaların (kalkınma ve yatırım bankaları dahil) ihtisas kredileri dışında vermiş oldukları kredilerin 413.084 milyar TL'si orta ve uzun sürelidir. Söz konusu orta ve uzun süreli krediler, 1996 yılında cari fiyatlarla % 155.7 oranında artmıştır. Bir önceki yıl ise

TABLO XV
Kredilerin Sektörel Dağılımı (1986-1996) (%)

	1986	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
A. İhtisas Kredileri	26.5	27.4	24.8	27.5	24.4	23.7	25.3	23.2
1 - Tanım	15.4	16.0	13.9	16.9	13.6	15.2	18.8	17.3
2 - Konut (Gayrimenkul)	6.9	6.4	6.5	7.1	7.8	5.8	3.2	2.0
3 - Mesleki (Esnaf-sanatkar)	3.7	3.1	2.7	2.3	2.0	1.9	2.7	1.9
4 - Denizcilik	0.5	0.1	0.1	-	-	0.1	0.1	0.1
5 - Turizm	-	1.5	1.5	1.1	0.9	0.6	0.4	0.3
6 - Diğer İhtisas	-	0.3	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	1.5
B. İhtisas Kredileri Dışında	60.5	62.2	64.8	62.7	65.8	64.6	64.1	67.2
1 - İhracat	11.4	12.7	15.3	16.2	16.6	20.5	21.7	25.7
2 - İthalat	0.8	0.2	0.1	0.1	0.1	0.1	0.1	0.2
3 - İşletme	26.7	37.5	35.9	33.0	34.4	24.5	25.4	-
4 - Yatırım	5.7	2.7	1.9	2.4	1.8	4.5	3.6	2.7
5 - Diğer	15.0	9.1	11.6	11.0	12.9	15.0	13.3	38.6
C. Kalkınma ve Yatırım Bankaları	13.0	10.4*	10.4*	9.8*	9.8*	11.7*	10.6*	9.6*
Genel Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

(*) Turizm kredileri hariç.

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği.

Not: (1) 1989'dan itibaren kalkınma ve yatırım bankalarının verdiği turizm kredileri ihtisas kredileri arasında gösterilmeye başlanmıştır.

(2) 1996 yılından itibaren İşletme Kredileri, Diğer krediler arasında gösterilmektedir.

bankaların orta ve uzun süreli kredilerinde artış cari fiyatlarla % 49.3 düzeyinde idi. 1995 yılında ihtisas kredileri dışında banka kredilerinin % 12.4'ü orta ve uzun süreli iken bu oran 1996 yılında % 14.0'e yükselmiştir. Bankaların kredi portföyünde orta ve uzun süreli kredilerin payı son yıllarda sürekli gerilemekte iken, bu eğilim 1993 ve 1994 yıllarında yön değiştirmiş, 1995 yılında genel düşüş çizgisini sürdürmüştü, 1996 yılında ise söz konusu kredilerin payı hafifçe yükselmiştir. 1995 yılında inceleme döneminin en düşük düzeyi olan % 12.4'e indikten sonra 1996 yılında % 14.0 olmuştur.

1995 yılında ticaret bankalarının kredilerinin (ihtisas kredileri dışında) vade dağılımı % 90.2'si kısa süreli, % 9.8'i de orta ve uzun sürelidir. Bir önceki yıl ise bu dağılım % 92.3 kısa süreli, % 7.7 orta ve uzun süreli şeklinde idi. 1996 yılında ticaret bankalarının kredileri içinde (ihtisas kredileri dışında) orta ve uzun süreli olanların payı 2.5 puan artış göstermiştir.

Kalkınma ve yatırım bankalarının kredilerin ise 1996 sonu itibarıyla, turizm kredileri dışında, % 44.7'si orta ve uzun süreli % 53.3'ü ise kısa sürelidir. Bu dağılım 1995 yılında % 41.1 orta ve uzun süreli % 58.9 kısa süreli şeklinde idi. 1996 yılında kalkınma ve yatırım bankaları kredileri içinde de kısa süreli olanların payları bir ölçüde de olsa azalmıştır. Gelişmelere daha uzun zaman aralığından bakıldığında kalkınma ve yatırım bankaları kredileri içinde de orta ve uzun süreli kredilerin payının gerilediği görülmektedir. Söz konusu bankalarda 1989 yılında orta ve uzun süreli kredilerin payı yaklaşık % 70.0 düzeyinde iken bu payın 1996 yılında % 44.7'ye gerilediği görülmektedir. 1990'lı yılların sonlarından itibaren kalkınma ve yatırım bankaları da kısa süreli kredileri yönelmiş bulunmaktadır. Enflasyon, imalat sanayii yatırımlarının görece olarak azalmasının yanı sıra, T. İhracat Kredi Bankası'nın kalkınma bankaları grubunda önemli yer tutması, kalkınma bankalarının kredilerinin vade dağılımında değişiklikle diğer bir etkidir.

Bankaların orta vadeli kredilerindeki görece gerileme, orta vadeli yatırım kredisi talebinin azaldığı ve/veya özellikle ticaret bankalarını riskli gördükleri için orta ve uzun süreli kredi

vermekten kaçındıkları şeklinde yorumlanabilir. T.C. Merkez Bankası'nın 1990'lı yılların başlarında reeskont politikasını değiştirerek, orta vadeli sanayici kredisi uygulamasına son vermesi de bu gelişmede etkili olmuştur.

5 – Banka Kredilerinin Kamu ve Özel Kesim Arasında Dağılımı

TCMB'nin 1996 Yıllık Raporu'nda yer alan bilgilerden yararlanılarak, 1980'den bu yana yurtiçi banka kredilerinin kamu ve özel kesim arasındaki dağılımını ve bu dağılımındaki gelişmeleri gösteren "Tablo XVI" düzenlenmiştir.

"Tablo XVI" 1996 yılında Kasım ayı sonu itibarıyla ticaret (mevduat) bankaları kredilerinin % 2.4'ünün kamu kesimince, % 97.6'sının özel işletmeler ve hane halkı tarafından kullanıldığını ortaya koymaktadır. Kalkınma ve yatırım bankaları kredilerinde ise, anılan tarih itibarıyla kamu kesiminin payı % 10.9 özel kesimin payı ise, % 89.1'dir. Toplam banka kredilerinin Kasım 1996 tarihinde kamu ve özel sektör arasındaki dağılımı ise, kamu kesimi % 2.9, özel sektör % 97 şeklindedir. TCMB'in kamu kesiminde açmış olduğu doğrudan krediler de hesaba katıldığında, Kasım 1996 sonu itibarıyla toplam bankacılık sektörü kredileri için kamu kesiminin payı % 9.9'a yükselmekte özel kesimin payı ise % 90.1 olmaktadır.

Yurtiçi kredilerin, özel ve kamu kesimi arasındaki dağılımına 1980'den bu yana daha geniş bir zaman aralığından bakıldığında, banka kredileri içinde özel kesimin payının yükseldiği, buna karşı kamu kesimi payının giderek azaldığı görülmektedir. Geçekten 1980 yılında kamu sektörü, toplam yurtiçi banka kredilerinin % 28.2'sini kullanırken ve bankacılık sektörü kredileri içindeki payı da % 48.0 iken; söz konusu pay, Kasım 1996 tarihi itibarıyla toplam yurtiçi banka kredilerinde de % 2.9'a, bankacılık sektörü kredileri içinde de % 9.9'a gerilemiştir.

Söz konusu dönemde kamu kesiminin banka kredileri içindeki payının, 1983 yılına kadar düşüş gösterdikten sonra, 1988 yılı sonuna kadar yükseldiği, ancak anılan yıldan sonra,

yeniden düşme eğilimine girdiği gözlenmektedir.

Gerçekten 1993 yılında kamu kesiminin toplam yurtiçi krediler içindeki payı % 8,5'e, toplam bankacılık sektöre kredileri içindeki payı da % 26,0'a kadar gerilemiş 1996 yılında bu paylar sırasıyla % 2,5 ve % 9,9'a değin inmiştir.

Bankacılık sistemimizde kamu bankaları ağırlık taşımaya karşın, bankaların esas itibarıyla özel kesimi finanse etme özellikleri sürmektedir.

6 – Banka Kredilerinin TL ve Yabancı Para Olarak Dağılımı

1996 yıl sonu itibarıyla tüm banka kredilerinin % 51,4'ü TL, % 48,6'sı ise yabancı para (döviz) kredisidir. Bu dağılım ticaret bankalarında % 56,5 TL kredi, % 43,5 yabancı para kredi şeklinde iken, kalkınma ve yatırım bankaları grubunda TL kredilerinin payı % 39,5'e dü-

şerken döviz kredilerinin payı % 60,5'e değin yükselmektedir.

Bir önceki yıl ise kredilerin TL ve yabancı para olarak dağılımı, sırasıyla % 53,4 ve % 46,6 oranlarında idi. 1996 yılında tüm banka kredileri içinde TL kredilerinin payı gerilerken yabancı para kredilerin payı yükselmiştir. Banka kaynaklarının yarıya yakın bölümünün yabancı para üzerinden oluşu, kredileri içinde de döviz kredilerinin önemli boyutta olmasına yol açmaktadır. Bankalar kredi müşterilerinin isteklerinin yanısıra kur risklerini azaltabilmek, TCMB tarafından belirlenen kur riski oranını tutturabilmek için, döviz kredilerine yönelmektedirler.

7 – Banka Kredilerinin Bölgesel Dağılımı

Banka kredilerinin 1985–1988 yılları için, Devlet Yatırım Bankası ve daha sonra bu bankanın yerini alan Türkiye İhracat Kredi Bankası dahil 1988–1996 yılları için) İller Bankası kredileri hariç) bölgelerarası dağılımı ve bu dağılım-

TABLO XVI
Banka Yurtiçi Kredilerinin Kamu ve Özel Kesim Arasında Dağılımı (%)

	1980	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996
A. Ticaret Bankaları Kredileri										
– Kamu Sektörü	18.8	18.5	15.4	15.2	13.9	9.1	8.5	11.7	4.7	2.4
– Özel İşletmeler ve Hanehalkı	81.2	81.5	84.6	84.8	86.1	90.9	91.5	88.3	95.3	97.6
B. Kalkınma ve Yatırım Bankaları Kredileri										
– Kamu Sektörü	71.5	39.0	21.8	15.2	17.0	17.5	21.6	12.8	12.1	10.9
– Özel İşletmeler ve Hanehalkı	28.5	61.0	78.2	84.8	83.0	82.5	78.4	87.2	87.9	89.1
C. Topl. Banka Kredileri										
– Kamu Sektörü	28.2	20.6	16.0	15.2	14.2	9.8	9.5	11.8	5.1	2.9
– Özel İşletmeler ve Hanehalkı	71.8	79.4	84.0	84.8	85.8	90.2	90.5	88.2	94.9	97.1
D. Bankacılık Sektörü										
– Kamu Sektörü	48.0	30.7	23.4	20.9	26.3	25.5	26.0	28.7	16.4	9.9
– Özel İşletmeler ve Hanehalkı	52.0	69.3	76.6	79.1	73.7	74.5	74.0	71.3	83.6	90.1
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak: T.C.M.B. Yıllık Raporları:

– 1996 Yıllık Rapor

– 1996 Yıllık Rapor S. 170, Tablo 37.

Not: (1) 1996 yılı Kasım ayı sonu itibarıyla.

(2) Bankacılık sektörüne T.C.M.B.'nin kamu kesimine açmış olduğu doğrudan krediler dahildir.

da 1970–1996 dönemindeki gelişmeler "Tablo XVII'de verilmiştir.

1995 yılında kredilerin bölgeler arası dağılımı bir önceki yıla göre bir ölçüde değişme göstermemiş, Ortakuzey bölgesinin kredilerden aldığı pay % 25.8'den % 28.6'ya, Marmara Bölgesinin payı da % 43.2'den % 45.7'ye yükselirken, Akdeniz Bölgesinin payı % 9.6'dan % 6.9'a, Karadeniz Bölgesinin payı da % 4.6'dan % 2.6'ya gerilemiş diğer bölgelerin payları belirgin bir değişme göstermemiştir.

Banka kredilerinin bölgeler arası dağılımına 1970–1996 gibi daha geniş bir zaman boyutu içinde bakıldığında, kredilerin dağılımında dengesizliğin giderilmesi konusunda izlendiği öne sürülen politikalar ve alındığı bildirilen tüm önlemlere karşın, dengesizliğin giderilmediği görülmektedir. Gerçekten, 32 ili kapsayan dört gerice yöre ile orta gelişmiş olarak kabul edebileceğimiz Karadeniz Bölgesi, 1970 yılında toplam olarak banka kredilerinin % 16.3'ünden yararlanırken, bu oran 1996 yılı sonunda % 6.9'a kada düşmüş, buna karşılık Marmara Bölgesi'nin kredilerden aldığı pay % 35.6'dan % 45.7'ye yükselmiştir.

8 – Bankaların Gayri Nakdi Kredileri

Tüm dünya bankacılığında olduğu gibi, bankacılığımızın da bilanço dışı işlemleri, özellikle gayri nakdi krediler büyük boyutlara ulaşmaktadır. Gayri nakdi krediler içinde teminat mektupları, kabul kredileri, verilen avaller, açılan akreditifler, prefinansmanlara verilen garantiler önemli yer tutmaktadır. Garanti ve kefaletler toplamı, Bankalar Birliği'nin araştırmaya esas olan 202 nolu yayınından yararlanarak 1996 yılsonu için 2.666.400 milyar TL olarak hesaplanmıştır. 1996 yılında bankaların gayri nakdi kredilerinde artış hızı % 106.0 olup, nakdi kredilerinde artış % 121.4'un altında kalmıştır. 1996 yıl sonu itibarıyla bankaların gayri nakdi kredilerinin nakit kredilere oranı bir önceki yıla göre % 74.2'den % 69.1'e gerilemiştir. Bununla beraber 1996 yılında gayri nakdi kredilerde artış hızı, bir önceki yıla göre hızlanmış, % 97.6'dan % 106.0'ya yükselmiştir.

Gayri nakdi kredilerin banka grupları arasında dağılımı; % 22.1 kamusal sermayeli ticaret bankaları, % 72.3 özel sermayeli ticaret bankaları, % 4.1 yabancı bankalar ve % 1.5 kalkınma ve yatırım bankaları şeklindedir. Özel bankalarda gayri nakdi kredilerin görece olarak yükselişi, bu bankalarda riski artırmaktadır. Gerçekten özel sermayeli ticaret bankalarında 1996 sonu itibarıyla gayri nakdi kredilerin tutarı, nakdi kredi tutarından fazladır. Yabancı bankaların da bankaların nakdi krediler içinde payının % 1.9 dolayında olmasına karşılık gayri nakdi kredilerde paylarının % 4.5'e yükselmesi dikkati çekmektedir. Ülkemizde özel bankalar daha çok nakdi olmayan kredilere yönelerek kârlarını artırma yolunu izlemektedir.

1996 yılında gayri nakdi krediler içinde, özel sermayeli ticaret bankalarının payı % 71.0'dan % 72.3'e yükselirken, yabancı sermayeli bankaların payı % 3.6'dan % 4.1'e, kalkınma ve yatırım bankalarının payı da % 3.0'den % 1.5'e gerilemiş. Kamusal sermayeli bankaların payı ise % 22.4 ve % 22.1 olarak belirgin bir değişme göstermemiştir.

D. Bankaların Döviz Pozisyonları

İzlenen faiz ve döviz kuru politikaları bankaların döviz pozisyonlarını etkilemektedir. Özellikle 1990 yılından sonra TL plasmanların getirisinin, yabancı para ile borçlanma maliyetinin (kur farkı + yabancı para faizi) çok üstünde oluşu, bankacılık sektörüne faiz arbitrajı olanağı yaratmış ve 1993 yılı sonuna değin bankaların döviz pozisyon açıkları, «Tablo XVIII'de izlenebileceği gibi, büyümüş ve anılan yılda 5.045 milyon USD'ye değin yükselmiştir.

E. Bankalarda Kâr ve Kârlılık

Tüm bankaların birleştirilmiş net dönem kârı (TCMB hariç, kalkınma ve yatırım bankaları dahil) 1996 yılında (zararlı bankaların dönem zararları ve dönem kârı üzerinden ödenecek vergi indirildikten sonra) 254.563 milyar TL olmuştur. Toplam net kârın % 92.1'i, 234.360 milyar TL'si ticaret bankaları grubunca, ancak % 7.3'u, daha açık bir deyişle 20.203 milyar TL'si kalkınma ve yatırım bankalarınınca sağlan-

TABLO XVII
Banka Kredilerinin Bölgesel Dağılımı (%)
(1970-1996)

Bölgeler	1970	1986	1987	1988*	1989*	1990*	1991**	1992*	1993*	1994*	1995*	1996*
Orkakyzey	23.8	23.9	26.1	28.7	26.1	25.8	26.8	22.7	23.9	27.5	25.8	28.6
Ege	13.8	13.2	13.6	12.0	12.5	12.4	11.8	11.9	12.4	11.7	12.7	11.9
Marmara	35.6	39.7	37.7	39.3	38.0	37.7	38.5	40.8	44.1	43.1	43.2	45.7
Akdeniz	10.5	11.4	10.8	10.0	11.3	11.5	11.5	12.3	9.4	9.4	9.6	6.9
Kuzeydoğu	1.8	1.0	1.2	0.8	1.0	0.8	0.7	0.8	0.8	0.5	0.6	0.6
Güneydoğu	1.9	1.0	1.1	0.8	1.0	0.8	0.8	0.7	0.6	0.5	0.6	0.6
Karadeniz	7.2	5.0	4.9	4.6	6.1	6.8	6.1	7.2	5.3	4.8	4.6	2.6
Ortadoğu	1.8	1.8	1.6	1.4	1.4	1.5	1.4	1.4	1.3	0.9	1.1	1.1
Ortagüney	3.6	3.0	3.0	2.4	2.6	2.7	2.4	2.2	2.2	1.6	1.8	2.0
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0

Kaynak: Türkiye Bankalar Birliği Yayınlarında yer alan rakamlardan yararlanılarak düzenlenmiştir.

(*) İller Bankası kredileri hariç.

(**) İller Bankası ve TÖBANK kredileri hariç.

miştir. 1996 yılında bankacılık sektöründe söz konusu kârın oluşumu bir önceki yıla karşılaştırılmalı olarak aşağıda "Tablo XIX'da verilmiştir.

1996 yılında tüm bankaların (TCMB hariç) kârları, bir önceki yıla göre, cari fiyatlarla % 142.9 oranında artmıştır. Bu düzey, 1980 sonrasında 1995 yılından sonra cari fiyatlarla gerçekleştirilen ikinci en yüksek kâr artış hızıdır. 1993 yılında toplam banka kârları cari fiyatlarla % 138.7 oranında arttıktan sonra, artış hızı 1994 yılında % 16.5'e düşmüştü. Banka kârlarında yıllık artış hızı cari fiyatlarla 1990-1996 döneminde % 227.8 ile % 16.5 arasında değişme göstermiştir. Banka kârlarında 1980 sonrası reel olarak en hızlı artış 1995 yılında, en şiddetli düşüş ise 1994 yılında yaşanmıştır. Gerçekten 1995 yılında bankaların birleştirilmiş net kârları toplamı, bir önceki yıla göre, TEFE baz

alındığında, reel olarak % 73.9 oranında artmıştır. 1994 yılında ise reel olarak % 46.8 oranında azalmıştı. 1996 yılında ise banka kârlarında reel artış hızı % 37.3 olmuştur.

Bankaların 1996 yılında kârlarının cari fiyatlarla % 142.9 oranında artması, bankaların kârlılık oranlarını olumlu yönde etkilemiştir. Bankaların Net Kâr/Özkaynak (Öz Sermaye) oranı, bir önceki yıla göre, yıl sonu özkaynak tutana göre, % 41.7'den % 47.1'e, ortalama özkaynak tutana göre de % 55.8'den % 64.3'e yükselmiştir. Bankalar son yıllarda en yüksek özkaynak kârlılığına 1996 yılında ulaşmışlardır. 1989-1996 yılları arasında bankaların Net kâr/Ortalama Özkaynak oranı, en düşük 1991 ve en yüksek 1996 yılı olmak üzere %32.8 ile % 64.3 oranında değişmiştir. Bankalarda özkaynak kârlılığının oldukça geniş bir

TABLO XVIII
Sektör Döviz Pozisyonu (Milyon Dolar)

	1990	1991	1992	1993	1994	1995
Kamu Bankaları	-692	-576	-636	-619	105	-300
Özel Bankalar	-904	-1063	-2133	-3714	-712	-2500
Yabancı Bankalar	-123	-120	-193	-330	-85	-300
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	-91	-89	-194	-381	-168	-
Toplam	-1810	-1848	-3156	-5045	-860	-3100

aralık içinde değişmesi de banka kârlarının düzenli bir gelişme göstermediğini ortaya koymaktadır.

TABLO XIX
Bankaların Toplu Gelir Tablosu
(1995/1996) - (Milyar TL)

	1995	1996
Faiz Gelirleri (+)	900.355	2.130.255
Faiz Giderleri (-)	641.790	1.446.720
Net Faiz Geliri	258.565	683.535
Takipteki Alacaklar Karş. (-)	13.240	29.249
Faiz Dışı Gelirler (+)		
Kredilerden Alınan Komisyon ve Ücretler	16.177	30.605
Bankacılık Hizmetleri	25.541	51.707
Kambiyo Gelirleri (Net)	-45.110	-124.456
Sermaye Piyasası İşlem Gelirleri (Net)	61.289	94.361
İştirak ve Kuruluşlardan Alınan Kâr Payları	6.444	15.622
Diğer Faiz Dışı Gelirler	29.168	73.680
Faiz Dışı Gelirler Topl.	93.509	141.519
Faiz Dışı Giderler (-)		
Personel Giderleri	84.501	170.647
Kidem Tazminatı Karşılıkları	3.088	6.910
Diğer Karşılıklar	19.660	32.901
Verilen Komisyon ve Ücretler	7.516	18.676
Vergi ve Harçlar	14.442	27.316
Kira Giderleri	5.236	12.126
Amortismanlar	10.345	17.759
Diğer Giderler	55.052	188.659
Faiz Dışı Giderler Topl.	199.840	474.994
Vergi Öncesi Kâr	138.994	320.811
Vergi Karşılığı (-)	34.196	66.248
Net Kâr	104.798	254.563

Bankalarda özkanak kârlılığı düzensiz olduğu gibi, ortalama olarak son iki yıl bir yana bırakılırsa genelde yüksek de değildir. Bankalararası rekabetin artması, bankaların yeni hizmet ve kredi türleri geliştirmede çok başarılı olmamaları, kaynak maliyetinin artması, mevduat ve diğer kaynaklar üzerindeki yükler, yeniden değerlendirme sonucu banka özkanaklarının he-

saben artması, donuk krediler sorunu ve yönetim hataları; öz sermaye kârlılığını olumsuz yönde etkileyen etmenler olarak belirtilebilir.

1996 yılında da bankalarda kârlılık oranları banka grupları itibarıyla farklıdır. 1996 yılında da en yüksek özkanak kârlılık oranı özel sermayeli ticaret bankalarındadır. 198.436 milyar TL net kâr sağlayan söz konusu bankalarda özkanak kârlılık oranı (Net kâr/Ortalama Özkanak oranı) % 80.0'dir. Özkanak kârlılığı açısından ticaret bankaları grubunda özel sermayeli ulusal bankaları, % 78.8 kârlılık oranı ile 1996 yılında 13.280 milyar TL net kâr sağlayan yabancı sermayeli bankalar % 22.1 kârlılık oranı ile de 1996 yılında toplam kârları 22.643 milyar TL düzeyinde kalan kamusal sermayeli bankalar izlemektedir.

Yabancı sermayeli ticaret bankalarının özkanak kârlılık oranı son yıllarda düşüş göstermekle, 1994 yılında % 172.4 iken 1996 yılında % 78.8'e gerilemiş bulunmaktadır. Özkanak kârlılığı, bir önceki yıla göre, özel sermayeli bankalarda % 76.8'den % 80.0'e, kamusal sermayeli bankalarda da % 4.0'den % 22.1'e yükselmiştir.

Banka grupları itibarıyla de kârlılık oranları düzenli değildir. 1989-1996 döneminde özkanak kârlılığı yabancı ticaret bankalarında en düşük 1990 ve en yüksek 1994 olmak üzere % 39.4 ile % 172.4 arasında değişirken; özel sermayeli bankalarda yine en düşük 1990 en yüksek 1996 yılları olmak üzere % 39.8 ile % 80.0 arasında dalgalanmıştır. Söz konusu dönemde özkanak kârlılığı kamusal sermayeli bankalarda en düşük 1994 ve en yüksek 1993 yılları olmak üzere eksi % 4.5, ile artı % 56.0 arasında değişmiştir. Dalgalanmanın boyutu ticaret bankalarında özkanak kârlılığının da düzenli olmadığını ortaya koymaktadır.

Kalkınma ve yatırım bankaları grubunda 1994 yılında eksi % 34.5'e değin düşen ortalama özkanak kârlılığı, 1989-1996 döneminde en yüksek düzeyine % 70.7 olarak 1996 yılında ulaşmıştır. Bu bankalar grubunda özkanak kârlılığı, kamusal sermayeli bankalarda, 1995 yılında % 59.3 iken 1996 yılında inceleme dö-

neminin en yüksek düzeyi olan % 65.0'e ulaşmıştır.

Özel sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarında da ortalama özsermaye kârlılığı, bir önceki yıla göre % 56.4'den % 84.8 düzeyine yükselmiştir. Bu grup bankalar 1996 yılında kârlılığı en yüksek grubu oluşturmuştur.

1996 yılında bankalar genelinde varlık kârlılığı (Net Dönem Kârı/Ortalama Varlık (Aktif) toplamı oranı), bir önceki yıla göre % 3.4'den % 3.9'a yükselmiştir. Bu düzey, 1989-1996 döneminde ulaşılan en yüksek varlık kârlılığıdır. Varlık kârlılığı, bir önceki yıla göre ticaret bankaları grubunda % 3.5'den % 3.8'e, kalkınma ve yatırım bankaları grubunda ise % 2.6'dan % 4.8'e yükselmiştir.

Varlık kârlılığı bankalar itibariyle farklıdır. Varlık kârlılığı ticaret bankaları grubunda 1996 itibariyle en yüksek % 6.9 olarak yabancı sermayeli ticaret bankalarında olup, bu bankalar grubunu, % 5.8 kârlılık oranı ile özel sermayeli ticaret bankaları izlemekte, varlık kârlılığı kamusal sermayeli ticaret bankalarına binde 9'a değin düşmektedir. Varlık kârlılığı, bir önceki yıla göre, yabancı sermayeli ticaret bankalarında % 8.1'den % 6.9'a gerilerken özel sermayeli ticaret bankalarında sırasıyla % 5.7 ve % 5.8 olarak hemen hemen değişmemiş kamusal sermayeli ticaret bankalarında ise binde 2.1'den binde 9'a yükselmiştir. Özel sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarında kârlılık, kamusal sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarının üstünde bulunmaktadır. 1996 yılında varlık kârlılığı, özel sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarında % 7.0'ye yükselirken, kamusal sermayeli bankalarda % 4.1 olmuştur. Kamusal sermayeli kalkınma ve yatırım bankalarının dış ticareti, özellikle dışsatım, yerel yönetimleri ve çok ortaklı şirketleri finanse eden ihtisas bankaları kimliğinde olmaları, bu bankalarda kârlılığın düşük düzeylerde oluşmasına neden olmaktadır.

Bankalar grupları itibariyle faiz farkı (faiz marjı), alınan faiz ile verilen faiz arasındaki oransal fark da değişiktir. Faiz farkı 1996 yılında bankalar genelinde % 32.1 ticaret bankaları grubunda ortalama % 31.2'dir. Kalkınma ve ya-

tırım bankaları grubunda mevduat ana kaynağı oluşturmadığından ve bu bankalar daha çok özkaynak veya özkaynak benzeri fonlarla çalıştıklarından, faiz farkı daha yüksek olmaktadır. 1996 yılında da bu grup bankalarda faiz farkı oranı % 56.9'a değin yükselmiştir.

1996 yılında ticaret bankaları grubunda faiz farkı oranı % 49.6 olarak en yüksek yabancı bankalar grubundaydı. Özel sermayeli ulusal bankalarda faiz farkı oranı % 42.2, kamusal sermayeli bankalarda ise % 17.7'dir.

Bankacılık sektörü genelinde faiz farkı (faiz marjı) da düzenli bir gelime göstermemektedir. 1988 yılında bankalar genelinde faiz marjı % 21.9 iken, hızlı bir düşüşle 1989 yılında % 12.6'ya değin gerilemiş, 1993 yılında % 40.7 olarak inceleme döneminin en yüksek düzeyine yükselmiş, 1994 yılında önemli bir düşüşle % 33.3'e, 1995 yılında da % 28.7'ye gerilemiş 1996 yılında % 32.1 olmuştur. 1996 yılında ticaret bankaları grubunda özel sermayeli ticaret bankalarının faiz marjı bir önceki yıla göre % 41.9 ve % 42.2 olarak belirgin bir değişime göstermezken, faiz marjı yabancı sermayeli ticaret bankalarında % 56.1'den % 49.6'ya gerilemiş, kamusal sermayeli bankalarda ise % 10.1'den % 17.7'ye yükselmiştir. Faiz marjı kalkınma ve yatırım bankaları grubunda ise % 44.8'den % 56.9'a yükselmiştir.

Bankalarda "Faiz Gelirleri + Faiz Dışı Gelirler / Varlık Toplamı" şeklinde hesaplanan varlık devir hızı, 1996 yılında bir önceki yıla göre 0.242'den 0.25'e yükselmiş. Yukarıda açıklanan şekilde hesaplanan varlık devir hızı da banka grupları itibariyle değişiktir. Ticaret bankaları grubunda varlık devir hızı yaklaşık 0.26 iken, kalkınma ve yatırım bankaları grubunda 0.143'e değin gerilemektedir.

Ticaret bankaları grubunda 1996 yılında varlık devir hızı en yüksek olan bankalar kamusal sermayeli bankalardır. Varlık devir hızı kamusal sermayeli bankalarda 0.299 iken, yabancı sermayeli bankalarda 0.246 olmakta, özel sermayeli ticaret bankalarında ise 0.234'e gerilemektedir. Kamusal sermayeli bankalarda varlık devir hızının yüksek olmasına karşın kârlılık oranlarının düşük oluşu, faiz marjının dar

olmasından kaynaklanmaktadır.

1996 yılında bankacılık sektöründe toplam net kârın cari fiyatlarla % 142.9, reel olarak da % 37.3 oranlarında artış göstermesinde temel etkenler şöyle özetlenebilir:

(i) 1996 yılında zararlı banka sayısı 5 olup, zarar toplamı 3.449 milyar TL zararlı boyutta kalmıştır.

(ii) Banka kredileri 1996 yılında cari fiyatlarla % 121.4 gibi hızlı artış göstermiştir.

(iii) 1996 yılında bankalar genelinde faiz marjı % 28.7'den % 32.1'e yükselmiştir.

(iv) Taktipteki kredilerin kredileri oranı 1995 yılında % 2.0 düzeyinde iken, bu oran 1996 yılında % 2.0'ye gerilemiştir.

(v) Personel giderlerinin toplam varlıklara oranı % 2.1'den hafifçe % 1.9'a düşmüştür.

1996 yılında banka kârları üzerinde olumsuz etki yapan etkenler ise, kambiyo net zararlarının % 175.9 oranında artması, sermaye piyasası işlemleri, net gelirindeki artış hızının % 307.1'den % 54.9'a gerilemesi olmuştur. Bu olumsuz etkenler sonucu, bankaların kârlarında reel artış hızı bir önceki yıla göre % 73.9'dan % 37.3'e gerilemiştir.

III. SONUÇ

Açıklanan banka bilanço ve gelir tablolarına dayanılarak 1996 yılında bankacılık alanındaki gelişmeler şöyle özetlenebilir:

(i) 1995 yılında ülkemizde faaliyette bulunan banka sayısı bir artarak 69'a TCMB dahil 70'e yükselmiştir. 1996 yılında kurulan İMKB Takas ve Saklama Bankası A.Ş. (Takasbank) 1996 yılında faaliyete geçmiştir.

(ii) 1989 yılı sonrasında başlayan yurtdışı banka şube sayısında azalma eğilimi 1995 yılında yön değiştirmiş, artış 1996 yılında da sürmüştür. Anılan banka şube sayısı % 3.2 oranında artarak 6.422'ye yükselmiştir. Buna karşın 1996 yılında ülkemizde faaliyette bulunan banka şube sayısı 1988 düzeyine dahi ulaşamamıştır.

(iii) 1996 yılında bankacılık sektöründe iş hacminin genişlemesi, bankaların, 202 adet yeni şube açmaları, bankalarda çalışan sayısının bir önceki yıla göre % 2.3 oranında artarak 148.153'e yükselmesine yol açmıştır. Böylece 1990 yılından sonra bankacılık sektöründe gözlenen çalışan sayısında azalma eğilimi 1995 yılında yön değiştirmiştir, anılan yıl % 4.1 oranında artmıştır. Banka çalışanları arasında yüksek ve lisans üstü eğitim görmüş olanların sayısı ve oranı giderek artmaktadır. Yüksek ve lisans üstü eğitim görmüş olanların toplam banka çalışanlarına oranı % 35.0'e yükselmiştir. Söz konusu oran bir önceki yıl % 32.2 düzeyinde idi.

(iv) 1996 yılında bankacılık sektörünün (TCMB dışında) cari fiyatlarla özkaynakları % 115.1, toplam varlıkları % 118.4, toplam mevduatı (DTH'lar dahil) % 130.6, toplam kredileri % 121.4 ve toplam net kârları da % 142.9 oranında artmıştır. 1996 yılında bankacılık sektörü reel olarak bir önceki yıla göre büyümüştür. T. Bakalar Birliği'nin hesaplamalarına göre, bankacılık sektörünün, USD bazında, toplam varlıkları % 32.6 oranında artarak 68.4 milyar USD'e, toplam mevduatı % 33.3 oranında artarak 44.0 milyar USD'e çıkmıştır. Toplam net kâr artışı, % 73.9 gibi çok yüksek düzeyde olmuştur. Bu gelişmelere karşı bankacılık sektörü ancak 1993 düzeyine ulaşabilmiş; 1994 yılındaki gerilemeyi 1995 yılında giderebilmiştir.

(v) 1995 yılında toplam mevduat artış hızı cari fiyatlarla bir önceki yıla göre hızlanarak % 109.0'dan % 130.6'ya yükselmiştir. 1996 sonu itibarıyla bankalarda toplam mevduat 6.145.516 milyar TL'li bir boyuta ulaşmıştır. 1996 yılında bankalarda TL mevduat cari fiyatlarla % 138.1 oranında artarken, yabancı para mevduatı % 112.2 olarak TL mevduat artış hızından daha yavaş artış göstermiştir. TL mevduatta artış hızı cari fiyatlarla % 111.1'den % 138'e yükselirken yabancı para mevduatta artış hızı % 107.0'dan % 112'ye yükselmiştir.

İzlenen kur ve faiz politikaları ile geleceğe ilişkin beklentiler, parasal birikimlerin TL mevduata dönüşmesinde veya DTH'lara yönelmesinde, dolayısıyla bu iki grup mevduat artış hızlarında etkili olmaktadır. Bununla beraber 1995

ve 1996 yılları dışında DTH'larda artış hızı genelde TL mevduat artış hızının üstünde olmuştur.

(vi) 1996 yılında DTH dışı mevduatın DTH'lardan daha hızlı artması sonucu, DTH'ların toplam mevduat içindeki payı gerileyerek % 51.3'den % 46.4'e inmiştir. 1996 yılında DTH'ların DTH dışı mevduata oranı % 105.4'den % 86.5'e gerilemiştir. Toplam mevduatın yarısına yakın bölümünün yabancı para cinsinden olması, bankalarda kur riskini arttırdığı gibi, ulusal ekonomi açısından da izlenecek para ve faiz politikasına bazı kısıtlamalar getirmektedir.

(vii) 1996 yılında bankalarda mevduatın yapısı (kompozisyonu) da bir önceki yıla göre değişmiştir. Toplam mevduat içinde DTH'ların payı % 46.4'e inerken DTH dışında mevduatın mevduat türleri itibarıyla dağılımı da değişmiştir. 1996 yılında en hızlı artan mevduat türü bankalar mevduatı olmuştur. Bir önceki yıl ise bankalar mevduatı en yavaş artan mevduat türünü oluşturmuştu. 1995 yılında cari fiyatlarla bankalar mevduatı % 254.9 oranında artarken, artış hızları tasarruf mevduatında % 109.7, resmi kuruluşlar mevduatında % 92.6, ticari kuruluşlar mevduatında % 86.6, diğer mevduatta da % 78.1 olmuştur. Önceki yıllarda olduğu gibi 1995 yılında da en yavaş artan mevduat türü, % 49.3 oranında artışla mevduat sertifikasıdır. Türleri itibarıyla mevduat artış hızlarının farklı oluşu, bankalarda mevduatın bileşimini değiştirmiştir. Toplam mevduat içinde DTH'ların payı % 51.3'den % 46.4'e, diğer mevduatın payı % 7.0'den hafifçe % 6.9'a gerilerken; tasarruf mevduatının payı % 25.7'den % 28.2'ye ticari kuruluşlar mevduatının payı hafifçe % 7.6'den % 7.7'ye, bankalar mevduatının % 6.7'den % 7.9'a, resmi kuruluşlar mevduatının payı da % 1.4'den % 2.7'ye yükselmiştir. DTH dışında da mevduatın türler itibarıyla dağılımı belirgin olmamakla beraber değişmiş, bankalar mevduatının payı % 13.8'den % 14.8'e, resmi kuruluşlar mevduatının payı da % 2.8'den % 5.0'e yükselirken, tasarruf mevduatının payı hafifçe % 52.8'den % 52.6'ya, ticari kuruluşlar mevduatının payı % 15.6'dan % 14.4'e, diğer kuruluşlar mevduatının payı da %

14.5'den % 12.9'a gerilemiştir.

(viii) 1996 yılında mevduatın vade yapısı da, bir önceki yıla göre değişmiş, mevduatın daha kısa vadelerde yoğunlaşma eğilimi 1995 yılında da sürmüştür. 1995 yılında toplam mevduat içinde vadesiz mevduatın payı % 27.0'den % 25.2'ye gerilerken, vadeli mevduatın payı % 73.0'den % 74.8'e yükselmiştir. Mevduatın % 17.2'si bir ay vadeli, % 31.5'i üç ay vadeli, % 14.9'u altı ay vadeli, % 10.9'u da bir yıl vadeli mevduat şeklindedir. Vadeli mevduatın dağılımı da, % 23.0 bir ay vadeli mevduat, % 42.1 üç ay vadeli mevduat, % 19.9 altı ay vadeli mevduat % 14.6 bir yıl vadeli mevduat şeklindedir. Tasarruf mevduatında vadeli ve vadesiz mevduatın payları arasındaki fark daha da belirginleşmekte vadeli mevduatın payı % 92.3'e kadar yükselirken vadesiz mevduatın payı % 7.7'ye gerilemektedir.

(ix) 1996 yılında toplam banka kredileri, bir önceki yıla göre cari fiyatlarla % 121.4 oranında artarak 3.860.068 milyar TL'lik bir boyuta ulaşmıştır bir önceki yılın artış hızı % 121.2'ye göre hemen hemen değişme göstermemiştir. Anılan yıl ticaret bankaları kredilerinde artış hızı, cari fiyatlarla, kalkınma ve yatırım bankaları kredilerinde artış hızı, 1995 yılında % 97.8 iken, 1996 yılında hafifçe yükselerek % 99.7 olmuştur. 1996 yılında ticaret bankalarının açmış olduğu krediler kalkınma ve yatırım bankaları kredilerinden daha hızlı artmış olduğundan, toplam kredilerin bu iki banka grubu arasındaki dağılımı bir ölçüde değişmiş; toplam krediler içinde ticaret (mevduat) bankalarının payı, bir önceki yıla göre % 89.0'dan % 90.1'e yükselirken, kalkınma ve yatırım bankalarının payı % 11.0'den % 9.9'a gerilemiştir.

(x) 1996 yılında banka kredilerinin ana gruplar itibarıyla sektörel dağılımı bir önceki yıla göre değişmiş, toplam banka kredileri içinde ihtisas kredilerinin payı (turizm sektörleri dahil) % 25.3'den % 22.9'a, kalkınma ve yatırım kredilerini payı da (turizm kredileri hariç) % 10.6'dan % 9.9'a gerilerken ihtisas kredilerinin payı % 64.1'den % 67.2'ye yükselmiştir. 1996 yılına ilişkin olarak kalkınma ve yatırım bankaları kredileri için de ihtisas ve ihtisas dışı ayrımı verilmiştir. Bu toplam içinde ihtisas kredilerinin payı

% 23,7, ihtisas dışı kredilerin payı ise % 76,3 olmaktadır.

Ihtisas kredileri dışında yer alan ihracat kredilerinin payı (kalkınma ve yatırım bankaları dahil) 1996 yılında % 27,6, diğer kredilerin payı % 37,2 mali kesime verilen kredilerin payı % 8,3, yatırım kredilerinin payı da % 3,2 olmuştur.

1996 yılında kredilerin vade dağılımında da kısa süreli banka kredilerinin payı hafifçe azalıp ihtisas kredileri dışında % 87,6'dan % 86,0'a gerilerken orta ve uzun süreli kredilerin payı % 12,4'den % 14,0'e yükselmiştir. Son yıllarda gerek toplam krediler gerek ticaret bankaları kredileri içinde orta ve uzun süreli kredilerin payında gözlenen belirgin bir şekilde düşme eğilimi 1996 yılında yön değiştirmiş görülmektedir.

1996 yılında bankaların vermiş olduğu gayri nakdi krediler, cari fiyatlarla % 106,0 oranında artarak 2.666.400 trilyon TL'lik bir boyuta ulaşmıştır; gayri nakdi kredilerde artış hızı bir önceki yıl düzeyi olan % 97,6'nın üstünde olmasına karşın bankalarda Gayri Nakdi Krediler / Nakdi Krediler oranı % 74,2'den % 69,1'e gerilemiştir.

(xi) Bankaların özkaynakları (TCMB hariç) 1996 yılında % 115,2 oranında artarak yıl sonunda 540.572 milyar TL'lik bir boyuta ulaşmıştır. Bankalarda özkaynak artış hızı, cari fiyatlarla 1995 yılına göre hızlanmış % 101,9'dan % 115'e yükselmiştir. 1995 yılını kârlı kapatan bankaların yedek akçelerini 1996 yılında artırmaları banka özkaynaklarının artış hızının yükselmesinde etkili olmuştur.

1996 yılında bankalarda özkaynak artış hızının artmasının yanısıra özkaynak yapısı daha sağlıklı hale gelmiş, banka özkaynakları içinde yeniden değerlendirme değer artış fonunun payı % 36,6'dan % 31,1'e gerilerken, yedek akçelerin payı (zararlar indirildikten sonra) yaklaşık % 9,0'dan % 15,0'a yükselmiştir.

(xii) TCMB'nin bankacılık kesimine açmış olduğu reeskont ve avans kredileri, 1996 yılında bir önceki yıla göre cari fiyatlarla dahi azalmış, 1995 yılında 12.249 milyar TL iken 1996 yılında 7.688 milyar TL'ye inmiştir. TCMB'nin

bankacılık kesimine açmış olduğu krediler, izlenen para politikasına, ekonominin büyüme hızına ve politik etkenlere göre yıldı yıla büyük dalgalanmalar göstermektedir. TCMB'nin son yıllarda bankacılık kesimine açmış olduğu kredilerde artış hızı artı % 122,6 ile % 37,2 azalış (eksi) arasında değişmiştir. Gerçekten TCMB'nin bankacılık kesimine açmış olduğu krediler cari fiyatlarla 1987 yılında % 122,6 oranında artış gösterdikten sonra, izleyen 1988-1996 döneminde yıllık artış hızı % 103,9 ile eksi % 37,2 arasında değişmiştir. TCMB'nin bankacılık kesimine açmış olduğu reeskont ve avans kredileri en hızlı düşüşü 1996 yılında göstermiştir. TCMB'nin bankacılık sektörüne açmış olduğu krediler hızlı artış gösterirken, 1991 ve 1994 gibi daha çok istikrara dönük para politikasının izlendiği yıllarda TCMB'nin bankacılık kesimine açmış olduğu krediler cari fiyatlarla dahi azalmış, 1995 yılında da reel olarak azalmakla beraber, cari fiyatlarla hemen hemen değişme göstermemiştir. TCMB, 1980 öncesinde bankalara daha çok kalkınmaya yönelik orta vadeli sınav kredileri açarken, 1989 yılı sonundan itibaren bankacılık kesiminin geçici likidite ihtiyacını karşılamaya yönelik kısa süreli reeskont penceresi açmış bulunmaktadır.

Son yıllarda TCMB'nin kredilerinin banka kaynakları içindeki payı düşme eğilimi göstermektedir. Gerçi bu eğilim 1992 ve 1993 yıllarında duraklama göstermişse de izleyen yıllarda daha da belirginleşmiştir. 1996 yıl sonu itibarıyla TCMB'nin bankacılık kesimine açmış olduğu reeskont ve avans kredilerinin toplam banka kaynakları içindeki payı binde 1'e değin düşmüştür. Bankacılık kesimine açılan yabancı para kredileri de dikkate alındığında bu pay binde 3'e yaklaşmaktadır.

(xiii) Kamusal sermayeli bankaların gerek mevduat gerek kredi piyasalarında görece azalmakla beraber 1996 yılında da sürmüş, toplam mevduat içindeki payları hafifçe % 43,3'den % 44,1'e yükselirken, ticaret bankaları kredi hacmi içindeki payları, belirgin bir şekilde % 44,1'den % 38,9'a gerilemiştir. Kamusal sermayeli kalkınma ve yatırım bankaları ile birlikte tüm kamusal sermayeli bankaların

toplam krediler içindeki payı, 1996 yıl sonu itibariyle % 43.4 olmaktadır. Bir önceki yıl da kamusal sermayeli bankaların krediler içindeki payı % 48.6 düzeyinde idi.

Kamusal sermayeli bankaların toplam mevduat içindeki payı, 1981-1982 banka-banker bunalımından sonra 1991 yılı dışın-da sürekli artış eğilimi göstererek 1992 yılında % 50.0 düzeyine yaklaştıktan sonra, 1993 yılında % 43.6'ya kadar gerilemiş, 1996 yılında ise hafifçe yükselerek % 44.1 olmuştur. Kamusal sermayeli bankaların toplam banka kredileri içindeki payı 1990 sonrasında azalma göstererek, 1990 yılındaki % 53.2 düzeyinden % 43.4'e gerilemiştir. Bu gerilemede özelleştirme politikasında bir ölçüde etkili olmuştur.

(xiv) Türk bankacılık sisteminin oligopolitik yapısı sürmekle beraber, son yıllarda büyük olarak nitelendirilen özel ticaret bankalarının mevduat ve kredi piyasasında payları gerilerken, küçük ve orta çaplı özel bankaların paylarının artmakta olduğu gözlenmektedir. Ancak, 1994 yılında mali piyasalarda yaşanan bunalım ve güvensizlik mevduatın yeniden büyük bankalara yönelmesine yol açmıştır. Ancak bu etki, toplam tasarruf mevduatı ile bu nitelikte DTH'ların tümünün sigorta kapsamına alınması ile ortadan kalkmıştır. 1995 yılında toplam mevduat içindeki payları % 52.8, ticaret bankaları kredileri içindeki payları da % 56.2 iken, bu paylar 1996 yılında sırasıyla % 52.4 ve % 45.5'e gerilemiştir. Ülkemizde faaliyette bulunan yabancı sermayeli banka sayısının 21 olmasına karşın, bu bankaların 1996 yılı sonu itibariyle toplam mevduatı içindeki payları % 2.5 ve toplam banka kredilerinde payları da % 1.9 düzeyindedir. Yabancı bankaların toplam mevduat ve krediler içindeki paylarında gerileme, 1996 yılında da sürmüştür. Türkiye'de kurulmuş yabancı bankalar, payların el değiştirmesi sonucu ulusal banka şekline dönüştüğünden bu eğilimin gelecek yıllarda da sürmesi beklenmektedir.

(xv) İzlenen Kur ve faiz politikaları sonucu bankaların döviz yönetimindeki eğilimleri değişmiş, 1990 sonrasında bankalar teknik deyişle uzun pozisyondan kısa pozisyona geçmişlerdir. Daha açık bir deyişle, bankaların döviz

borçları ve yükümlülüklerinin tutarı döviz varlıklarını aşmış, bankalar dövizle borçlanarak sağladıkları fonların bir bölümünü TL olarak plase etmeye başlamışlardır. Bankaların kısa pozisyonunda olmaları, döviz pozisyon açıklarının 1993 yılı sonunda 5.0 milyar USD'e yaklaşması olumsuz etkisini TL'nin reel olarak devalüe edildiği 1994 yılında göstermiştir. Bankalar 1994 yılında döviz pozisyon açıklarını büyük boyutta kapatmışlarsa da 1996 yılında pozisyon açıkları 2.5 milyar USD olmuştur. Bununla birlikte 1995 düzeyi olan 3.1 milyar USD'e göre 1996 yılında bankaların açık pozisyonu daralmıştır.

(xvi) Bankaların birleştirilmiş net dönem kârları toplamı bir önceki yıla göre cari fiyatlarla % 142.9 oranında, reel olarak % 37.3 oranında artarak 254.563 milyar TL olmuştur. Banka kârları inceleme döneminde en dramatik azalışı 1994 yılında gösterdikten sonra, reel olarak en hızlı 1995 yılında artmış, 1996 yılında reel artış hızı % 73.9'dan % 37.3'e gerilemiştir. Bununla beraber bankaların toplam net kârları 1995 yılında 1.9 milyar USD düzeyinde iken 1996 yılında 2.4 milyar USD'e yükselmiştir.

Banka kârlarında reel artış, bankaların kârlılık oranlarını da etkilemiştir. 1995 yılında bankaların özsermaye kârlılık oranı, ortalama öz sermayeye göre % 55.8 ve yıl sonu özsermaye tutarına göre de % 41.7 iken, bu oranlar 1996 yılında sırasıyla % 64.3'e ve % 47.1'e yükselmiştir. Ancak, banka kârlılık oranlarındaki değişme, banka grupları itibariyle farklı olmuş; yabancı sermayeli ticaret bankalarında kârlılık oranları düşerken diğer banka gruplarında belirgin şekilde yükselmiştir. 1996 yılında kârları en hızlı artan banka grubu, kamusal sermayeli ticaret bankaları olmuştur.

1996 yılında bankacılık sektörünün varlıkları, özkaynakları, mevduatı cari fiyatlarla bir önceki yıldan daha hızlı artmış, kredi artış hızı hemen hemen bir önceki düzeyini korumuş, döviz pozisyon açığı daralmış, reel olarak önemli boyutta artan dönem net kâr bankaların kârlılık oranlarının yükselmesine olanak vermiştir.

Ekonomik Göstergeler (İç)

Eylül / 1997

	1995	1996	1997		
			Mart	Nisan	Mayıs
T.C. MERKEZ BANKASI					
Döviz ve Altın Mevcudu (milyon \$)	13732.0	-	16886.0	16839.0	17222.0
Banot Miktarı (milyar TL)	223934.0	-	442749.0	533268.0	540266.0
T.C. Merkez Bankası İç Kredileri (milyar TL)	206126.0	-	484608.0	442811.0	403944.0
Hazineye Kısa Vadeli Avans (milyar TL)	192750.0	-	474642.0	433123.0	394352.0
BANKALAR (milyar TL)					
Toplam TL Mevduat	1297155.5	3294383.7	3613117.2	3770740.2	3839465.6
Ticari Kuruluşlar Mevduatı	202144.7	474632.3	533661.0	541103.3	485310.4
Tasarruf Mevduatı	684904.3	1733118.2	1883709.0	1947983.1	2058386.4
Vadesiz Tasarruf Mevduatı	52471.5	133919.9	129506.0	136867.5	140404.5
Vadeli Tasarruf Mevduatı	632432.9	1599198.3	1754203.0	1811115.6	1917981.9
Mevduat Sertifikası	6916.6	11207.6	5040.0	3494.8	2765.8
Resmi Kuruluş Mevduatı	36839.9	165741.0	200301.0	279203.6	179183.8
Bankalar Mevduatı	178367.7	485498.2	504833.2	481455.9	582746.2
Diğer Kuruluşlar Mevduatı	187982.2	424186.2	485573.0	517499.2	531072.8
Döviz Tevdatı	1367626.8	2851132.0	3324874.4	3400807.2	3526208.6
Toplam Krediler	1738270.3	3860069.8	4568466.7	4866427.0	5135984.4
Tarım	326982.3	668826.0	713916.0	739684.0	736606.0
Kalkınma ve Yatırım Bankaları	178290.2	351902.0	397723.0	409690.0	430698.3
Mesleki (Küçük Esnaf ve Sanatkâr)	47242.0	72522.0	90323.0	97387.0	105698.0
Gayrimenkul	56350.0	77380.0	79557.0	79912.0	80796.0
Denizcilik	1562.0	4732.0	6161.0	7360.0	7926.0
Turizm	7903.2	11770.0	12161.6	12960.0	13278.0
Diğer İhtisas Krediler	1842.0	74766.0	98490.0	101960.0	109384.0
Ticari, Sınai, Sair	1118098.5	2598171.3	3170135.0	3417413.2	3651175.1
PARA ARZI (milyar TL)	396047.0	-	997629.0	1090065.0	1058502.0
FIYATLAR (DİE; 1987 = 100, 1994 = 100)					
Toptan Eşya Fiyatları İndeksi (Genel)	8733.7	-	4907	5179	5448
Tarım (Genel)	9313.7	-	6256	6891	7145
İmalat Sanayii (Genel)	8403.9	-	4490	4665	4949
Tüketici Fiyatları (Türkiye)	10962.3	-	5078	5414	5668
Tüketici Fiyatları (İstanbul)	10718.2	-	5125	5412	5680
DIŞ ÖDEMELER (milyon \$)					
Dışalım (CIF)	35709.0	-	9963.7	13558.4	17623.2
Dışsatım (FOB)	21635.9	-	5830.4	7795.1	9789.8
İşçi Dövizleri	-	-	755.0	-	-

Notlar: (1) TCMB altın ve döviz mevcuduna, altın stokunun yeniden değerlendirilmesinden doğan değer artışları dahildir. (2) TCMB kredilerine, borç tahkimleri (konsolide edilen krediler) dahil değildir. (3) Para arzı (M₁) dar tanımlıdır. (4) Fiyatlar, Ocak/1996'dan itibaren «1994=100» olarak verilmektedir. (5) Dışalım, dışsatım rakamları Şubat/1996, işçi dövizleri Ocak/1996 itibarıyledir.

Sermaye Piyasası

Doç. Dr. MEHMET BOLAK

İstanbul Teknik Üniversitesi İşletme Fakültesi Öğretim Üyesi

Borsa Yönünü Arıyor

Son aylarda sürdürdüğü yükseliş eğilimini Ağustos ayında da devam ettirmeyi başaran borsa, küçük çaplı da olsa bir yükseliş göstererek, "29 Ağustos 1997 Cuma" günü kapanış fiyatları itibariyle 1980 puana ulaşmıştır. Temmuz ayı sonunda 1953 puanda olan İMKB Ulusal-100 indeksi böylece, 27 puanlık ya da % 1.38 oranında artış göstermiştir. Ay içinde 1850-2050 gibi bir puan aralığı içinde sürekli yukarı ve aşağı hareketler yapan borsa indeksi bir türlü yönünü belirleyememiş gibi görünmektedir. Bir kaç istisna dışında hemen hemen tamamı açıklanmış olan 6 aylık mali tablolar da borsaya beklenen ivmeyi kazandıramamıştır. Öte yandan, işlem hacmi açısından da borsanın hayli daraldığı gözlenmektedir. Yıllık enflasyon oranının % 100'ü bulabileceği yolundaki açıklamalar her ne kadar önce dehşetle karşılanmışsa da, son ayların fiyat artışları, söz konusu rakamın gerçekleşebileceğine işaret etmektedir. Temmuz ayının yüksek enflasyon rakamlarından sonra, Ağustos ayı enflasyon rakamları da % 6-7 arasında açıklanacak gibi görünmektedir. Petrol ve tekel ürünleri başta olmak üzere birçok malın fiyatına yapılan yüksek oranlı zamlar, bireylerin yıllık enflasyon beklentilerini yukarıya çekmelerine neden olmuştur. Bu gelişmenin doğal sonucu olarak da, bonc faizleri % 25-130 seviyelerine, gecelik faizler de % 20 seviyelerine yükselmiştir. Bu ortamda, piyasadaki likidite daha ziyade repoya ve hazine bonolarına yönelmektedir. Ancak, hükümetin giderek icraat hükümeti görünümünü pekiştirmesi, ekonomik projelerin gündeme getirilmeye ve özelleştirme konusunun ciddi bir şekilde ele alınacağı mesajlarının verilmeye başlanması piyasalar üzerinde olumlu etkiler yaratabilecek gelişmeler olarak göze çarpmaktadır. 1998 yılı sonbaharında ya da ilkbaharında erken seçime gidilebileceği şeklindeki konuşmaların ciddiyet kazanması halinde ise piyasaların büyük çalkantılar yaşayabileceği kuşkusuzdur.

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi İndeksi Ağustos ayında % 1.95 oranında değer kazanır ve "29 Ağustos 1997 Cuma" günü kapanış fiyatları itibariyle 579.112,78 puana ulaşırken, indeks kapsamındaki 40 hisseden 18'i ay içinde değer kazanmış, 20 tanesi değer kaybetmiş ve Döktaş ile Yasaş'ın fiyatları sabit kalmıştır. Ayın en çok değer kazanan ve kaybeden hisseleri Tablo 1 ve 2'de ve-

rilmeye çalışılmıştır. Önemli ölçüde değer kazanan hisseler olduğu gibi, önemli ölçüde değer kaybeden hisselerin de bulunduğu gözlemlenmektedir. Altı aylık mali tabloların yüzeysel bir değerlendirmesiyle, Çimento sektöründeki şirketlerin beklenenin üzerinde kârlar elde ettikleri, Bira sektörü hisselerinin, üçüncü aydaki zararlarını kâra dönüştürmekle birlikte, geçen yılın aynı dönemine göre olumsuz bir performans sergiledikleri, Cam sektörü şirketlerinin girdi maliyetlerindeki artış ve yaptıkları yatırımlar nedeniyle düşük veya negatif kârlılık düzeylerinde kaldıkları, Yatırım Ortaklıkları ve Bankaların takminkar kârlar sağladıkları söylenebilmektedir. Dokuz aylık bilanço döneminde, Bira, Gübre ve Turizm sektörü şirketlerinin performansların yükseltmeleri beklenmektedir.

TABLO 1
Ağustos Ayının En Başarılı Hisseleri

Dergi İndeksi Kapsamında	Verim (%)	Diğer	Verim (%)
Teletaş	23.44	Sıfış	54.76
İzocam	20.00	Köytaş	49.39
Bağfaş	19.72	Nergis Hol.	47.06
Konya Çim.	12.90	Kerevitaş	31.82
T. Garantli B.	11.67	İhlas Hol.	26.67
Çimsa	10.84	Güneş Sig.	26.19
Koç Hol.	10.26	Konfrut Gıda	24.73
Çelik Halat	9.09	Net Hol.	20.78
Otosan	9.04	Gediz İplik	20.00
Brisa	8.62	Ünye Çim.	18.75
Gentaş	8.59	Ege Endüstri	18.18

TABLO 2
Ağustos Ayının En Başarısız Hisseleri

Dergi İndeksi Kapsamında	Verim (%)	Diğer	Verim (%)
T. Şişe Cam	-11.11	Mutlu Aku	-20.00
Ege Gübre	-9.52	Medya Hol.	-13.04
Makina Takım	-9.38	Akın Teks.	-12.73
Ezacı Yat.	-9.23	Tüpraş	-12.50
Aktaş	-9.09	T.H.Y.	-11.00
Kartonsan	-8.70	Kütahya Por.	-10.00
Çukurova El.	-8.49	Altinyıldız	-9.76
Yapı Kredi B.	-8.00	Vakıf F.K.	-8.77
Sarkuysan	-6.76	Aselsan	-7.91
Kordsa	-6.00	Birlik Men.	-7.32

Şirket Haberleri

Haziran ve Temmuz aylarından sonra, Ağustos ayında da sermaye artırımları yoğun biçimde devam etmiş, 15 şirket sermaye artırımına giderken, sermaye artırımını Mayıs ayında gerçekleştirmiş olan TSKB'de de bedelsiz hisselerin da-

ğitimi ay içinde gerçekleştirilmiştir. Tablo 3'de, Ağustos ayında sermaye artırımını giden şirketlerin dökümü yer almaktadır.

Ağustos ayında, Köytaş'ın kayıtlı sermaye tavanının 700 milyar liradan 5 trilyon liraya, Döktaş'ın kayıtlı sermaye tavanının 1 trilyon liradan 5 trilyon liraya ve Doğusan'ın kayıtlı sermaye tavanının da 224 milyar liradan 1.5 trilyon liraya yükseltilmesi SPK tarafından onaylanmış, öte yandan 4 yeni şirket daha halka açılarak, hisseleri borsa ulusal pazarında işlem görmeye başlamıştır. Halka açılan şirketlerin listesi tablo 4'de verilmiştir. Bu halka arzların ardından hisseleri borsada işlem gören şirket sayısı 250'ye yükselmiştir.

TABLO 3
Mayıs Ayında Sermaye Artırımları
(Milyon TL)

Şirket	Eski Ser.	Bedelli	%	Bedelsiz	%	Yeni Ser.
Adama Çim.	2.440.237	1.390.935	57,00	805.278	33,00	4.636.450
Alarko San.	600.000	-	-	400.000	66,67	1.000.000
Burçelik	54.000	-	-	108.000	200,00	162.000
Çemtaş	288.000	576.000	200,00	288.000	100,00	1.152.000
Demir Y.O.	100.000	200.000	200,00	-	-	300.000
Eczacı Yat.	400.000	-	-	400.000	100,00	800.000
Esem Spor	600.000	480.000	80,00	120.000	20,00	1.200.000
Goltaş (*)	254.100	91.800	36,12	254.100	100,00	600.000
Güney Bira	844.074	253.222	30,00	-	-	1.097.296
İhlas Ev	90.000	167.857	186,51	12.143	13,49	270.000
Marm. Alt.	325.000	82.500	25,38	162.500	50,00	570.000
Parsan	120.000	-	-	600.000	500,00	720.000
Pimaş	400.000	-	-	500.000	125,00	900.000
Şekerbank	2.000.000	750.000	37,50	1.250.000	62,50	4.000.000
Taç. Y.O.	250.000	-	-	50.000	(**)	300.000

(*) Bedelli artırımda mevcut otakların rüçhan hakları kısıtlanarak, 19 Ağustos 1997 tarihinde, Toptan Satışlar Pazarı'nda yurtdışında yerleşik kurumsal yatırımcılara 27.500 TL'den satılmıştır.

(**) Sermaye artırımı, 1996 yılı sonu ödenmiş sermayesi olan 100.000 milyon liraya, % 50 oranında kâr payı karşılığı bedelsiz hisse dağıtımıyla gerçekleşmiştir.

TABLO 4
Ağustos Ayında Halka Arzlar

Şirket	Halka Arz Fiyatı (TL)	İşlem Görme Tarihi
Klimasan	18.000	21 Ağustos Perşembe
Kristal Kola	10.000	19 Ağustos Salı
Uzel Makina	19.500	05 Ağustos Salı
Ünal Tarım Ürünleri	12.000	29 Ağustos Cuma

TABLE 5
Şirketlerin Kârlılık Göstergeleri

ŞİRKET	KÂR (Milyon TL)	KBO (%)	HBK	FK
AKAL TEKS	1.091.842	84,90	694,14	10,80
AKÇANSA	2.202.468	345,88	578,81	43,19
AKIN TEKS.	401.622	-5,14	573,75	19,17
AKSİGORTA	1.894.215	181,03	505,12	18,61
AKSU İPLİK	426.656	-11,87	328,30	15,38
AKTAŞ	1.626.659	33,01	6.506,64	42,26
ALTINYILDIZ	636.789	12,96	1.053,95	19,21
ANA. BİRA	214.077	-36,60	211,64	18,90
ANA. CAM	-135.095	-136,84	-56,55	-38,90
ANA. SİG.	1.628.119	101,27	542,71	7,46
ARÇELİK	8.855.970	154,51	874,66	20,29
ARDEM	1.674.738	122,37	872,26	20,06
ASELSAN	995.018	66,78	456,85	23,53
AYGAZ	2.053.676	12,52	821,47	35,91
BATIÇİM	2.775.369	216,11	1.541,87	11,19
BAGFAŞ	747.038	130,19	3.735,19	9,50
BEKO ELEK.	2.423.469	130,97	769,36	17,87
BİRLİK MEN.	170.707	-53,80	142,26	28,47
BOLU ÇİM.	1.069.651	159,94	245,55	12,83
BORUSAN	588.888	1,56	654,32	14,21
BOSCH FREN	261.004	519,42	10.920,67	27,01
BOSSA	580.241	-48,90	128,94	23,65
BRİSA	4.529.068	48,47	4.260,15	14,08
ÇELİK HAL.	267.990	69,25	268,76	17,12
ÇEMTAŞ	445.521	134,37	1.546,95	9,37
ÇİMSA	1.415.309	487,58	1.008,05	20,58
ÇUKUROVA EL.	5.989.421	111,25	11.978,84	22,12
DARDANEL	319.270	130,96	107,28	14,21
DEVA HOL.	353.176	30,60	88,29	18,97
DÖKTAŞ	396.854	211,21	826,78	24,19
ECZ. İLAÇ.	1.317.685	135,79	432,65	17,80
ECZ. YAPI	534.592	5,03	267,30	18,52
ECZ. YAT.	64.072	-62,16	160,18	85,84
EGE BİRA	778.138	26,66	365,62	97,10
EGE ENDÜSTRİ	332.779	145,21	950,80	11,83
EGE GÜBRE	8.569	-82,55	19,84	211,74
EGEPLAST	457.913	16,35	763,19	9,43
EGE SERAMİK	602.707	130,63	334,84	14,34
İÇİŞİ TİC.	694.892	187,22	1.111,83	10,79
ENKA HOL.	424.917	349,40	708,20	76,25
ERBOSAN	208.359	114,58	359,24	12,80
ERC. BİRA	251.859	-86,78	83,95	270,98
ERDEMİR	3.628.686	48,85	572,71	45,40
GEDİZ İPLİK	68.986	9,02	1.029,64	22,10
GENTAŞ	433.536	130,29	964,96	10,67
GOOD-YEAR	2.392.598	35,05	4.479,47	13,17
GÜBRE FAB.	-242.799	-363,47	-421,53	-21,59
GÜNEŞ SİG.	1.823.026	133,08	729,21	6,03
GÜNEY BİRA	177.013	-42,41	209,71	46,25

ŞİRKET	KÂR (Milyon TL)	KBO (%)	HBK	FK
HEKTAŞ	464.857	-5,77	294,66	10,86
HURRIYET G.	3 003.350	126,88	1.520,91	7,56
IHLAS HOL.	581.435	-6,80	200,37	93,58
İNTEMA	53.735	28,45	110,57	56,98
İZDAŞ	148.907	196,63	17,94	110,09
İZOCAM	302.682	119,87	336,31	16,35
KARTONSAN	1.676.912	4,06	828,10	14,19
KAV	357.995	-4,64	152,99	28,76
KENT GIDA	1.292.459	277,98	1.196,72	12,95
KEPEZ ELEK.	2.746.196	186,65	22.884,97	13,33
KEREVİTAŞ	188.607	34,32	403,95	16,34
KOÇ HOL.	5.627.050	73,34	562,71	70,20
KONFRUT GIDA	-39.903	-222,69	-66,51	-71,42
KONYA ÇİM.	154.577	62,18	380,62	25,22
KORDSA	2.310.759	75,75	1.086,78	11,27
KÖYTAŞ	317.663	177,83	459,81	19,14
KÜTAHYA P.	245.515	401,31	284,16	21,11
MAKİNA T.	226.334	152,05	84,78	18,58
MARDİN ÇİM.	358.391	138,76	319,70	12,20
MARET	182.816	78,91	870,55	15,22
MARMARİS M.O.	65.863	245,92	82,33	41,91
MERKO GIDA	191.155	-9,15	117,13	32,02
METAŞ	veri yok	veri yok	veri yok	veri yok
MİGROS	1.331.321	138,51	1.408,81	71,69
MUDURNU	174.762	6,91	233,02	19,10
MUTLU AKÜ	19.355	-92,48	21,51	325,50
NERGİS HOL.	659.757	54,64	439,84	15,46
NETAŞ	3.157.812	56,20	2.531,52	18,57
NET HOL.	1.082.190	142,45	618,39	12,13
NET TURİZM	717.384	78,31	650,28	16,53
OLMUĞSA	98.381	204,11	77,43	76,19
OTOSAN	10.861.146	198,24	7.799,75	12,18
PETKİM	10.839.071	-3,16	3.613,02	17,71
PETROL OF.	7.729.239	82,81	1.039,89	29,33
PINAR SÜT	444.987	122,60	452,15	19,02
RAKS ELEK	1.300.720	44,32	5.018,21	7,07
SARBUYSAN	1.522.363	86,50	1.342,47	13,78
SİFAŞ	270.808	122,13	180,54	12,32
TELETAŞ	3.325.585	727,69	1.662,79	19,24
TİRE KUT.	308.031	10,13	144,67	20,74
TOF. OTO FAB.	2.621.981	-14,46	208,09	47,09
TRAKYA CAM	902.322	-37,05	115,68	73,48
TURÇAS	1.108.406	-29,95	221,68	18,95
TÜPRAŞ	-35.231.613	-803,13	-1.178,28	-13,37
T. D. DÖKÜM	266.643	40,16	106,66	78,76
T. ŞİŞE CAM	1.916.080	16,80	171,08	59,04
USAŞ	1.745.261	99,69	34.905,22	13,18
ÜNİYE ÇİM	573.788	169,18	381,37	10,75
VAKİF FİN. K.	1.035.238	49,37	345,08	8,26
YASAŞ	1.050.648	333,59	3.242,74	7,48
YATAŞ	754.274	115,63	744,96	17,45
ORTALAMA		81,67	1.655,93	31,36

Altı Aylık Kârlar

Şirketlerin 1997 yılı 6 aylık mali tablo verilerine bağlı olarak, bazı kârlılık göstergeleri hesaplanmış ve Tablo 5'de gösterilmiştir. Ağustos ayı sonuna kadar Metaş'ın mali tabloları borsaya iletilmemiş olduğundan, tabloda örnek kütlemizde yer alan 100 şirketten 99'una ait veriler bulunmaktadır.

Tablo 5'in ilk sütununda 6 aylık net kâr rakamları yer almaktadır. Her bilanço döneminde zarar açıklamasına alışılmış olan Tüpraş yine olağanüstü boyutta bir zarar açıklarken, yılın ilk altı ayını zararla kapatan üç şirket daha bulunmaktadır. Bu şirketler, Gübre Fabrikaları, Anadolu Cam ve Konfrut Gıda şeklinde sıralanırken, henüz verileri açıklanmamış olan Metaş'ın da zarar açıklayacağı tahmin edilmektedir. Yılın ilk altı ayında 10 trilyon 861 milyar 146 milyon TL kâr ile listemizdeki en kârlı şirket Otosan olurken, 10 trilyon liranın üzerinde kâr elde eden ikinci şirket Petkim olmuş, Arçelik, Petrol Ofisi, Çukurova Elektrik ve Koç Holding de 5 trilyon liranın üzerindeki kârlarıyla dikkat çekmişlerdir.

Tablonun ikinci sütununda, aşağıdaki formül uyarınca hesaplanmış KBO (Kârdaki Büyüme Oranı) değerleri yer almaktadır:

$$KBO = \frac{K\ddot{A}R_{97} - K\ddot{A}R_{96}}{|K\ddot{A}R_{96}|} \times 100 \quad \text{İl: Mutlak Değer}$$

Tablodaki şirketlerden 22 tanesi negatif KBO değerine sahiptir. Bu şirketlerden Tüpraş, geçen yıla göre daha fazla zarar etmiş, Gübre Fabrikaları, Anadolu Cam ve Konfrut Gıda geçen seneki kârlarını bu sene zarara dönüştürmüşler, diğerleri ise geçen senekine nazaran bu yılın ilk 6 ayında daha az kâr elde edebilmişlerdir. Tablodaki 99 şirket için hesaplanan ortalama KBO değeri % 81.67 olurken, - % 100'ün altındaki dört ve + % 400'ün üzerindeki dört değer hariç tutulduğunda, ortalama pekde değişmemekte ve % 82.15'e yükselmektedir. Bu rakam geçen senelere nazaran düşük bir değer olmasının yanısıra, son 12 aylık enflasyon oranını bile geçemediğini söylemek mümkündür. Öte yandan, Teletaş (% 727.69), Bosch Fren (% 519.42), Çimsa (% 487.58), Kütahya Porselen (% 401.31), Enka Holding (%349.40), Akçansa (% 345.88) ve Yasaş (% 333.59), % 300'ün üzerinde kâr artışlarıyla, yüksek performans gösteren şirketler olmuşlardır.

Tablo 5'in üçüncü sütununda, hisse başına kâr (HBK) değerleri yer almaktadır. Bu değerler, ilk sütunda görülen kâr rakamlarının hisse senedi sayısına bölünmesiyle hesaplanmış, hisse senedi sayılarının belirlenmesinde Temmuz ayında yapılmış sermaye artırımları da dikkate alınmıştır. Hisse başına en yüksek kârı 34.905,22 TL ile Usaş elde ederken, Kepez Elektirk, Çukurova Elektrik ve Bosch Fren'de de hisse başına 10.000 liranın üzerinde kâr elde edilmiş, Otosan, Aktaş ve Raks Elektronik'te de elde edilen kârlar 5.000 liranın üzerinde olmuştur. Enerji sektöründe hisse başına kârlılığın yüksek olduğu dikkat çekmektedir. 99 Şirket için hesaplanan ortalama HBK değeri 1655.93 TL gözükürken, Usaş ve Kepez

hariç tutulduğunda, ortalama 1094.30 TL'ye gerilemektedir. Bu rakam geçen sene benzer şekilde hesaplanmış olan ortalamaya nazaran (805.70 TL) artış göstermektedir.

Tablonun son sütununda görülen FK (Fiyat/Kazanç oranı) değerleri, "31 Temmuz 1997 Perşembe" gününe ait kapanış fiyatlarının, tablonun üçüncü sütununda yer alan HBK değerlerine bölünmesiyle hesaplanmış olup, 99 şirket için ortalama FK değeri 31.36 olmuştur. FK değerleri 200'ün üzerinde bulunan Mutlu Akü, Erciyas Bira ve Ege Gübre hariç tutulduğunda, ortalama değer 23.92'ye gerilemekte ancak geçen yıl aynı dönemde hesaplanmış olan 13.78 rakamına göre hayli yüksek gözükmektedir. FK değeri 10'un altında kalmış olan Güneş Sigorta, Raks Elektronik, Anadolu Sigorta, Yasaş, Hürriyet Gazetecilik, Vakıf Finansal Kiralama, Çemtaş, Egeplast ve Bağfaş, elde ettikleri kârlara göre fiyatları nisbeten en ucuz kalmış hisseleri temsil etmektedirler.

Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi Hisse Senedi Fiyat İndeksi

(Ocak 1974 = 100)

Aylar	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Ocak	714.75	6793.38	8224.39	12953.90	10382.15	46499.72	66641.02	121282.26	482009.45
Şubat	822.11	7402.13	10950.59	9572.27	14056.56	43685.74	72135.19	148672.55	481567.26
Mart	923.62	6957.24	9793.56	11006.98	13455.69	36336.97	94874.84	178248.67	449760.66
Nisan	1009.89	7054.56	8814.38	10128.12	20399.46	37260.41	109201.43	174945.81	419157.76
Mayıs	1334.72	8438.48	7932.99	9067.92	21856.16	40688.45	112502.77	166514.22	468188.27
Haziran	1745.24	7573.16	8275.36	12297.79	26303.88	52300.27	116528.07	193595.07	526546.21
Temmuz	1554.78	10664.47	7533.47	11754.44	24501.68	59216.98	128087.60	176955.20	568012.42
Ağustos	1716.64	10166.14	7950.10	11314.53	27193.90	69147.24	110555.47	183969.42	579112.78
Eylül	2673.32	10907.66	6913.80	10310.15	33729.97	68630.14	98538.52	207830.76	
Ekim	3486.07	10596.87	6835.47	9077.97	34444.97	66413.15	114393.38	238854.42	
Kasım	3241.70	6955.17	10214.39	9344.20	44519.48	74373.54	96196.98	267385.51	
Aralık	4940.99	6750.24	11048.39	9744.28	51099.56	71525.29	96450.06	277923.68	

KEMAL KURDAŞ

EKONOMİK POLİTİKA ÜZERİNE

İncelemeler-Yorumlar

"Öyle görünmektedir ki, fırsatçı popülist politikacı takımı, dışarda ve içeride borçlanıp günü gün etmek olanağı mevcut olduğu sürece, ekonomik politikada kendiliklerinden hiç bir zaman bilimsel, ciddi politika ve tedbirlere başvurmayacaklardır. Böyle bir tutuma girmeyeceklerdir. Oysa devlet gemisi fırtınalı bir denizde kayalıklara doğru hızla sürüklenmektedir."

Fiyat: 500.000 TL / Öğrencilere indirimli

İsteme Adresi

Binbirdirek Mah. Suterazisi Sokak No: 6/2; Sultanahmet – İstanbul
Telefon: (0212) 518 17 32 Fax: (0212) 518 66 43

Sıra No.	Kuruluşun Adı	Kayıtlı Sermaye (Milyon TL)	Çıkarılmış (Odenmiş) Sermaye (Milyon TL)	Takvım Yılı Kârı (Net)			Dağıtılan Kâr Payı (%)			Piyasa Fiyatı (TL)			
				1994 (Milyon TL)	1995 (Milyon TL)	1996 (Milyon TL)	1994 (Net)	1995 (Net)	1996 (Net)	Ağustos 1996	Haziran 1997	Temmuz 1997	Ağustos 1997
1	AKTAŞ	-	250 000	-	929 662	3 231 685	-	-	1 100 00	485 000	248 000	278 000	250 000
2	ANADOLU CAMI	-	3 085 000	161 647	153 595	328 300	60	39	29 00	3 000	1 825	2 150	2 200
3	ARCELİK	8 000 000	10 125 000	1 107 368	3 010 177	8 705 597	26	35	50 00	7 700	19 250	17 500	16 750
4	BAGFAŞ	30 000 000	200 000	445 728	300 947	667 192	120	100	170 00	17 250	32 500	35 600	42 500
5	BOLU ÇİMENTO	2 000 000	4 356 083 744	201 300	554 630	1 222 117	27,80	31,44	41 65	2 350	3 700	3 100	3 160
6	BRISA	6 000 000	1 063 125	750 626	2 469 222	6 829 680	33	110	322 00	37 000	48 500	58 000	63 000
7	ÇELİK HALAT	1 033 125	997 150	39 071	108 668	349 676	20 30	27	48 50	3 800	4 400	4 400	4 800
8	ÇİMSA	1 000 000	1 404 000	614 748	870 379	1 138 237	740	115	39 00	7 300	18 250	20 750	23 000
9	ÇUKUROVA ELEKTRİK	1 404 000	500 000	8 736	538 409	5 446 640	10	130	987 65	67 000	255 000	285 000	242 500
10	DOĞTAŞ	-	480 000	221 282	273 144	278 166	60	62,50	50 00	4 800	19 250	20 000	20 000
11	ECZACIBAŞI YATIRIM	1 000 000	800 000	90 339	132 597	313 860	50	-	-	6 200	11 250	13 000	5 900
12	EGE BİRACILIK	3 000 000	2 128 291 2	1 149 526	1 217 144	1 056 326	100	-	35 00	26 000	34 500	35 600	37 500
13	EGE GÜBRE	3 150 000	432 000	125 783	97 480	71 402	200	37	28 00	4 400	5 600	4 200	3 600
14	EREĞLİ DEMİR ÇELİK	500 000	6 336 000	2 234 869	8 786 278	6 109 443	24,66	65,26	45 37	7 700	24 000	26 750	27 500
15	GENTAŞ	600 000	449 380	-	257 981	59 035	-	-	-	4 500	8 800	9 900	10 750
16	GOOD-YEAR	600 000	534 125	795 566	1 855 422	3 722 772	125	300	500 00	7 400	52 000	58 000	62 000
17	GÜBRE FABRİKALARI	1 500 000	576 000	250 101	114 913	508 705	-	10	40 00	16 000	10 500	8 900	9 300
18	GÜNEY BİR-	2 500 000	1 097 298 2	260 492	434 383	600 596	65	60	55 00	4 350	8 000	9 700	7 300
19	HEİTAS	1 000 000	1 057 600	1 4 610	499 190	790 278	5,23	89,23	75 03	690	3 050	3 100	3 000
20	İZMİR DEMİR ÇELİK	2 000 000	8 300 000	280 445	54 452	247 950	10,50	-	-	5 500	1 775	2 000	1 952
21	İZOCAM	10 000 000	900 000	156 338	220 972	420 803	50	40	20 00	6 100	5 000	5 600	6 600
22	KARTONSAN	4 000 000	2 025 000	673 242	2 030 810	2 739 522	120	130	120 00	2 050	11 500	11 500	10 500
23	KAV	2 700 000	2 340 000	148 850	151 776	733 144	130	65	22 40	17 750	5 000	4 300	4 100
24	KOÇ HOLDİNG	3 000 000	10 000 000	3 294 193	3 702 432	6 676 864	65	15	15 00	12 000	34 500	39 000	43 000
25	KONYA ÇİMENTO	16 000 000	2 436 720	-	120 783	467 258	-	-	60 00	9 800	9 200	9 300	10 800
26	KORDSA	-	2 126 250	436 633	1 251 441	2 838 202	100	140	400 00	1 300	11 500	12 500	11 780
27	MAKINA TAKIMI	10 000 000	2 669 640 1875	18 734	50 016	242 291	2	6	25 00	6 500	1 425	1 600	1 450
28	MİGROS	3 500 000	945 000	395 144	716 101	1 345 346	220	40	50 00	69 000	110 000	102 500	110 000
29	MUDURNU TAV.	1 000 000	750 000	-	224 902	250 539	-	-	-	7 000	4 200	4 400	4 350
30	OLİMİKSA	-	1 270 500	225 547	587 737	26 058	45	110	-	24 250	5 700	5 700	5 500
31	OTOSAN	2 000 000	1 392 500	397 840	2 607 218	9 532 194	25	100	401 03	27 000	81 000	94 000	102 500
32	PETROL OFİSİ	2 500 000	7 000 000	2 924 574	4 027 659	10 575 635	93 18	144 34	272 65	9 600	28 000	31 000	30 000
33	PINAR SUT	20 000 000	984 150	9 367	105 016	688 412	10	120	56 00	5 400	6 700	8 600	8 100
34	SARKIYSAN	984 150	1 134 000	575 334	887 118	1 621 319	150	100	90 50	5 100	17 000	18 500	17 250
35	TELETAŞ	10 000 000	1 000 000	(44 928)	552 445	1 705 621	75	30	30 00	3 800	27 000	32 000	39 500
36	TURK DEMİR DOKUM	10 000 000	2 500 000	55 732	371 859	968 314	6,5	25	50 00	22 750	7 400	8 400	8 000
37	T GARANTİ BANKASI	3 600 000	40 000 000	-	9 029 604	1 973 440	-	-	-	78 64	3 100	5 600	6 700
38	TURKIYE İŞİ VE CAMI	-	11 200 000	427 966	1 312 990	3 190 151	17	50	50 00	10 000	17 250	9 800	8 800
39	YAPI KREDİ B.	50 000 000	60 056 468	2 669 293	16 225 432	22 724 428	60	20	60 00	1 800	3 350	3 750	3 450
40	YİSAŞ	-	324 000	215 515	66 892	685 950	200	17	232 00	6 400	21 750	24 250	24 250
		972 000											

Görüşler

ŞANSEL ALDEMİR

Adnan Menderes Üniversitesi Nazilli İ.İ.B.F. Araştırma Görevlisi

Rasyonel Beklentiler Teorisinin Makro Ekonomik Analiz Üzerindeki Etkileri(*)

Robert Lucas, 1970'lerden beri makro ekonomik araştırmalar üzerinde büyük etkisi olan bir iktisatçıdır. Çalışması, hızlı ve devrimci bir gelişmeye neden olmuştur: Konjonktür fiziki denge teorisini ortaya çıkaran rasyonel beklentiler hipotezinin uygulama alanı; ekonomiyi kontrol etmede kullanılan ekonomi politikasının ve istatistiki metodlarla güvenilir değerlendirme olanakları oluşturmalarının zorluklarını göstermektedir. Lucas'ın makro ekonomideki çalışmalarına ek olarak yaptığı katkıların, diğer alanlarda yapılan araştırmalar üzerinde de çok belirgin etkileri olmuştur.

Rasyonel Beklentiler

Gelecekle ilgili bekleyişler; ekonomik karar alıcılar olan ev halkı, firma ve kurumlar açısından büyük bir öneme sahiptir. Bunlardan bir tanesi, ücretin oluşumudur; şöyle ki, enflasyon

oranı ve işgücü talebi ile ilgili beklentiler, etkin olarak gelecekteki ücret düzeyini ve dolayısıyla da enflasyonu etkiler. Benzer şekilde, geniş bir alana yayılan bir çok iktisadi değişken, büyük oranda gelecekteki koşullar hakkındaki beklentiler tarafından yönlendirilmektedir.

Ekonomik analizler, büyük önemlerine karşın, beklentilere uzun bir süre için sadece üstünkörü bir dikkat göstermişlerdi. Yirmi yıl önce, değişmeyen beklentilerin keyfi şekilde belirlenmesi bile normal karşılanıyordu. Örneğin, gelecekte beklenen fiyat seviyesi, bugünkü fiyat seviyesinin aynı olarak dikkate alınırdı.

Buna karşın, rasyonel beklentiler ileriye yönelik bir bakış açıdır. Ras-

(*) The Royal Swedish Academy Of Sciences, Bank of Sweden Prize in Economic Sciences in Memory of Alfred Nobel, 1995.

yonel beklentiler hipotezi, daha önceki teorilerin gerçekleştirdiği sistematik hataları yapmaksızın, eldeki mevcut bilgilerin iktisadi birimler tarafından kullanımını anlamına gelmektedir. Beklentiler, bu bilginin yeniden yorumlanması ve sürekli olarak güncelleştirilmesi ile şekillenir. Bazen rasyonel beklentiler oluşumunun sonuçları, ekonomi politikası örneğinde olduğu gibi dramatiktir. Rasyonel beklentiler hipotezinin kesin ve açık biçimdeki ilk anlamı John Muth tarafından 1961'de ifade edilmiştir. Fakat bu görüşler, Lucas'ın rasyonel beklentileri bütün ekonomi modellerine dahil ettiği 1970'lere kadar fazla dikkat çekmemiştir. Lucas, bir dizi radikal makalede, rasyonel beklentiler oluşumunun genel sonuçlarını geniş kapsamlı olarak açıklamıştır. Özellikle, ekonomi politikasının etkileri ve bu etkilerin değerlendirilmesi ile ilgili olarak kullanılan ekonometrik yöntemler, ekonomik ilişkilerin incelenmesi için özellikle uyarlanmış istatistikî yöntemlerdir. Lucas, makro ekonomiden başka, diğer çeşitli alanlara da hipotezini uygulamıştır.

Philips Eğrisi Örneği

Lucas'ın katkılarına mükemmel bir örnek, Philips Eğrisi olarak adlandırığımız anlayışımızdaki değişimdir. Philips Eğrisi, enflasyon ve istihdam arasındaki pozitif ilişkiyi göstermektedir. 1960'ların sonlarında Philips Eğrisini destekler nitelikte bir hayli deneysel çalışma vardı. Philips Eğrisi, ekonomilerdeki daha dengeli ilişkilerden bir tanesi olarak görüldü. Bu durum, hükümet otoritelerince, enflasyonu artıran genişletici politikaların sürdü-

rülmesiyle istihdamı artıran bir seçenek olarak yorumlandı. Milton Friedman ve Edmund Phelps bu yorumu eleştirerek, genel kamu beklentilerinin daha yüksek bir enflasyona ayarlanabileceğini ve istihdamdaki sürekli bir artışa izin vermeyeceğini iddia ettiler: Sadece kısa dönemde Philips Eğrisi eğridir, oysa ki uzun dönem eğrisi dikeydir. Bu eleştiri pek de inandırıcı değildi çünkü, Friedman ve Phelps uyumlu beklentiler varsayımından hareket etmekteydiler.

Bu tür bekleşiyler, enflasyonun artmasına izin verildiği sürece istihdamdaki sürekli bir artışı ifade etmektedir. Lucas, 1972'de yayınlanan bir çalışmada Philips Eğrisi'nin kısa dönemde eğri, fakat uzun dönemde dikey olmasının nedenlerini belirtmede teorik olarak yeterli ilk açıklamanın yapılmasını sağlamak amacıyla, rasyonel beklentiler hipotezini kullandı. Diğer bir deyişle, nasıl devam ettiğine bakılmaksızın istikrar politikası, uzun dönem istihdamına sistematik olarak etki edememektedir. Lucas, enflasyon ve işsizlik arasında kesin bir ilişki görülmesinde olduğu gibi, zaman serileri üreten, yeni fikirlerle dolu teorik bir modeli formüle etmiştir. Bu zaman serilerini çalışan bir istatistikçi, genişletici ekonomi politikalarının uygulanması yolu ile istihdamın artabileceği kanısına kolayca varabilir. Bununla beraber Lucas, Philips eğrisini kullanarak istihdamda sürekli bir artışı sağlamaya dayalı politikaya ilişkin bir çabanın boşa olacağını ve sadece daha yüksek bir enflasyona yol açacağını gözler önüne serdi. Çünkü, bu modeldeki birimler beklentilerini değiştirmekte ve bundan dolayı fiyat ve

ücret oluşumu, beklenen politika ile yeniden şekillenmektedir.

1970'li ve 80'li yıllardaki deneyimler, daha yüksek enflasyonun istihdamda sürekli bir artışa neden olmadığını göstermiştir. İstikrar politikasının uzun dönemli etkilerindeki bu anlayış, genel kabul gören bir görüş olmaya başlamıştır. Birçok ülkede enflasyon oranını düşük ve dengeli bir seviyede tutabilmek amacıyla para politikaları temel alınmaktadır.

Makro ekonometrik modeller olarak adlandırılan istatistiki veriler, ekonomi politikasındaki değişikliklerin etkilerinden sonuç çıkarılması amacıyla geliştirilmiştir. İşte, kısa dönem eğrisi ve uzun dönem dikey Philips eğrisi, bu istatistiklere güvenerek eleştiri getirmemenin ortaya çıkardığı sorunları göstermektedir. Lucas, "*Lucas Eleştirisi*" olarak bilinen kavramın ne olduğunu açıkladığı 1976'daki bir çalışmada; ekonometrik analizlerde uzun bir süreden beri "*yapısal*" olarak bilinen ilişkilerin gerçekte geçmiş politikalarından etkilendiğini gösterdi. Bundan yirmi yıl önce, yakından incelendiğinde, hemen hemen bütün makro ekonometrik modellerin; uygulanan para ve mali politikalarından kaynaklanan ilişkiler içerdiği gösteriliyordu. O halde açıkça; aynı ilişkiler, bir başka para veya mali politikanın etkisini tahmin etmek için geliştirilen simülasyon modellerinde kullanılmayacaktır. Oysa, genellikle modeller aynen bu şekilde kullanılıyordu.

"Lucas eleştirisi"nin, ekonomi politika önerileri üzerinde derin bir etkisi olmuştur. Eğer, birimler beklentilerini yeni politika biçimine uydurabilirlerse, ekonomi politikasındaki değişik-

likler çoğu kez tamamıyla farklı bir sonuç ortaya çıkaracaktır. Günümüzde, ekonomi politikası rejimindeki değişikliğin sonuçları değerlendirdiği zaman – örneğin, yeni bir döviz oranı sistemi, yeni bir para politikası, bir vergi reformu veya işsizlik yardımları için yeni kurallar– yeniden belirlenen beklentilere bağlı olarak, ekonomik birimlerin davranışlarındaki değişiklikleri dikkate almak gereklidir.

Araştırmacılar, Lucas kritiği tarafından öne sürülen hatalardan nasıl kaçınılabilirler? Lucas'ın kendi araştırması, yeni bir araştırma programının gerekliliğini ileri sürerek bu soruya cevap vermiştir. Programın amacı; ilişkilerin politika değişikliklerine duyarlı olmadığı türden makro ekonometrik modelleri formüle etmektir. Aksi takdirde, bu ekonometrik modeller, ekonomi politikası alternatiflerinin güvenilir bir değerlendirilmesini yapmaya katkıda bulunamayacaklardır. Bu kuralı formüle etmek kolaydır: Bu modeller, rasyonel beklentiler içeren "denge modelleri" olmalıdırlar. Bunun anlamı, bütün önemli değişkenlerin, belli bir ekonomik çevrede çalışan ve rasyonel beklentilere sahip olan rasyonel birimler arasındaki karşılıklı etkileşim temelinde, model içinde belirlenmesi gerekliliğidir. Buna ek olarak, modeller öyle bir şekilde formüle edilmelidirler ki, sadece politikadan bağımsız parametreleri (modellerin ilişkilerini açıklayan parametreleri) içine almalıdırlar. Bu, sıra ile, sağlam mikro ekonomik temeller gerektirir. Örneğin, bireysel birimlerin, karar verme sorunları, model içinde tam olarak açıklanmalıdır. Öyleyse, parametreler bu amaç için geliştirilen ekonometrik metodların kullanımıyla tahmin edilir.

Bu tür modelleri tahmin etmek ve türetmek amacıyla geliştirilen ilginç deneimler, mali piyasalardaki menkul fiyatlama ek olarak; sonradan, istihdam, tüketim ve yatırımların deneysel analizleri gibi farklı alanlarda yapılmıştır. Programın pratikte uygulanması zor olabilir ve çoğu çaba da başarısız olmuştur.

Büyük Bir Taraftar Kesimi

Lucas, rasyonel beklentilerle ilgili modellerden sonuç çıkarmak için güçlü ve işlevsel yöntemler ortaya koymuştur. Bu yöntemler, makro ekonomik analizlerin hızlı gelişimi için gereken anlamları sağlamış ve sonuçta standart araştırma tekniklerinden biri haline gelmiştir. Bu yöntemler olmaksızın, rasyonel beklentiler hipotezinin sonucu, belirli durumlardaki kesin sözlerin yerine beklentilerin öndemindeki genel anlayışla sınırlanır. Rasyonel beklentiler, sınırlı rasyonellik, sınırlı hesap yapma kapasitesi ve derece derece öğrenme ile ilgili olarak geliştirilen beklenti formasyonunun daha ileri düzeydeki çalışmaları için doğal bir temel olarak kabul edilmektedir.

Lucas, araştırmanın yeni alanlarını da belirlemiştir. Philips eğrisi üzerine yaptığı öncü çalışmadan sonra, konjunktürel denge teorisi olarak adlandırılan Philips eğrisi, konjunktür üzerindeki gerçek ve parasal karışıklıkların etkilerinin dikkatle incelendiği yerlerde geniş ve dinamik bir alan haline gelmiştir. Konjunktürel denge teorisi başlangıçta, mükemmel bir rekabet ile mal ve hizmet piyasaları üzerindeki dengenin hemen düzeltilmesi ve tamamiyle esnek fiyatların ol-

duğu görüşüne dayanmıştır. Bununla beraber, Lucas'ın metodolojik yaklaşımı, eksik bilgi ve eksik rekabet gibi çeşitli piyasa aksaklıkları ve değişmez fiyatlar ile uyumsuz değildir. Yine de bu anlaşmazlıklar ve noksanlıklar keyfi bir yolla ortaya konulmamalı; fakat belirli, seçilmiş bir durumda karşılıklı etkileşimler ve rasyonel birimlerin kararlarının bir sonucu olarak açıklanmalıdır. Lucas'ın metodolojik yaklaşımı bu yolla yorumlandığı zaman, yaklaşık bütün makro ekonomistler tarafından kabul edilmektedir. Gerçekten de, bu metodolojik yaklaşım izlendiğinde, piyasa aksaklıkları ve model konusundaki büyük anlaşmazlıklar tam olarak giderilecek gibi görünmektedir.

Lucas'ın öncü çalışması, rasyonel beklentiler ekonometrilere olarak bilinen tamamiyle yeni bir ekonometri alanı ortaya çıkardı. Rasyonel beklentiler hipotezi, bekleyişlerin anahtar unsurlar olduğu yerlerde ekonomik ilişkilerin tahminini yapmada en etkili istatistiksel metodları belirlemek için kullanılır. Birçok araştırmacı, sonradan bu yeni alana önemli katkılarda bulunmuşlardır.

Diğer Katkıları

Lucas, makro ekonomideki çalışmalarına ek olarak, yatırım teorisine, mali ekonomilere, para teorisine, dinamik kamu ekonomisine, uluslararası maliyeye ve son zamanlarda ekonomik gelişme teorilerine önemli katkılarda bulunmuştur. Bu alanlardan her birinde, Lucas'ın çalışmasının güçlü etkileri vardır ve ortaya yeni fikirler ileri sürerken, geniş kapsamlı yeni bir literatür oluşmuştur.

Bilgisayarınıza taşındık!

Akbank'tan teknolojik devrim: **AKPC**

- AkPC, bankacılık işlemlerini evinizdeki ya da işyerinizdeki bilgisayarınızdan "göreyerek" yapmanızı sağlar.
- Her Akhesap sahibi, hiçbir ücret ödmeden AkPC'ye sahip olabilir.
- Akbank yaptığınız işlemlerden hiçbir komisyon ve masraf almaz.
- Dilediğiniz Akbank şubesine başvurduğunuzda, AkPC disketleriniz adresinize gönderilir.
- Bilgisayarınıza AkPC disketini taktığınızda PC ekranınız, AkMatik ekranına dönüşür.
- AkPC'nin bankacılık hizmetlerinden, sadece sahibi değil, Akkart Extra'sı olan herkes yararlanabilir.

İnternet bağlantılı AkPC

- İnternet, Akbank'ın AkPC ile birlikte sunduğu özel bir ek hizmettir.
- En avantajlı İnternet bağlantısını Akbank sunar.
- 30 saati aylık 18 dolar hizmet kirası ve 30 saatten sonra her saat için de 1 dolar ödeyerek İnternet dünyasına bağlanabilirsiniz.

Siz de, Akbank'a gelin; Görüntülü Ev & Ofis Bankacılığı'yla mutlaka tanışın.

Geleceği içeri alın!

PC'nizde bulunması gereken özellikler:

- 486DX veya üstü bilgisayar
- 8 MB ve üstü ana hafıza
- 10 MB disk
- Windows 95 işletim sistemi
- Windows 95 Dial Up Networking desteği
- Bağlantı için modem

AKBANK
Güveninizin Eseri

Akhesap ve Akkart Extra'sı olan herkesin AkPC ile yapabileceği başlıca işlemler:

- Repo yapabilirsiniz.
- Yatırım fonu alıp satabilirsiniz.
- Hazine bonosu alabilirsiniz.
- Devlet tahvili alabilirsiniz.
- Döviz alıp satabilirsiniz.
- VDMK alabilirsiniz.
- Diğer bankalardaki hesaplara havale (EFT) gönderebilirsiniz.
- Hisse senedi alım-satım talimatlarınızı verebilirsiniz.
- Akbank şubelerindeki hesaplara havale yapabilirsiniz.
- Senetlerinizi ödeyebilirsiniz.
- Virman yapabilirsiniz.
- Vadeli, vadesiz TL ve döviz hesaplarınızın bakiyesini görebilirsiniz.
- Vadesiz hesap hareketlerinizi görüntüleyebilirsiniz.
- Kredi kartı borcunuzu ve limitinizi takip edebilirsiniz.
- Kredi kartı borcunuzu ödeyebilirsiniz.
- Yatırım portföyünüzü takip edebilirsiniz.
- Talimatlı ödemelerinizin tutarlarını ve ödeme tarihlerini görebilirsiniz.
- Akbank döviz kurlarını öğrenebilirsiniz.
- Kredi hesaplarınızı görüntüleyebilirsiniz.

EKONOMİK GÖSTERGELER DIŞ DÜNYA (EYLÜL 1997)

Ülkeler	GSYİH*	Tüketici Fiyatları*	Ücretler Kazançlar*	İşsizlik Oranı (%) (En Son)	Dış Ticaret Dengesi** (Milyar \$) (Son 12 Ay)	Carli İşlem Dengesi** (Milyar \$) (Son 3 Ay)	Faiz Oranları (%)	
							Para Piyasası (Son 3 Aylık)	Kredi
A.B.D.	3.6	2.2	3.6	5.4	-197.4	-166.3	5.59	8.50
Almanya	1.4	1.9	1.0	10.3	71.2	-12.4	3.08	4.60
Avustralya	3.2	0.3	2.5	8.5	1.1	-13.0	4.80	8.75
Avusturya	0.3	1.0	5.0	7.0	-9.0	-6.8	3.26	6.50
Belçika	2.3	1.9	1.2	14.5	10.6	15.2	3.43	7.00
Danimarka	2.5	2.3	4.0	8.8	4.6	1.6	3.40	6.00
Fransa	1.1	1.0	2.7	12.4	24.5	28.8	3.19	6.30
Hollanda	3.1	2.3	2.5	6.5	19.0	19.4	3.19	5.25
İngiltere	3.4	3.3	4.3	7.6	-16.5	3.6	6.03	8.00
İspanya	2.9	1.6	4.1	22.3	-17.5	10.9	5.27	7.25
İsveç	2.6	1.0	2.9	8.8	17.0	5.5	4.00	5.60
İsviçre	-1.0	0.4	1.3	4.5	0.9	19.7	1.06	3.00
İtalya	1.7	1.5	4.9	12.0	41.3	42.2	6.88	9.00
Japonya	2.6	1.9	-0.5	3.4	86.1	74.0	0.45	1.63
Kanada	3.7	1.8	-0.1	9.8	23.9	-2.2	3.12	4.75

Açıklamalar: (b.d.) = Belli Değil. **Kaynak:** The Economist, 6 Eylül 1997.

(*) Yıllık Yüzde Değişim.

(**) Avustralya, Fransa, İngiltere, Japonya, A.B.D. ve Kanada için İthalat F.O.B., İhracat F.O.B.; Diğerleri için C.I.F / F.O.B.

Görüşler

Yrd. Doç. Dr. SEFER GÜMÜŞ

Trakya Üniversitesi İ.İ.B.F. İşletme Bölümü Öğretim Üyesi

Hindistan İle Dış Ticaretimiz ve İhracatımızın Arttırılmasına Yönelik Önlemler

GİRİŞ

Hindistan Asya ülkesidir. Aramızdaki mesafe çok fazladır. Ancak ihracatın ülkesi ve sınırı yoktur. Bu pazarlara ihtiyacımız vardır. İmkan verildiğinde Türk ihracatçısının keşfedemeyeceği ülke ve malını satamayacağı pazar yoktur. Hindistan'ın özellikle demir çelik ürünlerine ihtiyacı fazladır. Firmalarımız biran önce Türk-Hint işbirliğini kurmak ve üretim için yatırım yapmalıdırlar.

A – EKONOMİK GÖSTERGELER

Hindistan'ın yüz ölçümü 3.3 milyon km, nüfusu 898 milyon, alım gücü yüksek nüfus (5000 dolar ve üzeri) ise 300 milyon kişidir. GSMH 1994 yılında 200 milyar dolar, 1995 yılında 240 milyar dolar; KBMG 1994 yılında 240 dolar, 1995 yılında 280 dolar;

ekonomik büyüme hızı 1994 yılına göre % 7; ithalatı 1994 yılında 28 milyar dolar, 1995 yılında 36 milyar dolar; ihracatı 1994 yılında 26 milyar dolar, 1995 yılında 32 milyar dolar; enflasyon oranı 1994 yılında % 8, 1995 yılında % 10.8; yabancı para rezervi 1994 yılında 20.8 milyar dolar, 1995 yılında 21.4 milyar dolardır⁽¹⁾.

Hindistan ekonomisi 1995 yılında bir önceki yıla göre % 7'lik bir büyüme hızı gerçekleştirmiştir. 1994 yılında 200 milyar dolar düzeyinde olan GSMH'si 1995 yılında 240 milyar dolara yükselirken, KBMG ise 240 dolardan 280 dolara yükselmiştir.

B – DIŞ TİCARET

Ekonomide son beş yılda sürdürülen dışa açılım ve libelleşme hareketleri sonucu Hindistan Dış Ticaret hacmi 1994 yılında 54 milyar dolar

iken, 1995 yılında bir önceki yıla göre % 26'lık bir artış göstererek 68 milyar dolara yükselmiştir. 1994 yılı ihracatı 28 milyar dolar iken, 1995 yılında ihracat % 21.3'lük bir artışla 32 milyar dolara yükselmiştir. 1994 yılında dış ticaret açığı 2 milyar dolar iken, 1995 yılı dış ticaret açığı 4 milyar dolara yükselmiştir.

C – ÖNEMLİ İTHAL MALLARI

Ham petrol ve petrol ürünleri 5.933 milyon dolar, makine ve elektrikli mamüller 2.723 milyon dolar, organik ve inorganik kimyasallar 2.178 milyon dolar, altyapı yatırım malları 1.635 milyon dolar, mücevherat ve kıymetli taşlar 1.598 milyon dolar, demir çelik ürünleri 1.295 milyon dolar, taşımacılık ekipmanları 1.102 milyon dolar, gübre 1.033 milyon dolar, kömür cevheri 703 milyon dolar, ilaç ve ilaç ürünleri 273 milyon dolar, elektrikli makineler 237 milyon dolar, el sanatlarına yönelik makineler 200 milyon dolar ve tekstil ürünleri ise 322 milyon dolardır.

D – İHRACATINDAKİ ÖNEMLİ MALLAR

Mücevherat ve kıymetli taşlar 4.501 milyon dolar, konfeksiyon 3.263 milyon dolar, mühendislik hizmetleri 2.999 milyon dolar, tekstil ve benzeri ürünler 2.214 milyon dolar, kimyasal ve kozmetik ürünler 1.755 milyon dolar, deri ve deri konfeksiyonunu 1.557 milyon dolar, denizcilik ürünleri 1.121 milyon dolar, lastik ve kauçuk ürünler 829 milyon dolar, el sanatları 555 milyon dolar, yer fıstığı

ve diğer bitkiler 473 milyon dolar, demir cevheri 416 milyon dolar, pirinç (yemeklik) 376 milyon dolar ve çay 310 milyon dolardır.

E – İTHALATINDAKİ ÖNEMLİ ÜLKELER

A.B.D. 2.844 milyon dolar, Japonya 2.148 milyon dolar, Almanya 2.202 milyon dolar, İngiltere 1.540 milyon dolar, Belçika 1.172 milyon dolar, Avustralya 906 milyon dolar, İtalya 733 milyon dolar. Singapur 849 milyon dolar. İsviçre 793 milyon dolar, Güney Kore 612 milyon dolar, Fransa 603 milyon dolar, Rusya 500 milyon dolar, Nijerya 423 milyon dolar, Hollanda 375 milyon dolar ve İran 538 milyon dolardır.

F – İHRACATINDAKİ ÖNEMLİ ÜLKELER

A.B.D. 5.015 milyon dolar, Japonya 2.030 milyon dolar, Almanya 1.736 milyon dolar, İngiltere 1.688 milyon dolar, Hong Kong 1.516 milyon dolar, Belçika 987 milyon dolar, İtalya 856 milyon dolar, Rusya 809 milyon dolar, Singapur 762 milyon dolar, Bangladeş 637 milyon dolar, Fransa 582 milyon dolar ve Tayland 407 milyon dolardır⁽²⁾.

Hindistan korumacı bir dış politika izlemektedir. Son yıllarda ekonomideki libelleşme hareketlerine paralel olarak gümrük vergilerinde belirli oranlarda indirimler yapılmasına rağmen, gümrük vergileri oranları halen yüksektir.

Sanayii mallarında ortalama karma oranları % 50 – % 60 arasında değişmekte iken, bu oran lüks mallarda % 100'lerin üzerine çıkmaktadır. Bazı seçilmiş sektörlerde gümrük vergi oranları şöyledir: Yatırım malları ve makinalar % 25 – % 45, metaller % 35 – % 45, elektronik malzemeler % 25 – % 45, kimyasallar ve kablo % 20 – % 40, hammaddeler % 10 – % 30, tarım ürünleri % 10 – % 30'dur.

Ayrıca ithalatta % 15 – % 25 arasında değişen oranlarda KDV tahsil edilmektedir. Lüks mallarda bu oran % 100'ler düzeyindedir. İthalatta uyguladığı ikinci karma aracı ise, tüm ithalatın izin sistemine göre yürütülmesidir. İthalat yapacak firmalar ithal müsadese almak için ilgili bakanlıklara başvururlar. Uygun olmayan ithalat talepleri reddedilir. Ayrıca ithalatta bürokratik işlemler oldukça uzundur. Mal bedeli transferleri bakanlıkların Merkez Bankasına verdiği talimatlar çerçevesinde yapılmakta ve bu da uzun zaman almaktadır.

Ancak ithalatta tüm bu korumacılığa rağmen 900 milyon nüfusun 300 milyonu aşan yüksek bir alım gücü nedeniyle çok cazip bir pazardır. Sermaye yoğun gelişmiş ülkeler ithalatındaki bu koruma önlemlerini aşmak için Hindistan'da üretim yolunu seçmiştir. İşgücü ve üretim maliyetleri düşük, iç pazardaki talep yoğun olduğundan uluslararası firmalar Hindistan'da yatırım yapmışlardır.

Hindistan'dan ithalatta ülke payları şöyledir: A.B.D. % 10, Japonya % 7.7, Almanya % 7.6, İngiltere % 6.4, Suudi Arabistan % 5.5, Birleşik Arap Emirlikleri % 5.4, Kuveyt % 5.2, Belçi-

ka % 4.2, Avustralya % 3.2, Singapur % 3.2'dir.

Hindistan'ın ihracatındaki ülke payları ise şöyledir: A.B.D. % 20, Japonya % 7.7, Almanya % 6.6, İngiltere % 6.4, Hong Kong % 5.7, Birleşik Arap Emirlikleri % 4.7, Belçika % 3.8, Singapur % 3.0, Rusya % 3.0 ve İtalya % 3.0'dür. İthalat ve ihracat incelendiğinde aynı ülke ağırlıkları görülmektedir.

Hindistan'a yatırım yapan ülke ve firma sayıları ise şöyledir: A.B.D. 245, İngiltere 146, İsviçre 45, Hollanda 65, Japonya 97, Almanya 159, Fransa 45, İtalya 75, Singapur 45 ve Hong Kong 22 adettir. Hindistan pazarında ülkemizin herhangi bir firması bulunmamaktadır.

G – HİNDİSTAN TÜRKİYE EKONOMİK İLİŞKİLERİ

Dünyanın birçok ülkesi Hindistan pazarına girmiş ve çalışırken ülkemizin ise hiçbir firması ve temsilciliği yoktur. Bu nedenle iki ülke arasındaki ekonomik ilişkiler istenilen düzeyde değildir. 1995 yılı itibarıyla Hindistan ile ülkemiz arasındaki dış ticaret hacmi 350 – 400 milyon dolar düzeyindedir. Bu nedenlerin başında iki ülke arasındaki uzaklık, özel sektörler arasındaki bilgi ve iletişim noksanlığı ile ülkelerin ihraç malları arasındaki benzerlik gelebilir.

Hindistan'ın ülkemize yönelik en önemli ihraç ürünlerinden pamuk ipliği, ham bez ve kumaşlar, süt ve süt tipleri, baharatlar, boya ve boya hammaddeleri, bitkisel ve kimyasal esaslı eczacılık ürünleri, demir çelik mamül-

leri, bisiklet ve motorsikletler ve parçaları oluşturmaktadır.

Ülkemizin Hindistan'a yönelik en önemli ihraç ürünleri ise, bakliyat, madenler, sentetik esaslı dokumalar, kimyasal mamuller ve dokuma tezgahları ve tekstil makinaları oluşturmaktadır.

Ülkemizin Hindistan'a ihraç edebileceği ihraç potansiyeli yüksek ürünler ise, bakliyat ve madenler gibi geleneksel ihraç ürünlerimizle birlikte, muhtelif gıda maddeleri, özellikle şekerleme ürünleri, zeytin ve diğer sıvı yağlar, gıda işleme makinaları, yeni ve eski tekstil makinaları, denizcilik mamulleri, eski ve yeni deri işleme makinaları, beyaz eşya (buzdolabı, çamaşır makinası, fırın), inşaat malzemeleri, otomotiv yan sanayi ürünleri ve müteahhitlik hizmetleri oluşturmaktadır.

H – HİNDİSTAN'A YÖNELİK İHRACATIMIZIN ARTTIRILMASI İÇİN ALINMASI GEREKEN ÖNLEMLER

1 – Hint -Türk İş Konseyi kurulmalı ve her iki ülke arasında özel sektör ziyaretleri sıklaştırılmalıdır.

2 – Ülkemiz müteahhitlik sektörü Hindistan'da iş bağlantısı yapmak için teşvik edilmelidir.

3 – Hindistan'ın önemli ölçüde alt yapı ihtiyacı olup, merkezi hükümet tarafından son on yılda 200 milyar dolarlık alt yapı yatırımları planlanmıştır.

4 – Özellikle beyaz eşya üreticileri Hindistan ile ortak yatırım konusunda teşvik edilmelidir.

5 – Ülkede organize edilen fuarlara katılmalıdır.

6 – 1995 yılında ülkemiz Hindistan'da düzenlenen genel nitelikli bir fuarda birincilik kazanmasına rağmen, 1996 yılında aynı fuarlara katılmamıştır.

7 – Cam ve gıda makinaları üreten sektörlerimiz Hindistan'da ortak yatırıma teşvik edilmelidir.

8 – Firmalarımızın Hindistan'da temsilcilik ve ofis açmaları desteklenmelidir. Bu derece büyük ve sürekli gelişen bir pazarda ihtiyaçların bu yolla daha başarılı bir şekilde giderilebileceği düşünülmelidir.

9 – Ülkemiz imajını ve mallarını tanıtıcı, tanıtım programları ve haftaları düzenlenmelidir.

10 – Karşılıklı olarak uçak seferlerinin başlatılması için girişimlerde bulunulmalıdır.

11 – İhracat zor bir iştir. İhracatın ülkesi ve sınırı yoktur. Türk ihracatçısı Hindistan'ı da keşfedecektir. Çünkü Doğu ve Güneydoğu Asya pazarlarına ihtiyacımız vardır.

Kaynaklar

1 – Yeni Delhi Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği, Hindistan Eylül 1996.

2 – a.g.e. Yeni Delhi, Eylül 1996.

Ayın Ekonomik Olayları

Dr. YILDIRIM KILKIŞ

Türk ekonomisinin istikrarlı duruma dönüşmesinin daha uzun zaman alacağı anlaşılmaktadır. DPT'nin 1997 Ağustos ayı sonlarına doğru ortaya koyduğu ekonomik hedefler bunu göstermektedir. 1996'da % 7.4 olan büyüme hızının bu yıl % 6'dan aşağı düşmeyeceği, 1996'da 42 milyar doları aşan ithalatın bu yıl 46 milyar dolara ulaşması, 23 milyar dolar olan ihracatın ise en çok 26 milyar dolar olacağı tahmin edilmektedir. Bu durumda dış ticaret açığının 20 milyar dolara ulaşması beklenmektedir. Bütçe açığının 1996 yılındaki bütçe açığından daha fazla olacağı tahmin edilmektedir. Enflasyonun azalmayacağı ve % 80 olacağı belirtilmektedir. Zaten Ağustos ayında bu oranın % 80'in üzerinde olduğu görülmektedir.

Bu ekonomik manzara yanında döviz rezervleri artmaya devam etmektedir. Ağustos ayında 16.742 milyar dolar olan Merkez Bankası döviz rezervi, ayın sonlarında 17.199 milyara yükselmiştir. İmalat sanayiinde kapasite kullanım oranı artmaya devam ederek % 79.2'ye ulaşmıştır. OECD'nin "İstihdamın Genel Görünüşü 97" raporuna göre, Türkiye'de işsizlik OECD ve AB ortalamasının altındadır. Türkiye'de % 6 civarında olan işsizlik oranı OECD ülkelerinde % 7.5, AB ülkelerinde ise % 11.'dir.

1997 Ağustos ayının ekonomik olaylarından daha önemli olan, sosyo-kültürel bir olayla yüklü olduğunu belirtmek gerekir. Bu olay ülkemizdeki 5 yıllık temel eğitimin 8 yıllık temel ve zorunlu eğitime dönüşmesi ile ilgilidir. TBMM Plan ve Bütçe Komisyonunda kabul edilen 8 yıllık Temel Eğitim yasa tasarısı, bazı bağnaz çevreler tarafından eleştirilmektedir. Bu tasarının gerçekleşmesi halinde, ülkemizde hem vatandaşın kültür düzeyi yükselecek hem de mesleki eğitim alanındaki boşluğun doldurulmasının yolu açılacaktır.

8 yıllık Temel Eğitim yasının uygulanabilmesi için "Eğitime Katkı Payı" adı altında kaynak aktaracak bir takım ek vergi ve fonların alınması, TBMM Plan ve Bütçe Komisyonunda kabul edilmiştir. Tahmin edilen kaynağın 254.3 trilyon liraya ulaşması bahis konusudur.

8 yıllık Temel Eğitim için birçok kuruluş Milli Eğitime katkıda bulunmaya başlamıştır. Bu alanda şimdilik en büyük katkıyı İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) 32 trilyon lira ile yapmıştır.

İMKB Başkanı Tuncay Artun'un 6 Ağustos günü vefatı dolayısı ile ailesine ve İMKB camiasına başsağlığı dilerim.

1997 Ağustos ayındaki başlıca ekonomik olaylar aşağıda kısaca açıklanmaktadır.

DIŞ TİCARETLE İLGİLİ OLAYLAR

Beş Aylık Dış Ticaret Rakamları

Devlet İstatistik Enstitüsünden açıklandığına göre 1997'nin Ocak - Şubat döneminde ihracatımız 9 milyar 789.7 milyon dolar, ithalatımız 17 milyar 623.1 milyon dolar olmuştur. Geçen yılın aynı dönemine göre ihracatımız % 9.4, ithalatımız ise % 3.6 artmıştır.

İhracatın ithalatı karşılama oranı 1997'de % 55.6'ya yükselmiştir; bu oran 1996'da % 52.6 idi. Dış ticaret açığı geçen yıla göre % 2.7 küçülerek, bu yıl 7 milyar 833.4 milyon dolar olmuştur.

İhracat Teşvikleri Yürürlüğe Girdi

Para-Kredi Koordinasyon Kurulu, ihracatı kolaylaştırmak ve KOBİ'leri ihracata yönlendirmek için ihracatı destek paketinde değişiklik yapmıştır.

Yeni pakette tarımsal ürünlerin ihracat iadesi yardımları kolaylaştırılmış ve yardıma tabi ürünler listesi de genişletilmiştir. Yurtdışı fuar ve sergilere katılımlarında teşvik payı belirlenmiş, ihracata yönelik devlet yardımları kapsamında çevre maliyetlerinin desteklenmesi, pazar araştırma desteği, eğitim yardımı, istihdam yardımı ve yurtdışında büro, mağaza açma, işletme ve marka tasarım faaliyetlerinin desteklenmesi kararları yürürlüğe girmiştir.

İsrail'den İthalatta Gümrükler Sıfırlandı

1 Ağustos 1997 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile, İsrail'den ithal edilen kimyasal maddeler, elektronik parçalar ve bazı gıda ürünlerinin gümrük vergileri sıfırlanmıştır.

İÇ TİCARETLE İLGİLİ DÜZENLEMELER

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nın 20 Ağustos 1997 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan, Türk Gıda Kodeksi - Ekmek ve çeşitleri hakkındaki tebliği ile, ekmeğin tanımı, pişirme özellikleri, katkı maddeleri, ekmeğin çeşitleri, bunların kimyasal ve mikrobiyolojik özellikleri belirtilmiştir. Ekmek Kodeksindeki üretim ve satış hükümleri bir yıl içinde yürürlüğe girecektir.

Rekabet Kurulunun Birleşmelerle İlgili Tebliği

Rekabet Kurulunun Resmi Gazetede yayımlanan tebliği ile, toptan pazar payları piyasanın % 25'ini aşan veya bu oranı aşmasa bile toptan ciroları 10 trilyon lırayı aşan teşebbüsler, birleşme ve devralmalarında Rekabet Kurulundan

izin alacaklar. Bu tebliğin, tekelci durumlara engel olmayı amaçladığı anlaşılmaktadır.

MALİ KONULARLA İLGİLİ OLAYLAR

Kanunu ve Temerrüt Faizleri Arttırıldı

Resmi Gazetede yayımlanan Bakanlar Kurulu Kararı ile, kanuni ve temerrüt faiz oranlarının Ocak 1998 tarihinden itibaren % 30'dan % 50'ye çıkarılması kabul edilmiştir. Buna göre, para alacaklarının zamanında ödenmemesi durumunda kanuni faiz ve gecikme faizi % 50 oranından hesaplanacaktır.

Enflasyon Endişesi İle Faizler Yükseliyor

Enflasyonun artacağı endişesi, bono piyasasında bileşik faizlerin artmasına neden oluyor. Piyasadaki nakit sıkışıklığı ve döviz rezervlerindeki düşüş, hem döviz kurlarını etkilemekte hem de faizleri yükseltmektedir.

Anadolu Bank Faaliyete Geçiyor

Özelleştirilerek Habaş Grubuna satılan Anadolu Bank'a Hazine tarafından faaliyet izni verildi. Bunun üzerine Anadolu Bank bu yıl içinde 5, gelecek yıl içinde 15 şube açmaya karar vermiştir.

FİYAT İNDEKSLERİ

1997 Ağustos ayında DİE rakamları ile, tüketici indeksi aylık % 6.2, yıllık % 87.8; toptan eşya fiyatları indeksi aylık % 5.3, yıllık % 83.4 olmuştur.

ZAMLAR

1997 Ağustos ayı ile Eylül ayı başlarında tespit edilen başlıca zamlar şöyle özetlenebilir:

– İstanbul'da ekmek fiyatları (225 gram) Ağustos başından itibaren 30.000 liraya çıkarılmıştır.

– Kardemir ürünlerine 1 Ağustos'tan itibaren % 1.9 - % 4 oranında zam yapılmıştır. Bu suretle yılın 23'üncü zammı yapılarak, yılbaşından beri Kardemir ürünlerine yapılan zam oranı % 63.8 ile % 73.5 arasında olmuştur.

– Türk Hava Yolları iç hat bilet ücretlerini 1 Eylül'den itibaren geçerli olmak üzere % 14 - % 17 arttırmıştır.

– Akaryakıt ürünlerine 17 Ağustos'tan itibaren % 7 - % 9 arasında zam yapılmıştır.

– 1 Eylül'den itibaren külçe alüminyum fiyatlarına % 0.2 zam yapılarak, alüminyum mamüllerinin fiyatlarının artmasına yol açılmıştır.

SİZ DE ABONE OLUN!

«Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi»ne abone olanlar,
«Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi»ni önce okuyanlardır.

Adı Soyadı :

Firma Adı :

Adres :

Posta Kodu : Tel:

- Abone olmak istiyorum.
 Yeniden abone olmak istiyorum.
 Lütfen temsilcinizi gönderin (İstanbul'da oturanlar için).

«BANKA VE EKONOMİK YORUMLAR» Aylık Dergi, 12 sayı için 1997 Yılı Abone Koşulları;

YURT İÇİ

- 6 Aylık: 2.000.000.- TL
 1 Yıllık: 3.000.000.- TL

YURT DIŞI

- 6 Aylık 25 \$
 1 Yıllık: 40 \$

Not: Öğrencilere % 40 indirim yapılmaktadır.

Abone bedeli (.....) TL, aşağıdaki işaretli banka hesabınıza havale edilmiştir.

T. İş Bankası
Cağaloğlu Şubesi
Hesap No: 256319

Akbank T.A.Ş.
Nişanca Şubesi
Hesap No. 10469-5

Yapı Kredi Bankası
Çemberlitaş Şubesi
Hesap No. 2269-9

Ziraat Bankası
Beyoğlu Şubesi
Hesap No. 768

T. Ticaret Bankası
Nuruosmaniye Şubesi
Hesap No: 21345

«EKONOMİK VE SOSYAL YAYINLAR A.Ş.» adına, abone bedeline ilişkin, bankaya yatırdığınız maktuzun (ve öğrenci iseniz, öğrenci kimliğinizin) fotokopisini, yukarıdaki abone formu ile birlikte lütfen, « Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi; Binbirdirek Mahallesi, Suterazisi Sokak, No. 6 / 2; 34400 Sultanahmet – İSTANBUL » adresine gönderiniz. Ya da şu numaraya Fax geçebilirsiniz: (0 – 212) 518 66 43 • Tel: 518 17 32

Güzel bir dünyanın içeceği. **EFES Pilsen**

Renault 19 Europa... Yıllarca yepyeni..

Renault 19 Europa... Evet, estetik; evet, çok çekici, çok konforlu, çok dinamik... Tutkuya bağlanacağınız bir otomobil... Üstelik, Renault 19 Europa sağlamlığı estetiğe feda etmiyor. Hem görünümüyle, hem de sağlamlığıyla yıllarca yeni.. yepyeni kalıyor. Renault 19 Europa 1.8i RTi geniş iç mekanında sürücüyü ve yolculara mükemmel bir konfor sunuyor... Hidrolik ve yükseklik ayarlı direksiyon, elektrikli dış dikiz aynası,

standart klima, ileri teknoloji ürünü, güçlü, çevre dostu motor ve diğer tüm üstün özelliklerini uzun.. çok uzun yıllar aynı kalitede, aynı mükemmellikle yaşatıyor. Renault 19 Europa'nın 1.8i RTi ile birlikte 1.6 RT, 1.4 RN ve 1.4i RT'den oluşan 4 değişik tipinden hangisini seçerseniz seçin, bu sizin en uzun süreli tutkunuz olacak. Çünkü yıllar geçecek, Renault 19 Europa hep yeni kalacak.

YONERTE

